

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία: «Το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας στην Ελλάδα: Μια εις βάθος έρευνα μεταξύ των ετών 1999-2009».

Μεταπτυχιακός Φοιτητής: Σωτηρίου Κωνσταντίνος-Ορφέας

Αριθμός Μητρώου: 201459

Τριμελής επιτροπή:

Κοπανιάς Κωνσταντίνος, Επίκουρος Καθηγητής Αρχαιολογίας Ανατολικής Μεσογείου, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Ε.Κ.Π.Α.
Μαντζουράνη Ελένη, Καθηγήτρια Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Ε.Κ.Π.Α.

Βαβουρανάκης Γεώργιος Επίκουρος. Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας Ε.Κ.Π.Α.

Τόπος και έτος έκδοσης: Αθήνα 2017

Στοιχεία Πανεπιστημίου:

Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας,
ΠΜΣ Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Κατεύθυνση Προϊστορική Αρχαιολογία

Πίνακας περιεχομένων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8-9
1. ΟΡΙΣΜΟΙ.....	9
1.2.ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ.....	9-10
1.3 ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΓΚΛΗΜΑ	10-11
1.4 ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ.....	11
1.5 ΟΠΛΑ ΚΑΙ ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ.....	12
1.6 ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ	12
2. ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΚΑΠΗΛΙΑΣ.....	14-15
3. ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΚΑΠΗΛΙΑΣ.....	16-20
3.1 ΜΗ ΑΝΤΙΣΤΡΕΨΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ.....	20-21
3.2 ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΟΜΕΑ. Η ΔΙΑΒΡΩΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΙΣΤΟΥ	21
5.2 ΕΛΛΕΙΨΗΣ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΑΓΟΡΩΝ.....	28-29
5.3 ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ.....	29
5.4 ΠΟΛΕΜΙΚΕΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ	29-30
5.5 ΑΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΤΙΑ ΟΡΩΝ	30
6. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	

.....	31
6.1 ΑΠΟΥΣΙΑ ΑΡΧΕΙΩΝ.....	31
7. Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΡΕΥΝΑ.....	32-33
7.1 ΟΙ ΦΑΚΕΛΟΙ.....	33-35
8. ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.....	35
9. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ.....	36
9.1 ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.....	36-37
9.2 ΧΩΡΕΣ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ.....	37-38
9.3 ΟΙ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ.....	38-40
9.4 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ.....	41
9.5 ΠΛΑΣΤΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ.....	41-46
9.6 ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ.....	46-50
9.7 ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟ ΕΓΚΛΗΜΑ.....	50-52
9.8 ΛΟΙΠΑ ΠΑΡΑΝΟΜΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ.....	52-55
9.9 ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΟΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	56-58
9.10 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ.....	59

10. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	60-73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74-81
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΕΙΚΟΝΩΝ	82-83

Εισαγωγή

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία αποτελεί προσπάθεια παρουσίασης μιας έρευνας γύρω από το καταστρεπτικό φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας, ενός φαινομένου το οποίο έχει βαθιές ρίζες στη χώρα μας και που η ιστορία του ξεκινάει ήδη από τα πρώτα χρόνια ίδρυσης του νέου Ελληνικού κράτους, αν όχι ακόμη παλαιότερα. Φιλοδοξία και αντικειμενικός σκοπός της έρευνας είναι η όσο το δυνατόν αρτιότερη κατανόηση του φαινομένου ης αρχαιοκαπηλίας μέσα από την ενδελεχή εξέταση ενός μεγάλου αριθμού επίσημων αρχείων των διοικητικών αρχών, και συγκεκριμένα της Υπηρεσίας Δίωξης Αρχαιοκαπηλίας της Ελληνικής Αστυνομίας η οποία είναι η Υποδιεύθυνση Προστασίας Περιουσιακών Δικαιωμάτων Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων. Τα συγκεκριμένα αρχεία τα οποία θέσαμε στο επίκεντρο της έρευνάς μας, μας δίνουν την ευκαιρία να εισέλθουμε για πρώτη φορά σε άγνωστες πτυχές της αρχαιοκαπηλίας και με αυτό τον τρόπο να μπορέσουμε να παρατηρήσουμε, να ελέγξουμε και να εξαγάγουμε συμπεράσματα γύρω από κρίσιμα ερωτήματα και λεπτομέρειες του φαινομένου αυτού.

Το υλικό το οποίο εξετάστηκε αποτελεί επίσημες συλλήψεις και καταγγελίες οι οποίες έλαβαν χώρα στην Ελλάδα και αφορούσαν αρχαιοκαπηλικές δράσεις διαφόρων ειδών όπως κλοπές ιδιωτικών συλλογών, μουσείων και Ιερών Μονών, λαθρανασκαφές εντός και εκτός αρχαιολογικών χώρων αλλά και εντός Ιερών Ναών, παράνομη κατοχή αρχαίων αντικειμένων, προσπάθεια πώλησης και εμπορίας αρχαιοτήτων αλλά και καταστροφές αρχαιολογικών χώρων. Μέγιστη προτεραιότητα της έρευνας είναι να αποτελέσει ένα πολύτιμο εργαλείο στα χέρια των αρμόδιων αρχών οι οποίοι εμπλέκονται στις προσπάθειες για καταστολή, μείωση και πρόληψη τέτοιων φαινομένων, ώστε να γίνει εφικτή στο μέλλον η βέλτιστη αντιμετώπιση του προβλήματος μέσω στοχευόμενων ενεργειών.

Το μεγαλύτερο κίνητρο για την διεξαγωγή μιας τέτοιας έρευνας είναι το γεγονός πως το αρχαιολογικό έγκλημα, σοβαρότερη πτυχή του οποίου είναι η αρχαιοκαπηλία, δηλαδή η κλοπή και η παράνομη πώληση αντικειμένων που θεωρούνται αρχαιολογικά μνημεία, είναι ίσως το μοναδικό είδος εγκλήματος με το οποίο το σύνολο των αρχαιολόγων έρχεται αντιμέτωπο σε πολλές ανασκαφικές θέσεις κατά τη διάρκεια των εργασιών τους. Επιπρόσθετο κίνητρο για την

πραγματοποίηση της μελέτης είναι, δυστυχώς, το γεγονός πως τις τελευταίες δεκαετίες η παγκόσμια κοινότητα, στο σύνολό της, βιώνει ένα καταγισμό δραματικών αλλαγών μέσα από τις οποίες το φαινόμενο της παράνομης διακίνησης αρχαιοτήτων έχει ενταθεί. Ο σημαντικότερος παράγοντας αυτής της έντασης είναι οι δυνατότητες που παρέχουν οι ηλεκτρονικές συναλλαγές οι οποίες εκμηδενίζουν αποστάσεις και συνδέουν άτομα από κάθε μεριά του πλανήτη (Stanish 2009, 18). Παράλληλα οι πολεμικές συρράξεις, ιδίως σε χώρες με πλούσια αρχαιολογική κληρονομιά, είναι υπεύθυνες για μια σειρά λεηλασιών αρχαιολογικών χώρων και μεγάλης διοχέτευσης στις παράνομες αγορές αρχαιολογικών αντικειμένων

Όλα τα παραπάνω έχουν καταστήσει επιτακτική την ανάγκη πραγματοποίησης μιας ενδεδειγμένης μελέτης γύρω από το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας σε όλο του το εύρος δηλαδή την παράνομη διακίνηση αρχαίων αντικειμένων, τις λαθρανασκαφές και τις καταστροφές αρχαιολογικών θέσεων. Μέσω μιας τέτοιας έρευνας και μελέτης θα μπορούσε να εξεταστεί στην ολότητά του το καταστρεπτικό αυτό φαινόμενο, το οποίο όπως θα διαπιστώσουμε παρακάτω φαίνεται να έχει συνέπειες οι οποίες και εκτείνονται πέραν του αρχαιολογικού και επιστημονικού χώρου. Οι δυσκολίες στην πραγματοποίηση μιας τέτοιας έρευνας είναι πολλές και θα αναφερθούν αναλυτικά παρακάτω. Η παρούσα μελέτη κατάφερε να αντλήσει στοιχεία μέσω των επίσημων αρχών και θα μπορέσει να παρουσιάσει αρκετούς πίνακες με άμεσα τεκμηριωμένα στοιχεία τα οποία θα βοηθήσουν στο να υπάρξει διαφάνεια ως προς την παράθεση των αποτελεσμάτων στα οποία θα καταλήξει η έρευνα.

Ταυτόχρονα με την έναρξη της παρούσας μελέτης δημιουργήθηκαν ορισμένα ερωτήματα τα οποία όπως είναι φυσικό καλείται αυτή -η παρούσα έρευνα- να απαντήσει. Ένα πρώτο ερώτημα είναι να διαπιστωθεί το ποιες περιοχές στην χώρα μας έχουν τα μεγαλύτερα κρούσματα αρχαιοκαπηλίας, τόσο μέσω συλλήψεων όσο και μέσω καταγγελιών. Το δεύτερο ερώτημα που τέθηκε είναι το ποιοι ακριβώς τύποι αρχαίων αντικειμένων συνήθως διακινούνται και τι μέγεθος αυτές έχουν. Το σε ποιες χώρες του εξωτερικού καταλήγουν οι ελληνικές αρχαιότητες που παρανόμως διακινούνται αποτελεί το τρίτο ερώτημα. Ένας υπολογισμός, μέσα από επίσημες εκτιμήσεις των αρμοδίων φορέων, των οικονομικών μεγεθών γύρω από την παράνομη διακίνηση αρχαιοτήτων αποτελεί το τέταρτο ερώτημά μας. Το πέμπτο ερώτημα που έθεσε η μελέτη είναι η εξέταση του κοινωνικού υποβάθρου των

συμμετεχόντων σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας. Αυτό δύναται να πραγματοποιηθεί μόνο μέσω των επαγγελματιών τους μιας και ο νόμος περί προσωπικών δεδομένων θέτει περιορισμούς. Το έκτο ερώτημα αφορά τη σύνδεση αρχαιοκαπηλίας-οργανωμένου εγκλήματος ή/και κοινού εγκλήματος ή/και τρομοκρατικών οργανώσεων. Τέλος, η έρευνα καλείται να παρουσιάσει έτερα παράνομα αντικείμενα τα οποία βρέθηκαν στην κατοχή των αρχαιοκάπηλων και κατασχέθηκαν ώστε να γίνει αντιληπτό ποιο εγκληματικοί κλάδοι ασχολούνται ταυτόχρονα και με την αρχαιοκαπηλία. Για το σύνολο των αποτελεσμάτων, τα οποία θα παρουσιαστούν στο τέλος της εργασίας, η έρευνα θα παραθέσει ακριβείς πίνακες με τα δεδομένα ώστε με αυτό τον τρόπο να διασφαλιστεί η αντικειμενικότητα του τρόπου διεξαγωγής της έρευνας και των αποτελεσμάτων.

1. Ορισμοί

Η παρούσα εργασία μελετώντας το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας θα κάνει χρήση μιας σειράς ορισμών και εννοιών οι οποίες, βεβαίως, χρειάζονται μια σαφή περιγραφή για την καλύτερη κατανόηση τους. Η ορθή επεξήγηση αυτών των όρων, η οποία και θα πραγματοποιηθεί παρακάτω, θα συμβάλει στην κατανόηση μεγάλου μέρους της εργασίας, ξεκινώντας από τον όρο *πολιτιστική κληρονομιά*.

1.1 Πολιτιστική κληρονομιά

Ένα μεγάλο πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι χώρες στην εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων οι οποίες στοχεύουν στη διάσωση της πολιτιστικής κληρονομιάς είναι το τι ακριβώς περικλείει ο όρος πολιτιστική κληρονομιά ή πολιτιστική ιδιοκτησία, όπως αναφέρεται αλλού. Σύμφωνα με μια πρώτη εξήγηση η πολιτιστική ιδιοκτησία αποτελείται από κινητή ή ακίνητη περιουσία οι οποίες αμφότερες τα οποία αμφότερα κατέχουν σημαντική θέση για την πολιτιστική ταυτότητα των ανθρώπων και μπορεί να είναι μνημεία αρχιτεκτονικής, αντικείμενα τέχνης, τόσο θρησκευτικά όσο και κοσμικά, χειρόγραφα, βιβλία, διάφορα κτήρια όπως και άλλα αντικείμενα (Σύμβαση της Χάγης 1954).

Η ελληνική πολιτεία έχοντας αποδεχθεί και ενσωματώσει στους κόλπους της τις διεθνείς συμβάσεις όπως τη σύμβαση του 1970 (UNESCO 1970), αλλά και τη σύμβαση η οποία ψηφίστηκε στη Ρώμη το έτος 1995 (UNIDROIT 1995) έφθασε, το έτος 2002, να καθορίσει με αρκετή σαφήνεια πολλές έννοιες οι οποίες περιστρέφονται γύρω από το θέμα της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο ελληνικός νόμος αναφέρει χαρακτηριστικά *«η πολιτιστική κληρονομιά αποτελείται από τα πολιτιστικά αγαθά τα οποία βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας, συμπεριλαμβανομένων των υδάτων, καθώς και άλλων θαλάσσιων ζωνών στις οποίες η Ελλάδα ασκεί σχετική δικαιοδοσία σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει και τα άυλα πολιτιστικά αγαθά. Στο πλαίσιο των κανόνων του διεθνούς δικαίου το Ελληνικό Κράτος μεριμνά και για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που προέρχονται από την ελληνική επικράτεια οποτεδήποτε και α απομακρύνθηκαν από αυτήν. Το Ελληνικό Κράτος μεριμνά επίσης στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου και για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών που συνδέονται ιστορικά με την Ελλάδα οπουδήποτε και αν βρίσκονται»* (Νόμος 3028/2002, άρθρο 1).

1.2 Πολιτιστικό αγαθό

Η επόμενη επεξήγηση, όπως είναι φυσικό, αφορά τον όρο *πολιτιστικό αγαθό*. Ο ελλαδικός χώρος έχει την τύχει να κατοικείται, και να διαθέτει ίχνη ανθρώπινης παρουσίας, σε μεγάλο ή μικρό μέρος τους, ήδη από την Νεολιθική Περίοδο. Επόμενο ήταν ο αρχαιολογικός νόμος να επεκτείνεται έως το απώτατο παρελθόν με σκοπό να διαφυλάξει αντικείμενα τα οποία χρονολογούνται στη Νεολιθική Περίοδο, ή και ακόμη πιο παλαιά. Συγκεκριμένα ο αρχαιολογικός νόμος στις έννοιες του για τον όρο *πολιτιστικά αγαθά* αναφέρει «ως *πολιτιστικά αγαθά* νοούνται οι *μαρτυρίες της ύπαρξης και της ατομικής και της συλλογικής δραστηριότητας του ανθρώπου*», συνεχίζοντας κάνει μια διάκριση μεταξύ μνημείων διαφορετικών περιόδων και αναφέρει πως «*μνημεία* νοούνται τα *πολιτιστικά αγαθά που αποτελούν υλικές μαρτυρίες και ανήκουν στην πολιτιστική κληρονομιά της χώρας.*» και τα ξεχωρίζει σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά τα *αρχαία μνημεία*, ή απλώς *αρχαία*, τα οποία τα ανάγει στους προϊστορικούς, αρχαίους, βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους και χρονολογούνται έως και το 1830 μ.Χ., ενώ στη δεύτερη κατηγορία εντάσσει τα *νεότερα μνημεία* τα οποία είναι μεταγενέστερα του 1830 και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους. (Νόμος 3028/2002, άρθρο 2).

1.3. Αρχαιολογικό έγκλημα

Ανάλυση οφείλουμε να κάνουμε και στον όρο αρχαιολογικό έγκλημα μιας και η παρούσα έρευνά μας έχει το συγκεκριμένο είδος εγκλήματος ως επίκεντρο. Ακολουθώντας μια γενική ανάλυση του όρου μπορεί να ειπωθεί πως το *αρχαιολογικό έγκλημα* είναι μια ευρεία εγκληματική έννοια η οποία συνίσταται στην καταστροφή, η οποία μπορεί να προέλθει με άμεσες ενέργειες ή με έμμεσες όπως ο βανδαλισμός, ή την καταστροφή που διαπράττεται με την διατάραξη του αρχαιολογικού πλαισίου στην προσπάθεια των αρχαιοκάπηλων να ανιχνεύσουν θέσεις και να βρουν τεχνεργα- αλλά ακόμη και στην κλοπή, τη διακίνηση, το εμπόριο και φυσικά την παράνομη πώληση αρχαιοτήτων και γενικά πολιτιστικών αγαθών (Thomas και Grove 2014, 2-3). Αν και δεν είναι κοινώς αποδεκτός από πολλές χώρες ένας ενιαίος ορισμός του αρχαιολογικού εγκλήματος, εντούτοις ο ελληνικός νόμος με σαφήνεια προστατεύει την πολιτιστική κληρονομιά με δράσεις που στοχεύουν στην αποτροπή της καταστροφής, της αλλοίωσης, της έμμεσης ή άμεσης βλάβης, της παράνομης ανασκαφής και φυσικά της κλοπής και παράνομης εξαγωγής των αγαθών αυτών (Νόμος 3028/2002, άρθρο 3).

1.4. Οργανωμένο έγκλημα

Ίσως μια από της σημαντικές επεξηγήσεις, για την καλύτερη κατανόηση του θέματος και των αποτελεσμάτων της παρούσας εργασίας, είναι η επεξήγηση του όρου *οργανωμένο έγκλημα*. Ο ορισμός του τι ακριβώς περικλείει ο όρος οργανωμένο έγκλημα και κάτω από ποιες συνθήκες ένα έγκλημα λαμβάνει αυτή την μορφή αποτέλεσε εφελθτήριο για συνέδρια και συζητήσεις έως ότου υπάρξει ένα γενικό πλαίσιο το οποίο και έχει, λίγο ή πολύ, υιοθετηθεί από το σύνολο των Ευρωπαϊκών Κρατών, όπου σε αυτή την κατηγορία ανήκει και η χώρα μας. Εν συντομία *οργανωμένο έγκλημα* ή *οργανωμένο δίκτυο* αποτελεί ένα σύνολο ατόμων το οποίο αποτελείται από τρία ή/και περισσότερα άτομα το οποίο δρα σαν ομάδα διαθέτοντας κάποια μορφή χαλαρής ιεραρχίας στους κόλπους της και ανάμεσα στους συμμετέχοντες υπάρχει κάποιου τύπου καταμερισμός εργασιών. Η διάρκεια της σύστασης της ομάδας αυτής πρέπει να είναι απροσδιόριστη, φυσικά να υπάρχουν ενδείξεις πως διαπράττουν σοβαρά αδικήματα –τα οποία ο ποινικός κώδικας θεωρεί κολάσιμα- με σκοπό φυσικά την προσκόμιση κέρδους από αυτές τις ενέργειες. Αυτά είναι τα βασικά χαρακτηριστικά με τα οποία μπορούν οι διωκτικές αρχές να τεκμηριώσουν ένα έγκλημα και να το κατατάξουν στην κατηγορία του οργανωμένου εγκλήματος. Κάποια άλλα χαρακτηριστικά –όχι βασικά- είναι η συμμετοχή στο ξέπλυμα μαύρου χρήματος, η προσπάθεια επιρροής μέσω εκβιασμών κτλ.

Η συμμετοχή του οργανωμένου εγκλήματος αλλά και η ύπαρξη ενδείξεων πως εξτρεμιστικές/τρομοκρατικές ομάδες δύναται να χρηματοδοτούν περαιτέρω τις παράνομες ενέργειές τους έχει απασχολήσει, όπως επισημάναμε στην αρχή της εργασίας, όλους τους διεθνείς οργανισμούς όπως τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τελωνείων (WCO Resolution of the Customs co-operation Council on the Role of Customs in Preventing Illicit Trafficking of Cultural Objects), τα Ηνωμένα Έθνη (United Nations Security Council Resolution 2199), UNODC, τον OSCE, ενώ εξακολουθεί να απασχολεί σε μεγάλο βαθμό την INTERPOL (Corrado Catesi, διευθυντής του γραφείου Art Unit, προσωπική πληροφορία).

1.5 όπλα και πυρομαχικά

Ο ορισμός εννοιών όπως *όπλα και πυρομαχικά* ίσως να φαίνεται περίεργος και ξένος σε μια Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία η οποία αφορά την αρχαιολογία. Όπως όμως θα διαπιστώσουμε παρακάτω είναι ουσιώδης για την κατανόησή της, μιας και ένας μεγάλος αριθμός κατασχέσεων σε υποθέσεις που θα παρουσιάσουμε εκτός των αρχαιολογικών αντικειμένων είχε να αντιμετωπίσει και την ύπαρξη παράνομων όπλων και πυρομαχικών που διέθεταν οι αρχαιοκάπηλοι. Η παρούσα έρευνα θα κάνει χρήση του Νόμου 2168/1993 ο οποίος αναφέρει *«ρύθμιση θεμάτων που αφορούν όπλα, πυρομαχικά, εκρηκτικές ύλες, εκρηκτικούς μηχανισμούς και άλλες διατάξεις»* και ο οποίος δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ αριθμός 147/Α/3-9-93. Συγκεκριμένα ορίζει ο νόμος ως όπλο *«κάθε μηχανήμα, το οποίο με ωστική δύναμη που παράγεται με οποιονδήποτε τρόπο, εκτοξεύει βλήμα ή χημικές ουσίες ή ακτίνες ή φλόγες ή αέρια και μπορεί να επιφέρει κάκωση ή βλάβη της υγείας σε πρόσωπα ή βλάβη σε πράγματα ή να προκαλέσει πυρκαγιά και ιδίως κάθε πυροβόλο όπλο, χειροβομβίδα και νάρκη κάθε τύπου, όπως και κάθε συσκευή που μπορεί να προκαλέσει με οποιονδήποτε τρόπο τα ανωτέρω αποτελέσματα»*.

Συνεχίζοντας ο νόμος επιχειρεί ένα διαχωρισμό σε πυροβόλα όπλα, κυνηγετικά όπλα, αεροβόλα όπλα, πυρομαχικά και εκρηκτικές ύλες. Από τους παραπάνω διαχωρισμούς και ορισμούς ο σημαντικότερος είναι αυτός που αφορά τα πυροβόλα όπλα αλλά και τις εκρηκτικές ύλες μιας και όπως θα διαπιστώσουμε στα αποτελέσματα της εργασίας είναι δύο παράμετροι οι οποίες θα μας απασχολήσουν αρκετά.. Τα πυροβόλα όπλα χωρίζονται σε αυτόματα και ημιαυτόματα και επαναληπτικά, ενώ ο νόμος αναφέρει συγκεκριμένα: *«Αυτόματο είναι το πυροβόλο όπλο, το οποίο μετά από κάθε βολή οπλίζεται μόνο του και μπορεί να βάλλει με ριπές κάθε φορά που πιέζεται η σκανδάλη του. Ημιαυτόματο είναι το πυροβόλο όπλο, το οποίο μετά από κάθε βολή οπλίζεται μόνο του αλλά, κάθε φορά που πιέζεται η σκανδάλη του, εκτοξεύει ένα μόνο βλήμα. Επαναληπτικό είναι το πυροβόλο όπλο, το οποίο μετά από κάθε βολή οπλίζεται με τη βοήθεια»* (Νόμος 2168/1993)

1.6 Ναρκωτικά

Παλαιότερες έρευνες και δημοσιεύσεις γύρω από το φαινόμενο κάνουν λόγω για ύπαρξη παράλληλων και επικαλυπτόμενων σχέσεων μεταξύ του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας και κυκλωμάτων τα οποία δραστηριοποιούνται στο παράνομο εμπόριο ναρκωτικών (Brodie et al 2000) Αυτή η πιθανή σχέση μεταξύ

αρχαιοκαπηλίας και εμπορίας ναρκωτικών μας αναγκάζει να κάνουμε μια εξήγηση για το τι καλείται, σύμφωνα με τον ελληνικό νόμο, *ναρκωτικά*. Σύμφωνα με το νόμο «με τον όρο *ναρκωτικά* νοούνται ουσίες με διαφορετική χημική δομή και διαφορετική δράση στο κεντρικό νευρικό σύστημα και με κοινά χαρακτηριστικά γνωρίσματα τη μεταβολή της θυμικής κατάστασης του χρήστη και την πρόκληση εξάρτησης διαφορετικής φύσης, ψυχικής ή και σωματικής και ποικίλου βαθμού, καθώς και την ανακούφιση των χρονίως πασχόντων από τα συμπτώματα συγκεκριμένης νόσου, για την οποία αυτές κρίνονται ιατρικά επιβεβλημένες» (Νόμος 4139/2013). Η κάνναβη, η ηρωίνη, τα παραισθησιογόνα χάπια εμπίπτουν στον ορισμό των ναρκωτικών ουσιών και είναι αυτά τα ευρήματα που θα μας απασχολήσουν.

Επομένως η παρούσα έρευνα και εργασία θα επικεντρωθεί στο γεγονός της παράνομης διακίνησης αρχαίων αντικειμένων τα οποία ο ελληνικός νόμος αλλά και οι διεθνείς συμβάσεις προστατεύουν.

2. Το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας.

Οι ταχύτατες αλλαγές και κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, οι οποίες αναφέρθηκαν παραπάνω, δημιουργούν όλο και περισσότερο την ανάγκη για διατήρηση και διασφάλιση της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, την οποία οφείλουμε να παραδώσουμε, αν όχι σε μεγαλύτερη έκταση, τουλάχιστον στο ίδιο επίπεδο στο οποίο μας την παραδώσαν, στις επόμενες γενεές (Blake 2000, 84). Η βίαιη αφαίρεση αντικειμένων που θεωρούνται πολιτιστικά αγαθά και είναι συνδεδεμένα με την εθνική ταυτότητα μιας πολιτιστικής ομάδας, η κλοπή, η πώλησή τους, η καταστροφή και ο βανδαλισμός τους σε καμία περίπτωση δεν είναι φαινόμενο της σύγχρονης εποχής, αλλά έχει τις ρίζες του βαθιά στο παρελθόν (Cooper 2011, 46; Calvani 2008, 28; Mackenzie 2005, 250). Ο βαθμός όμως και η ταχύτητα, κυρίως, με τον οποίο η καταστροφή και λεηλασία των πολιτιστικών αγαθών λαμβάνει χώρα στις ημέρες μας είναι πρωτόγνωρος και φαίνεται με γεωμετρική πρόοδο να αυξάνεται. Η εντατικοποίηση των καλλιεργειών η οποία δημιουργείται λόγω της ανάγκης για περισσότερη και φθηνότερη τροφή λόγω αύξησης της ζήτησης αλλά και αύξησης του παγκόσμιου πληθυσμού, τα ακραία φυσικά φαινόμενα που δίχως προειδοποίηση σαρώνουν διάφορα μέρη του πλανήτη καταστρέφοντας τα πάντα στο πέρασμά τους, οι πολεμικές συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα και αδιακρίτως καταστρέφουν μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς αλλά κυρίως αρχαιοκαπηλικές δράσεις μεγάλης έκτασης αποτελούν τους πιο σημαντικούς εχθρούς της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Μεμονωμένα είτε σε συνδυασμό απειλούν να αφανίσουν χώρους και μνημεία τα οποία στέκονταν για χιλιετίες στο ίδιο μέρος, έχοντας υποστεί πολύ μικρές φθορές από το πέρασμα των αιώνων, και που όλα τους αποτελούν την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά, την κληρονομιά της ανθρωπότητας (Brodie και Renfrew 2005, 343-344· Renfrew και Bahn 2001, 566-567).

Η αρχαιοκαπηλία, γενικά η κλοπή πολύτιμων αντικειμένων, είναι ήδη μια γνωστή πρακτική τουλάχιστον από την Εποχή του Χαλκού μιας και ενδείξεις παραβίασης τάφων, οι οποίες με μεγάλη βεβαιότητα αποτελούν προσπάθειες κλοπής των πολύτιμων αντικειμένων με τα οποία είχαν ταφεί οι πλούσιοι θανόντες αυτών των τάφων όπως χρυσά, αργυρά και άλλα πολύτιμα αντικείμενα, έχουν διαπιστωθεί κατά τη διάρκεια αρκετών ανασκαφών (Seidel και Schulz 2008). Εκτός από την προϊστορική περίοδο διαθέτουμε μεταγενέστερες σαφείς, γραπτές, μαρτυρίες για κλοπές συγκεκριμένων αντικειμένων τα οποία αποτελούσαν ένα ξεχωριστό κομμάτι

της ιστορίας και θρησκείας ορισμένων εθνικών ομάδων και είχαν ιδιαίτερη αξία γι' αυτές, μιας και είχαν ταυτιστεί με αυτά. Η συλλογή αρχαίων αντικειμένων η οποία έχει προέλθει με τη βίαιη αφαίρεση τους από το αρχαιολογικό πλαίσιο στο οποίο άνηκαν είναι παλιό φαινόμενο και οι συνέπειές της αγγίζουν, κυρίως, τον επιστημονικό τομέα (Schnapp 1998). Πρόσφατα γεγονότα της εποχής μας αποκάλυψαν, με τον χειρότερο τρόπο, πως το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας, γενικά, είναι ένα έντονα διαβρωτικό φαινόμενο για την κοινωνία την οποία ζούμε και πως έχει οδηγηθεί σε ορισμένες επικίνδυνες διαστάσεις πέραν της απώλειας της γνώσης μας για το απώτερο παρελθόν. Αυτές όλες οι επικίνδυνες διαστάσεις τις οποίες έχει λάβει το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας πρέπει να μελετηθούν σε βάθος και, οπωσδήποτε, να αντιμετωπιστούν άμεσα.

3. Οι συνέπειες της αρχαιοκαπηλίας

Η αυγή της αρχαιολογίας θα μπορούσε με λίγα λόγια να χαρακτηριστεί ως μια προσπάθεια ανθρώπων με οικονομική άνεση αλλά επίσης και οργανισμών – όπως μουσεία, κυρίως, του δυτικού κόσμου- για τη δημιουργία συλλογών εξωτικών αντικειμένων από μακρινές χώρες, κυρίως, της ανατολής. Η μέγιστη επιθυμία όλων αυτών ήταν τα αντικείμενα να αποτελούν κατάλοιπα παλιών μυθικών, ή όχι, πολιτισμών οι οποίοι άκμασαν πριν εκατοντάδες ή/και χιλιάδες χρόνια πριν. Παράπλευρες πληροφορίες οι οποίες συνοδεύανε τα αντικείμενα αυτά και μπορούσαν να δώσουν απαντήσεις για τον τρόπο δημιουργίας των συγκεκριμένων αντικειμένων, την ακριβή χρήση τους αλλά και το σε ποια ακριβώς εποχή αυτά τα αντικείμενα εντάσσονταν δεν είχαν -τότε- μεγάλη σημασία, εκτός από την κατοχή τους καθ' αυτή. Σταδιακά με το πέρασμα του χρόνου οι αρχαιολογικές ανασκαφές άρχισαν να σημειώνουν μικρές βελτιώσεις ως προς τις πρακτικές τους και τελικά πέτυχαν μια περισσότερο επιστημονική προσέγγιση του τρόπου έρευνας των αρχαιολογικών χώρων. Σημαντικό βήμα υπήρξε η χρήση των θετικών επιστημών στον τρόπο εξέτασης και ανάλυσης όλων των διαφόρων καταλοίπων των αρχαίων πολιτισμών. Αυτό είχε ως συνέπεια η αρχαιολογία να φθάσει στο σημείο να δίνει επίσης μεγάλη σημασία σε όλες τις παράπλευρες πληροφορίες που συνοδεύανε τα αντικείμενα, και που παλαιότερα δεν είχαν μεγάλη σημασία. Φθορές στα αντικείμενα, κατάλοιπα εστιών, λάκκοι απόρριψης, σημάδια καύσης, άλλα αντικείμενα με τα οποία συνυπήρχαν τα αντικείμενα που διασώθηκαν κτλ. Είχε έλθει ο καιρός όπου η αρχαιολογία λάμβανε υπ' όψιν της όλο το αρχαιολογικό πλαίσιο (Schnapp 1998 · Pollock και Bernbeck 2005).

Ο βασικός στόχος της αρχαιολογίας, και σχεδόν βασικός στόχος όλων των αρχαιολόγων στο σύνολό τους, είναι η προσπάθεια για μια όσο το δυνατόν καλύτερη εξήγηση του τρόπου ζωής των ανθρώπων και των κοινωνιών οι οποίες έζησαν πολλούς αιώνες πριν. Πώς δημιουργήθηκαν οι πρώτες ανθρώπινες κοινωνίες, για ποιο λόγο, πως δημιουργήθηκε η θρησκεία και οι διάφοροι ναοί, πως δημιουργήθηκαν οι πρώτες άρχουσες τάξεις και τι ακριβώς ήταν αυτό το οποίο έπαιξε καθοριστικό ρόλο. Αυτά και άλλα πολλά ερωτήματα καλείται να απαντήσει η αρχαιολογία. Για να μπορέσει να υπάρξει δυνατότητα συστηματικής και τεκμηριωμένης εξήγησης του τρόπου ζωής των αρχαίων κοινωνιών και των ερωτημάτων γύρω από αυτά χρειάζεται να γίνουν πολλές, χρονοβόρες αλλά και με μεγάλο κόστος διαδικασίες οι οποίες

προϋποθέτουν την διάσωση όσο το δυνατόν του μεγαλύτερου αριθμού τεχνέργων δίχως να γίνεται διάκριση στο μέγεθος, στον τύπο και την αξία αυτών. Τα τέχνηρα αυτά μελετώνται σε συνδυασμό μεταξύ τους στο χώρο, η σχέση των λειτουργιών τους, παράλληλα εξετάζονται τα υλικά κατασκευής τους, γίνεται προσπάθεια διάσωσης και ανάλυσης των οργανικών καταλοίπων που βρίσκονται εντός αυτών – ιδίως αν πρόκειται για αγγεία- αλλά και μια σειρά άλλων αναλύσεων με τις οποίες οι αρχαιολόγοι έχουν τη δυνατότητα να πλησιάσουν σε μια, όσο το δυνατόν ορθότερη, ανάπλαση της ζωής των ανθρώπων οι οποίοι χρησιμοποιούσαν αυτά τα τέχνηρα και τελικά να χαρίσουν στην ανθρωπότητα μια ικανοποιητική εξήγηση της ιστορίας της (Sease 2008, 51-52 · Proulx 2013, 111).

Αυτή η περίπλοκη διαδικασία οδήγησε σταδιακά στην ανάγκη για την πλήρη προστασία των αρχαιολογικών χώρων, ώστε αυτοί να παραμένουν στο μεγαλύτερο βαθμό τους αδιατάρακτοι. Ο σεβασμός προς τους αρχαιολογικούς χώρους και η διατάραξη την οποία αυτοί υφίστανται -με τον χειρότερο τρόπο- από αρχαιοκαπηλικές δράσεις (Coombe και Aylwin 2014, 203) οδήγησε τα τελευταία χρόνια ένα μεγάλο αριθμό ερευνητών να ασχοληθούν με το ζήτημα των συνεπειών της αρχαιοκαπηλίας και καταστροφής αρχαιολογικών χώρων εξετάζοντας και παρουσιάζοντας, ο κάθε ένας, τις δικές του επισημάνσεις και προβληματισμούς (Coggins 1969 · Gill και Chippindale 1993 · O'Keefe 1997 · Graepler 1993 · Kirkpatrick 1992). Οι προσπάθειες αυτές αρχικό σκοπό είχαν να εξετάσουν τις συνέπειες του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας στο επιστημονικό επίπεδο. Το γεγονός πως χάνονται πολύτιμα στοιχεία τα οποία θα μπορούσαν να μας φέρουν γρηγορότερα και με τον καλύτερο τρόπο στην απάντηση πολλών ερωτημάτων. Η ανάλυση των δεδομένων και η προσεκτική εξέταση του φαινομένου σταδιακά έστρεψε το ενδιαφέρον των ερευνητών και σε άλλες παράπλευρες συνέπειες οι οποίες απορρέουν από το καταστρεπτικό αυτό φαινόμενο φέρνοντας αντιμέτωπους τους ερευνητές με σοβαρές ενδείξεις πως οι καταστρεπτικές συνέπειες του φαινομένου δεν περιορίζονται μόνο στον επιστημονικό και στον πολιτιστικό τομέα αλλά επεκτείνονται και σε πολλούς άλλους, νευραλγικούς, τομείς της κοινωνίας (Fisman και Wei, 2009, 82).

Η πρώτη καταστρεπτική συνέπεια, όπως αναφέραμε παραπάνω, η οποία προέρχεται από αρχαιοκαπηλικές δράσεις είναι φυσικά η απώλεια σοβαρών πληροφοριών που συνόδευαν τα αντικείμενα προτού αυτά απομακρυνθούν βιαίως με

σκοπό να πωληθούν. Οι αρχαιοκάπηλοι, όπως είναι φυσικό, δεν ενδιαφέρονται για τις παράπλευρες πληροφορίες που μπορούν να δώσουν απαντήσεις στους αρχαιολόγους και τους ερευνητές γύρω από τη φύση και χρήση των αντικειμένων, και οι οποίες συνυπάρχουν μαζί του. Το αντικείμενο ορίζεται –από την πλευρά των αρχαιοκάπηλων- καθαρά ως ένα μέσο για την προσπόριση κέρδους που θα προέλθει από την πώλησή του. Επιπρόσθετα υλικά τέχνηρα με τα οποία το αντικείμενο, το οποίο βιαίως αφαίρεσαν, μπορεί να συνυπήρχε στο συγκεκριμένο χώρο είναι νομίσματα, τα οποία με ακρίβεια μπορούν να οδηγήσουν σε σωστή χρονολόγηση ενός χώρου, στάχτες και οργανικά κατάλοιπα που βρίσκονται δίπλα στο αντικείμενο και μια πλειάδα πληροφοριών οι οποίες όταν καταγραφούν προσεκτικά, απομακρυνθούν με σωστό τρόπο και αναλυθούν οδηγούν σε σωστά επιστημονικά συμπεράσματα. Όλα τα παραπάνω δεν φαίνεται να ενδιαφέρουν τους αρχαιοκάπηλους οι οποίοι τις περισσότερες φορές τα διαλύουν στην προσπάθειά τους για ανεύρεση αντικειμένων τα οποία μπορούν να πωλήσουν. Αυτή η βίαιη απομάκρυνση των αντικειμένων δίχως της ενδελεχή καταγραφή τους και η καταστροφή του χώρου συντελεί στο να χαθούν για πάντα πολύτιμες πληροφορίες. (Hanson 2008, 46-48 · McGuire 2008, 20-21 · Bailey 1993, 5 · Campbell 2013, 114-115 · Brodie and Renfrew 2005, 349 · Brodie et all 2000 · Herscher 1987, 213 · Borodkin 1995, 383).

Η κατ' εξακολούθηση απομάκρυνση ενός μεγάλου αριθμού τεχνέργων από το αρχαιολογικό πλαίσιο στο οποίο βρίσκονται αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα των προσπαθειών κατανόησης της ζωής των αρχαίων κοινωνιών. Οι πολύτιμες πληροφορίες τις οποίες εργαλεία αλλά και όλων των ειδών τα αρχαιολογικά κατάλοιπα παρέχουν χάνονται δυσκολεύοντας της προσπάθειας ανασύνθεσης του παρελθόντος. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση των Κυκλαδικών ειδωλίων, ένα αντικείμενο το οποίο έτυχε μεγάλης ζήτησης στις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα (Proulx 2013, 112) και εν τέλει από τα, περίπου, 1600 Κυκλαδικά ειδώλια που χρονολογούνται στη Χαλκή Εποχή του Αιγαίου μόνο τα 150 έχουν βρεθεί στο πλαίσιο συστηματικών ανασκαφών (Brodie et all 2000). Με αυτό τον τρόπο οι ερευνητές έχασαν σημαντικές λεπτομέρειες γύρω από τη φύση του συνόλου των αντικειμένων αυτών όπως τις ακριβείς τοποθεσίες εύρεσής τους, άλλα αντικείμενα με τα οποία συνυπήρχαν και κυρίως κάτω από ποιες συνθήκες και για ποιο σκοπό τα αντικείμενα αυτά είχαν χρησιμοποιηθεί. (Renfrew και Bahn 2001, 567). Δυστυχώς η

συστηματική κλοπή τεχνέργων ορισμένων πολιτισμών ανάγκασε τους ερευνητές να μελετήσουν αποσπασματικά, και μόνο μέσα από αυτά τα κλεμμένα αντικείμενα, πολλούς πολιτισμούς (Bruhns 1972, 140).

Μία από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις αρχαίων αντικειμένων τα οποία απομακρύνονται συστηματικά από αρχαιολογικούς χώρους αποτελούν τα νομίσματα. Μάλιστα το φαινόμενο της παράνομης εύρεσης και κλοπής τους δεν έχει απασχολήσει, σύμφωνα με τα υπάρχοντα στοιχεία, τους ερευνητές και τις επίσημες αρχές στον απαιτούμενο βαθμό (Rodriguez 2012, 92). Η ιστορία συλλογής αρχαίων νομισμάτων μπορεί να ανιχνευτεί ήδη από την εποχή του Καίσαρα Αύγουστου ο οποίος αναφέρεται πως συνέλλεγε αρχαία και εξωτικά νομίσματα ή ακόμη και στον Πετράρχη κατά τη διάρκεια του 14^{ου} αιώνα (Schnapp 1998). Λόγω της ευρείας διάδοσης των ανιχνευτών μετάλλων τόνοι αρχαίων νομισμάτων, ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία για χρονολόγηση των αρχαιολογικών χώρων, χάνουν τη σχέση τους με το χώρο με καταστρεπτικές συνέπειες για την επιστημονική κοινότητα. Η mania των συλλεκτών αρχαίων νομισμάτων είναι τόσο μεγάλη όπου σε μία μόνο δημοπρασία η οποία πραγματοποιήθηκε στον διαδικτυακό ιστότοπο Classical Numismatic Group και είχε τον τίτλο “Triton X” πωληθήκαν 19.087 νομίσματα τα οποία φυσικά και δεν διέθεταν τα απαραίτητα πιστοποιητικά νόμιμης κατοχής και διάθεσης (Elkins 2008, 1-6). Καθώς η έρευνα θα ξετυλίγεται θα αποκαλύψει πως όντως τα νομίσματα αποτελούν μια ξεχωριστή κατηγορία η οποία χρειάζεται συστηματικότερη έρευνα.

Τέλος, αναφέροντας αντικείμενα τα οποία έτυχαν μεγάλης ζήτησης και επομένως μεγάλης κλοπής, οφείλουμε να κάνουμε λόγω τόσο για τους Ετρουσκικούς τάφους όσο και για τις πήλινες πινακίδες με σφηνοειδή γραφή και τα αγγεία της Απουλίας. Μια έρευνα η οποία διεξήχθη στην Ιταλία το έτος 1962 αποκάλυψε πως σε σύνολο 550 τάφων της Ετρουσκικής Περιόδου, οι 400 είχαν ήδη συληθεί μέχρι το τέλος του δευτέρου παγκοσμίου πολέμου (Brodie et al 2000). Αντίστοιχα οι πήλινες πινακίδες οι οποίες διαθέτουν κείμενα γραμμένα με τη χαρακτηριστική σφηνοειδή γραφή της Μεσοποταμίας και χρονολογούνται σε διάφορες περιόδους είναι ένα αντικείμενο το οποίο κατά συρροή έχει συληθεί. Στην κατοχή μιας από τις πιο γνωστές συλλογές πήλινων πινακίδων με προέλευση τη Μεσοποταμία, αυτής της Banco di Roma, δεν γίνεται καμία αναφορά στον τον τόπο προέλευσής των πινακίδων (McGuire 2008, 14). Τέλος, οι χιλιάδες πληροφορίες που θα μπορούσαμε

να συλλέξουμε γύρω από τα απουλιακά αγγεία έχουν χαθεί μιας και από τα 13.718 υπαρκτά δείγματα μόνο τα 753 έχουν προέλθει μέσω νόμιμων ανασκαφών, δηλαδή μόνο το 5,5 % (Brodie et al 2000).

3.1 Μη αντιστρεψιμότητα της καταστροφής

Αρκετοί εμπλεκόμενοι φορείς σε διάφορα μουσεία αλλά και ένας μεγάλος αριθμός αρχαιοπωλών δηλώνουν, στην προσπάθειά τους να δικαιολογήσουν τις συνεχείς προσπάθειες για αγορά αρχαίων αντικειμένων, πως το αρχαιολογικό πλαίσιο δεν έχει κάποια ιδιαίτερη σημασία παρά μόνο τα αντικείμενα καθαυτά (McGuire 2008, 18-20). Μάλιστα δηλώνουν, στη συνέχεια, πως αρχαιοκαπηλικές δράσεις σε χώρες με πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, αλλά πεισμένες οικονομικά και φτωχές, ίσως μπορούν στην ουσία να σώσουν πολλές αρχαιότητες και να χαρίσουν στους πολίτες των δυτικών χωρών τη δυνατότητα να απολαύσουν από κοντά κάποια εξαιρετικά αντικείμενα της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς (Atwood 2008, 66-69). Εκτός αυτής της ρηξικέλευθης άποψης ορισμένοι άλλοι ερευνητές τάσσονται και κατά των νόμιμων νομικών διεκδικήσεων που προβάλλουν χώρες όπως η Τουρκία, η Ιταλία και η Ελλάδα και οι οποίες απαιτούν τον επαναπατρισμό αρχαιοτήτων που παρανόμως εξήχθησαν από το έδαφός τους ως προϊόντα αρχαιοκαπηλικών δράσεων. Οι ίδιοι αυτοί φορείς, συνεχίζοντας, αναφέρουν πως είναι αδύνατον –σύμφωνα πάντα με τη δική τους γνώμη- να στερηθούν οι δυτικές χώρες πολλά αρχαία αντικείμενα, προερχόμενα από τις χώρες που αναφέραμε, και πως δεν είναι λογικό και σωστό όλες οι ρωμαϊκές και ελληνικές αρχαιότητες να επιστρέψουν στις χώρες από τις οποίες προήλθαν (Snow και Binder 1995, 11).

Οι παραπάνω απόψεις παραβλέπουν το σημαντικότερο παράγοντα και τη μεγάλη ζημιά την οποία προκαλεί αυτή ζήτηση, και δεν είναι άλλη από την διαιώνιση του προβλήματος, η οποία φαίνεται εν μέρει να καλύπτεται από την παράνομη παράνομη διακίνησης, Μάλιστα τα τελευταία χρόνια έχει παρατηρηθεί η ανάμειξη του οργανωμένου εγκλήματος στην παράνομη αυτή διακίνηση κάτι που δημιουργεί επιπλέον κινδύνους.

3.2 Συνέπειες στο κοινωνικό επίπεδο. Η αποσύνθεση του κοινωνικού ιστού

Τα τελευταία χρόνια μέσα από μία σειρά γεγονότων με χαρακτηριστικότερο την εμφάνιση της τρομοκρατικής ομάδας η οποία αποκαλείται Ισλαμικό Κράτος έγινε σαφές, τόσο στην επιστημονική κοινότητα, σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς αλλά και στην διεθνή κοινή γνώμη, πως οι συνέπειες του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας δεν περιορίζονται στον στενό επιστημονικό τομέα αλλά αγγίζουν και ευαίσθητους τομείς της κοινωνίας.

Μια πιθανή σοβαρή συνέπεια η οποία απορρέει από το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας είναι η σταδιακή διάβρωση του κοινωνικού ιστού. Η κλοπή, η μεταφορά και η πώληση αρχαιολογικών αντικειμένων και αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς φαίνεται να προϋποθέτει τη συμμετοχή ενός μεγάλου αριθμού ατόμων, πολλές φορές ακόμη και κρατικών υπαλλήλων (Borodkin 1995, 393). Τα κέρδη που κάποιος ή κάποιιοι μπορούν αποκομίσουν από την αρχαιοκαπηλική δράση είναι δυνατό να χρησιμοποιηθούν για τόσο για χρηματισμούς κρατικών υπαλλήλων, για περαιτέρω ενασχόληση με το παράνομο εμπόριο ναρκωτικών (Brodie et al 2000) και με –αρκετή μεγάλη επιφύλαξη- τη χρηματοδότηση τρομοκρατικών ενεργειών (Bauer 2015, 2-3). Σε γενικές γραμμές η απόκτηση χρημάτων τα οποία προέρχονται από αρχαιοκαπηλικές δράσεις θα μπορούσαν να στρέψουν τους αρχαιοκάπηλους, οι οποίοι ήδη με τις δράσεις τους εντάσσονται στην κατηγορία των κακοποιών, σε οποιαδήποτε άλλη παράνομη δράση επιθυμούν (Russell 2008, 42), και σταδιακά ο κοινωνικός ιστός να διαρραγεί.

Η σύνδεση της αρχαιοκαπηλίας με το οργανωμένο έγκλημα (Proulx 2013, 112; Calvani 2008, 33-34· Campbell 2013, 116· Brodie et all 2000) και την τρομοκρατία (Bauer 2015, 1) είναι ίσως η πιο σοβαρή παράμετρος γύρω από το φαινόμενο το οποίο εξετάζουμε. Τα τελευταία χρόνια αυτή η υποθετική σύνδεση έχει δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για μια εις βάθος έρευνα γύρω από το φαινόμενο αλλά και την τοποθέτηση αυτής της παραμέτρου ως της μέγιστης προτεραιότητας των μελετών. Η σχέση της αρχαιοκαπηλίας με το οργανωμένο έγκλημα και οπωσδήποτε η άνοδος και η δράση του Ισλαμικού Κράτους στη Συρία και στο Ιράκ κατέδειξαν, με τον χειρότερο τρόπο, όλες αυτές τις άγνωστες πτυχές του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας.

4. Ιστορικά Στοιχεία.

4.1 Η μανία για τη συλλογή αρχαίων αντικειμένων

Η μανία των ανθρώπων για τη συλλογή αρχαιολογικών αντικειμένων είναι σίγουρα μία από τις γενεσιουργές αιτίες της αρχαιοκαπηλίας στις ημέρες μας. Διαθέτουμε πολλά ιστορικά στοιχεία και από διάφορες εποχές για ηγεμόνες, αξιωματούχους αλλά και απλούς ανθρώπους τους οποίους διακατείχε η μανία της συλλογής (Schnapp 1998). Αυτές οι προσπάθειες για ανεύρεση αντικειμένων διατάραζαν αρχαιολογικούς χώρους οι οποίοι παρέμενα ανέπαφη για χιλιετίες (Seidel και Schulz 2005 • Merryman 1985, 1881-1883) . Ίσως όμως καμία άλλη χώρα να μην έχει βιώσει τις καταστρεπτικές συνέπειες, σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, της αρπαγής αρχαίων αντικειμένων όσο το σύγχρονο κράτος του Ιράκ. Στο έδαφος του σημερινού Ιράκ, που κάποτε άνηκε και αυτό στην τεράστια Οθωμανική Αυτοκρατορία, βρίσκονται μερικοί από τους σημαντικότερους πολιτισμούς, αλλά και πολλά από τα σημαντικότερους χώρους της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Πολιτισμοί όπως ο Σουμεριακός, ο Ακκαδικός, ο Βαβυλωνιακός, ο Ασσυριακός, και αρχαιολογικοί χώροι ύψιστης σημασίας όπως οι αρχαίες πόλεις Uruk, Shippar, Umma, Kish, η ξακουστή Βαβυλώνα, η Νινευή, η Ashur και πολλά άλλα μέρη βρίσκονται στο έδαφος του σημερινού Ιράκ.

Ο πρώτος πόλεμος που διεξήχθη στον Περσικό Κόλπο το 1991 αποκάλυψε με τον χειρότερο τρόπο πως όταν η μεγάλη ζήτηση για αντικείμενα τα οποία προέρχονται από την Μεσοποταμία, και τους πολιτισμούς που αυτή διαθέτει στο έδαφός της, δεν μπορεί να ικανοποιηθεί με νόμιμο τρόπο, έχει σαν αποτέλεσμα να στρέφονται πολλοί σε παράνομες ενέργειες, όπως κλοπές μουσείων (Sease 1997, 52). Κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου πολέμου στο Ιράκ εννέα κρατικά μουσεία λεηλατήθηκαν με συνέπεια σχεδόν 5.000 αρχαία αντικείμενα να εισέλθουν στην αγορά αρχαιοτήτων. Η ομολογουμένως κακή οικονομική κατάσταση της χώρας και το εμπάργκο που επιβλήθηκε στη χώρα δημιούργησε συνθήκες ευνοϊκές για την άνοδο των κρουσμάτων αρχαιοκαπηλίας (Russell 2008, 29-32) και τελικά φαίνεται να οδήγησε σε μία θύελλα παράνομων ανασκαφών από απλούς πολίτες, με σκοπό την εύρεση αρχαίων, την πώλησή τους, με τελικό σκοπό –όχι πάντοτε- την επιβίωσή των κατοίκων (McGuire 2008, 13).

Συνέχεια στο δράμα που βίωσε –και ακόμη βιώνει- το κράτος του Ιράκ έδωσε ο δεύτερος πόλεμος του κόλπου ο οποίος διεξήχθη το έτος 2003. Αγάλματα, αγαλματίδια, σφραγιδοκύλινδροι, πήλινες πινακίδες με σφηνοειδή γραφή (Hanson 2008, 48) και μυριάδες ακόμη αντικείμενα με προέλευση το Ιράκ έχουν γεμίσει αρκετές συλλογές μουσείων –και δυστυχώς θα εξακολουθούν να γεμίζουν- στερώντας σημαντικά κομμάτια του πάζλ από το οποίο αποτελείται η παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά (Reichel 2008, 51). Η αχανής γραμμή συνόρων του Ιράκ, το οποίο συνορεύει με το Ιράν, τη Σαουδική Αραβία, την Ιορδανία, τη Συρία και την Τουρκία καθιστά δύσκολο τον ουσιαστικό έλεγχο τους (Dyson 2008, 13-14). Το πρόβλημα έφθασε σε τέτοια επίπεδα όπου χρησιμοποιήθηκε η λύση της χρήσης μπουλντόζας για να αποφευχθεί η περαιτέρω αρχαιοκαπηλική δράση στην αρχαία πόλη της Larsa και να καλυφθούν οι λάκκοι οι οποίοι είχαν ανοιχτεί από τους αρχαιοκάπηλους (Stone 2008, 76).

Η καταστροφή της πολιτιστικής κληρονομιάς του Ιράκ έφθασε στο ύψιστο σημείο με τις βάρβαρες ενέργειες του επονομαζόμενου ISIS. Η τρομοκρατική αυτή ομάδα έχοντας ως σκοπό την επιβολή ενός καθεστώτος πλήρως εναρμονιζόμενο με τις επιταγές του Ισλάμ και με αυτό ως πρόσχημα έχει προβεί σε εκτεταμένες καταστροφές στους αρχαιολογικούς χώρους οι οποίοι βρίσκονται στην καρδιά της επικράτειας της Αρχαίας Ασσυρίας, όπως η Nineveh, η Μοσούλη κ.α. Η δράση και η καταστροφή του αρχαιολογικών χώρων από το ISIS έχει επεκταθεί και στην ευρύτερη περιοχή και έχει επιφέρει ανεπανόρθωτα πλήγματα και σε σημεία της γειτονικής Συρίας όπου αρχαιολογικοί χώροι όπως η Παλμύρα κ.α. έχουν υποστεί εξ' ίσου τρομερές καταστροφές. Εκτός των αρχαιολογικών χώρων, πολλοί από τους οποίους έχουν εδώ και χρόνια ανακηρυχτεί μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς από την UNESCO, το ISIS έχει επιδοθεί –με πρωτοφανή μανία- στην καταστροφή μουσείων. Μολονότι φαινομενικά το ISIS επιδεικνύει με θρησκευτική ευλάβεια και αυτοπεποίθηση την καταστροφή των «ειδώλων» τα οποία δημιουργούσαν όλοι οι προ-ισλαμικοί πολιτισμοί στην πραγματικότητα κάτω από αυτόν το μανδύα θρησκευτικού φανατισμού όλα τα κινητά ευρήματα τα οποία είναι μικρά σε μέγεθος και εύκολα στη μετακίνηση, πωλούνται με σκοπό –προφανώς- την προσπόριση κέρδους και τη χρηματοδότηση του αγώνα του ISIS (Danti 2015, 132-141; Tzakis William και Keller David, U.S.A. agents of Homeland Security Investigation προσωπική πληροφορία).

Οι νέες, επικίνδυνες, κατευθύνσεις στις οποίες έχει στραφεί το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας είναι αποτέλεσμα της σύγχρονης πραγματικότητας αλλά και αποτέλεσμα του κέρδους το οποίο προκύπτει από την ζήτηση για αρχαία αντικείμενα. Όμως, όπως θα δούμε παρακάτω, η μανία για τη συλλογή περιέργων, εξωτικών και ξένων αντικειμένων οδήγησε από πολύ νωρίς στην αφαίρεση αρχαιολογικών αντικειμένων με ιδιαίτερη αξία για την ομάδα στην οποία ανήκαν. Αυτό έγινε με σκοπό την προσπόριση κέρδους και την ικανοποίηση της ζήτησης για συλλογή τέτοιων αντικειμένων. Παρακάτω θα αναφερθούν ορισμένα ιστορικά στοιχεία τα οποία αποκαλύπτουν πως μανιώδεις συλλέκτες αρχαιοτήτων υπήρξαν ήδη από τις παλιές εποχές της ανθρώπινης ιστορίας και σε όλη τη διάρκεια των αιώνων έως να φθάσουμε στον 21^ο αιώνα και θεσπιστούν συγκεκριμένοι νόμοι για την απαγόρευση της παράνομης διακίνησης.

5. Ιστορικό των προσπαθειών αντιμετώπισης του φαινομένου.

Τα παραδείγματα που δόθηκαν παραπάνω είχαν σκοπό να δείξουν πως η επιθυμία για την κατοχή και συλλογή αντικειμένων οδήγησε σταδιακά στην παράνομη διακίνηση αρχαίων αντικειμένων που συμβαίνει στις ημέρες μας. Όμως όπως ακριβώς το πρόβλημα της συλλογής και βίαιης αφαίρεσης εμφανίζεται από την αρχαιότητα, αντίστοιχα διαθέτουμε στοιχεία τα οποία φανερώνουν προσπάθειες για την προστασία των αρχαιοτήτων. Ο απόηχος των προσπαθειών για την προστασία των αρχαιοτήτων μπορεί να ανιχνευτεί ήδη από το έτος 376 μ.Χ καθώς υπάρχουν γραπτές πηγές που την καταργούν. Σύμφωνα με αυτή απαγορεύονταν στους κτίστες της Ρώμης να χρησιμοποιούν υλικά τα οποία προέρχονται από αρχαία κτήρια. Το έτος 458 μ.Χ. δημοσιεύεται διάταγμα το οποίο διατάσσει την απαγόρευση καταστροφής αρχαίων χώρων. Η αυξανόμενη περιέργεια για την αρχαία εποχή αλλά και η επιθυμούμενη σύνδεση με το ένδοξο παρελθόν θα δώσει συνέχεια στις προσπάθειες για διαφύλαξη των αρχαίων μνημείων. Με ένα διάταγμα της Συγκλήτου το έτος 1162 διατάσσεται η διαφύλαξη του κίονα του Τραϊανού στη Ρώμη μάλιστα με την εσχάτη των ποινών γι αυτόν ο οποίος θα επιχειρήσει την φθορά του (Schnapp 1998).

Μέριμνα για την προστασία και διαφύλαξη αρχαίων χώρων και αρχαιοτήτων υπήρξε και στην Οθωμανική Αυτοκρατορία μιας και η κλοπή και μεταφορά αρχαίων αντικειμένων άνηκε κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής Περιόδου. Η μεγάλη έκταση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας περιέκλειε τοποθεσίες όπου διάφοροι σπουδαίοι πολιτισμοί είχαν ακμάσει και όπου τα ίχνη τους προσέλκυσαν από νωρίς τυχοδιώκτες και συλλέκτες. Το παράδειγμα της Περγάμου αλλά και η συστηματική σύληση τοποθεσιών στη Συροπαλαιστινιακή ακτή στάθηκαν αρκετά ώστε το 1874 να εκδοθεί μια πρώτη ρύθμιση για θέματα που αφορούσαν αρχαία αντικείμενα και βρίσκονταν στην επικράτεια του Σουλτάνου. Στη συνέχεια το 1884 η οθωμανική διοίκηση εξέδωσε νέο νόμο ο οποίος απαγόρευε την εξαγωγή αρχαιοτήτων με σκοπό να βάλει φραγμό στην αφαίμαξη των αντικειμένων ενώ παράλληλα μερίμνησε ώστε όλα τα αντικείμενα τα οποία έρχονται στο φως από ανασκαφές να ανήκουν στην Αυτοκρατορία και να μεταφέρονται στο μουσείο της Κωνσταντινούπολης (Kersel και Kletter 2006, 319).

5.1 Διεθνείς Συμβάσεις

Οι βασικότερες κινήσεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν διεθνές επίπεδο για την προστασία των αρχαιολογικών χώρων και τεχνέργων ξεκινούν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Δεν αποτελεί σκοπός της παρούσας έρευνας η παράθεση όλων των Διεθνών Συμβάσεων απλώς θα πραγματοποιηθεί μια αναφορά στις σημαντικότερες από αυτές ξεκινώντας από τις μαζικές καταστροφές μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς οι οποίες έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και οι οποίες θα οδηγήσουν το 1954 στην υιοθέτηση της Σύμβασης της Χάγης για την Προστασία Πολιτιστικών Αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης. Σημαντικό βήμα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών φαίνεται να αποτέλεσε η ψήφιση και η υιοθέτηση από ένα μεγάλο αριθμό χωρών της Διεθνούς Σύμβασης του 1970 σχετικά με τα «ληπτά μέτρα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής, και μεταβιβάσεως της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών». Η συγκεκριμένη Σύμβαση τελικά ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο το 1980 και ουσιαστικά ρυθμίζει τη διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών κατά τη διάρκεια ειρήνης. Αρκετές ασάφειες σε ορισμένους όρους και ορισμούς στη Συνθήκη αλλά και η δυνατότητα τελικών ρυθμίσεων, πριν την ενσωμάτωση της σε κάθε εθνική νομοθεσία, δημιουργεί σοβαρά προβλήματα στην πλήρη εφαρμογή της. Τα προβλήματα ακριβώς τα οποία δημιούργησε η Συνθήκη του 1970 ήρθε να καλύψει η Σύμβαση UNIDROIT η οποία ψηφίστηκε στη Ρώμη το 1995 και θεωρείται συμπληρωματική της Συνθήκης του 1970, μιας και εισήγαγε ορισμένα εδάφια τα οποία έχουν να κάνουν με το θέμα των ιδιωτικών συλλογών αλλά και με άλλα θέματα. Η Σύμβαση αυτή υιοθετήθηκε από το Ελληνικό Κράτος το 1998 (UNIDROIT 1995).

5.2 Η προσπάθεια του Ελληνικού Κράτους για αντιμετώπιση του φαινομένου

Το ελληνικό Κράτος από την πρώτη στιγμή ίδρυσής του κατέβαλε προσπάθειες για την προστασία και διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Όπως αναφέρθηκε και στην περίπτωση των Διεθνών Συμβάσεων η παρούσα έρευνα δεν έχει σκοπό να επεκταθεί στο νομικό κομμάτι του φαινομένου και επομένως θα αναφέρουμε ορισμένες νομοθετικές ρυθμίσεις του Ελληνικού Κράτους γύρω από το φαινόμενο.

Μία από τις πρώτες ενέργειες για προστασία των αρχαιοτήτων έγινε από τον Ιωάννη Καποδίστρια. Το έτος 1828 εξέδωσε διάταγμα περί απαγόρευσης εξαγωγής αρχαιοτήτων. Η αυξανόμενη επιθυμία για συλλογή αρχαιοτήτων οδήγησε αργότερα στο Βασιλικό Διάταγμα του 1833 και τελικά στον πρώτο αρχαιολογικό νόμο του 1834. Με αυτό το νόμο όλες οι αρχαιότητες που βρίσκονται σε ελληνικό έδαφος είναι στην ιδιοκτησία του Κράτους και ανήκουν στους Έλληνες πολίτες. Ακολούθησε το 1899 ένας πιο αυστηρός νόμος για να επέλθει ένας πιο αναλυτικός νόμος το 1914 ο οποίος απαγόρευε την κατοχή, την πώληση δίχως άδειας, την εξαγωγή το εμπόριο και τη μεταφορά όλων των έργων που εμπίπτουν στη Βυζαντινή, Μεσαιωνική Περίοδο και χρονολογούνται πριν από το έτος 1830.

Ίσως ένας από τους πιο σημαντικούς σταθμούς στην ιστορία των προσπαθειών διαφύλαξης της πολιτιστικής μας κληρονομιάς δημιουργήθηκε το έτος 2002 ο οποίος και καθιστά πλέον το Κράτος υπεύθυνο για τη λήψη μέτρων με τα οποία θα προστατευτεί η πολιτιστική κληρονομιά. Ο νόμος αυτός προσπάθησε να ελέγξει αποτελεσματικά τις ανασκαφές και τις έρευνες οι οποίες διεξάγονται με ανιχνευτές μετάλλων πλησίον, ή όχι, αρχαιολογικών χώρων και μια σειρά άλλων ζητημάτων κρίσιμων γύρω από το φαινόμενο της παράνομης κατοχής κινητών αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο συμπληρωματικός νόμος του 2008 ήρθε να προσθέσει ένα σημαντικό παράγοντα στην προσπάθεια καταπολέμησης του φαινομένου, τη δημιουργία μιας ειδικής υπηρεσίας εντός του Υπουργείου Πολιτισμού. Αυτή ήταν η Διεύθυνση Τεκμηρίωσης του Υπουργείου Πολιτισμού η οποία και θα στελεχώνονταν από αρχαιολόγους διαφόρων ειδικοτήτων, όπως Κλασικής Αρχαιολογίας, Προϊστορικής Αρχαιολογίας, Βυζαντινής Αρχαιολογίας αλλά και ειδικούς σε θέματα Ιστορίας ης Τέχνης, οι οποίοι μαζί με ειδικό εισαγγελέα ο οποίος και θα ήταν αρμόδιος σε θέματα αρχαιοκαπηλίας θα προσπαθούσαν να αποτελέσουν ανάχωμα σε αυτό το καταστρεπτικό φαινόμενο (Boutoroulou 2008, 117-121). Δυστυχώς η οικονομική κρίση η οποία έπληξε τη χώρα μας το 2010 οδήγησε σε μία προσπάθεια συρρίκνωσης του Δημοσίου Τομέα. Τη συρρίκνωση αυτή και την υποβάθμιση από το επίπεδο της Διεύθυνσης σε αυτό ενός Τμήματος δεν μπόρεσε να ξεφύγει ούτε η ειδική αυτή υπηρεσία του Υπουργείου Πολιτισμού δημιουργώντας πλείστα προβλήματα στην εθνική προσπάθεια αντιμετώπισης ενός

τόσο εξειδικευμένου εγκλήματος (Μαρία Βλαζάκη, Γενική Γραμματέας Υπουργείου Πολιτισμού, προσωπική πληροφορία).

6. Αποτυχία συνολικής αντιμετώπισης του φαινομένου

Οι προσπάθειες, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, για την συνολική αντιμετώπιση των λαθρανασκαφών, των αγοραπωλησιών και γενικά του παράνομου εμπορίου αρχαιοτήτων φαίνεται πως δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Οι προσπάθειες αυτές φαίνεται να μην απέδωσαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα και φαίνεται υπάρχει μια σειρά από παράγοντες που ευθύνονται γι' αυτό. Παρακάτω θα αναφερθούν ορισμένοι παράγοντες που διαιωνίζουν το φαινόμενο.

6.1 Το μέγεθος των ποινών για το αδίκημα της αρχαιοκαπηλίας

Ένας από τους πρώτους παράγοντες που φαίνεται να ευθύνεται για τη μη αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας είναι με μεγάλη βεβαιότητα οι μικρές ποινές τις οποίες ο νομοθέτης διαθέτει στη φαρέτρα του και με τις οποίες τιμωρεί τους παραβάτες τέτοιων αδικημάτων. Αυτές η μικρής έκτασης ποινές, οι οποίες ισχύουν γενικά σε πολλές χώρες του κόσμου και με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι οι αρχαιοκάπηλοι, δεν φαίνεται να πτοούν μεμονωμένους ανθρώπους ή/και κυκλώματα στο να ασχοληθούν συστηματικά με τις λαθρανασκαφές και με το παράνομο εμπόριο αρχαιοτήτων. Δυστυχώς μια τόσο σημαντική παράμετρος, με την οποία θα πραγματοποιούνταν μια σαφή κατανόηση του προβλήματος έχει αποκλειστεί από την έρευνά μας λόγω της ρητής απαγόρευσης που θέτει ο Νόμος Περί Προσωπικών Δεδομένων και αφορά τις επιβληθείσες ποινές.

6.2 Ελλιπής έλεγχος των αγορών αρχαιοτήτων

Ένας από τους πρώτους παράγοντες που συντελούν αρνητικά είναι η αδυναμία των δυτικών χωρών, οι οποίες παραδοσιακά αποτελούν τους τελικούς προορισμούς των αρχαιοτήτων και βρίσκονται στην κορυφή από πλευράς ζήτησης, να ελέγξουν αποτελεσματικά τις αγορές τους (Meyer 2005, 91· Mackenzie 2005, 249-252). Πολλά μουσεία τα οποία βρίσκονται σε αυτές τις χώρες επιθυμούν να διανθήσουν τις συλλογές τους με νέα αντικείμενα και πολλές φορές «πειθόνται» εύκολα για την προέλευση αντικειμένων και προχωρούν στην απόκτησή τους δίχως να εξακριβώνουν με σαφήνεια την προέλευση τους (Brodie and Renfrew 2005, 349). Σε αυτό βοηθάει και ο πολύ καλός μηχανισμός με τον οποίο η προέλευση των αρχαιοτήτων συσκοτίζεται και τα κάνει να φαίνονται νόμιμα, μιας και μέσω

αλληπάλληλων πωλήσεων και αλλαγής κατόχων εύκολα μπορεί κάποιος να “ξεπλύνει” ένα αντικείμενο και να παρουσιάσει μια υποτιθέμενη νόμιμη κατοχή (Mackenzie 2005, 262). Ένα καλό παράδειγμα αυτής της διαδικασίας αποτελεί η περίπτωση μιας Βαβυλωνιακής στήλης η οποία πρώτα εμφανίστηκε με -προφανώς- πλαστά χαρτιά τα οποία τεκμηριώνανε την προέλευσή της και τη νόμιμη κατοχή της. Σε αυτή την περίπτωση η τιμή πώλησης είχε οριστεί στο ποσό των \$ 400.000 ενώ μετά από καιρό εμφανίστηκε με διαφορετικά χαρτιά, υποτίθεται αυτή τη φορά από την Ιορδανία, με την τιμή πώλησης να έχει κατέβει στο ποσό των \$ 40.000 (McGuire 2008, 14).

6.3 Ιδιωτικές Συλλογές

Παράλληλα με τα παραπάνω προβλήματα, τα οποία δημιουργούνται από τα μουσεία, αντίστοιχα προβλήματα φαίνεται να δημιουργεί και ο ιδιωτικός τομέας και με τον τρόπο του συντελεί στην αύξηση, ή τουλάχιστον στη μη μείωση, του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας. Ιδιώτες με οικονομική επιφάνεια επιθυμούν να συλλέξουν αρχαιότητες δημιουργώντας τις δικές τους προσωπικές ιδιωτικές συλλογές, πολλές φορές ως μια κίνηση επένδυσης. Η δεκαετία του 1980 και η οικονομική κρίση που υπήρχε τότε δημιούργησε συνθήκες εναλλακτικής επένδυσης και έστρεψε πολλούς στην αγορά αρχαιοτήτων (McGuire 2008, 13). Όμως και απλοί πολίτες, τις περισσότερες φορές ως επισκέπτες μιας χώρας, συντελούν στην διαιώνιση του προβλήματος μιας και επιθυμούν, πολλές φορές, να επιστρέψουν στις πατρίδες τους έχοντας ένα εξαιρετικό αναμνηστικό²⁹ από τη χώρα την οποία επισκέφτηκαν (Brodie και Kersel 2012, 111· Rodriguez 2012, 72-73). Αυτή η πρακτική δεν είναι τωρινό φαινόμενο. Χριστιανοί, Μουσουλμάνοι αλλά και Εβραίοι επισκέπτονταν την Ιερουσαλήμ έπαιρναν κάποιο αναμνηστικό από τους Άγιους Τόπους ήδη από τη Βυζαντινή Εποχή (Kersel και Kletter 2006, 318-319). Η παράδοση του Grand Tour συντέλεσε κι αυτή με τη σειρά της στην καταστροφή του context και την εξαγωγή πολλών αρχαιοτήτων από του τόπους προέλευσής τους (Dyson 2012, 48).

6.4 Πολεμικές συγκρούσεις

Μεγάλο μερίδιο ευθύνης για τη συνέχιση του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας αλλά και της αποτυχίας για πραγματική μείωσή του, διαδραματίζουν φυσικά οι πολεμικές συγκρούσεις. Πολλοί από τους μεγαλύτερους και σημαντικότερους

πολιτισμούς, οι οποίοι άφησαν αρκετά κατάλοιπα, βρίσκονται στο έδαφος της Εγγύς Ανατολής. Η Εγγύς Ανατολή ήδη από την έναρξη αποδόμησης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έως και τις ημέρες μας θεωρείται ως μια από τις πιο επικίνδυνες περιοχές του πλανήτη. Συνεχείς εντάσεις και ένοπλες συγκρούσεις δημιουργούν συνθήκες αποσταθεροποίησης της περιοχής οι οποίες τελικά οδηγούν σε ένδεια του τοπικού πληθυσμού, ο οποίος –πολλές φορές- αναζητεί οικονομική ανακούφιση από την πώληση αρχαίων αντικειμένων. (McGuire 2008, 13-14).

Κάτι ανάλογο συνέβη όταν επιβλήθηκε εμπορικό εμπάργκο στο Ιράκ λόγω του πολέμου που έλαβε χώρα στις αρχές της δεκαετίας του 90. Σε γενικές γραμμές όπου υπάρχουν πολεμικές συγκρούσεις ο φόρος των οποίο πληρώνουν τα μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς είναι βαρύν τόσο μέσω των καταστροφών όσο και μέσω των λεηλασιών οι οποίοι γίνονται για βιοποριστικούς σκοπούς (Brodie et al 2000· Stein 2014, 11-13; Al-Hamdani 2008, 223· Sease 1997, 49-52).

6.5 Απροσδιοριστία όρων

Αν και συχνά βλέπουμε όρους όπως πολιτιστικά αγαθά, πολιτιστική κληρονομιά, πολιτιστική περιουσία κτλ. δυστυχώς δεν υπάρχει ένας ορισμός ο οποίος να είναι κοινά αποδεκτός από το σύνολο, τουλάχιστον, των χωρών. Αυτή η απροσδιοριστία η οποία φυσικά υπάρχει και σε κάθε νομικό σύστημα των διαφόρων χωρών δημιουργεί κάποια σύγχυση. Σύγχυση και προβλήματα σίγουρα δημιουργεί και η απροθυμία ή αβλεψία πολλών χωρών να αντιμετωπίσουν σωστά το θέμα θεσπίζοντας σαφείς νομοθεσίες ή υιοθετώντας αυτούσιες τις Διεθνείς Συμβάσεις και Συμφωνίες οι οποίες έχουν. Αυτό ήταν και το κύριο πρόβλημα το οποίο οδήγησε στην ψήφιση της Σύμβαση της UNESCO το έτος 1970 για τα *«Ληπτέα Μέτρα Απαγόρευσης και Παρεμπόδισης της Παράνομης Εισαγωγής, Εξαγωγής και Μεταβίβασης της Κυριότητας των Πολιτιστικών Αγαθών»* αλλά και της αντίστοιχης Σύμβασης UNIDROIT το έτος 1995.

7. Προβλήματα γύρω από την μελέτη του φαινομένου

Το ενδιαφέρον των ερευνητών και των αρχαιολόγων για το καταστρεπτικό αυτό φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας έχει δημιουργήσει μια ογκώδη βιβλιογραφία. Αντιθέτως, όμως, φαίνεται πως οι έρευνες αυτές δεν έχουν δημιουργήσει τις προϋποθέσεις εκείνες ώστε να μπορέσει να κατανοηθεί στην ολότητά του και να σαν αποτέλεσμα να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο. Αν και πολλές χώρες διαθέτουν νομοθεσίες που απαγορεύουν την παράνομη εξαγωγή και εισαγωγή αντικειμένων πολιτιστικής κληρονομιάς (Fisman και Wei 2009, 82), τα δεδομένα αποκαλύπτουν πως έως σήμερα δεν έχουν συμβεί πολλά για να αλλάξει η κατάσταση (Brodie 2003, 17· Hamilakis 2009, 39). Μία σειρά από γεγονότα και παραλήψεις, οι οποίες θα παρουσιαστούν παρακάτω, φαίνεται να ευθύνονται γι' αυτή την αποτυχία.

7.1 Απουσία αρχείων

Το στοιχείο εκείνο το οποίο έως τις ημέρες μας δυσκολεύει όσο κανένα άλλο την κατανόηση, και επομένως την αντιμετώπιση του φαινομένου, είναι τα διαθέσιμα αρχεία των αρχών που έχουν επιφορτιστεί με το έργο της καταστολής του (Calvani 2008, 29· Campbell 2013, 120-121· Bower 2009, 22). Η συμμετοχή πολλών επίσημων υπηρεσιών όπως αστυνομικών, λιμενικών, συνοριακών και τελωνειακών αλλά, φυσικά, και η επιβεβλημένη συμμετοχή των Υπουργείων Πολιτισμού -των εκάστοτε χωρών- στις επίσημες προσπάθειες για την καταστολή του φαινομένου δημιουργεί τεράστια σύγχυση στα επίσημα έγγραφα κατασχέσεων. Κάθε υπηρεσία επικεντρώνεται στις δικές της λεπτομέρειες και αρμοδιότητες. Με αυτό τον τρόπο, δυστυχώς, δεν υπάρχει ένα πλήρες αρχείο σε κάθε μία από αυτές τις υπηρεσίες που να αναφέρει όλες εκείνες τις ουσιώδεις λεπτομέρειες που θα βοηθούσαν τους μελλοντικούς ερευνητές στην κατανόηση κρίσιμων πτυχών του φαινομένου. Παράλληλα τα αρχεία των διοικητικών αρχών συμπεριλαμβάνουν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα όπως ονόματα, διευθύνσεις, *modus operandi*, πλάνα των διοικητικών αρχών κ.α. γεγονός που δυσχεραίνει περαιτέρω την πρόσβαση σε αυτά. (Brodie et all 2000· Fisman και Wei 2009, 82).

8. Η παρούσα έρευνα

Έχοντας ολοκληρώσει την παράθεση των ορισμών αλλά και τη σύντομη ιστορική ανασκόπηση γύρω από το φαινόμενο κλοπής πολιτιστικών αγαθών η εργασία μας εισέρχεται στο κομμάτι της έρευνας και της παράθεσης στοιχείων. Έχοντας λάβει ειδική άδεια από το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, αριθμός πρωτοκόλλου 2565/15/528492, μας επιτράπη να εξετάσουμε τα αρχεία του Τμήματος Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ελληνικής Αστυνομίας στην Αθήνα (Υποδιεύθυνση Προστασίας Περιουσιακών Δικαιωμάτων, Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Περιβάλλοντος/2^ο τμήμα Προστασίας Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων). Στην παρούσα έρευνα και εργασία το σύνολο των υποθέσεων οι οποίες εξετάστηκαν και θα παρουσιαστούν φθάνουν τον αριθμό 363. Από αυτές τις 363 στο σύνολο, οι 246 είναι υποθέσεις όπου οι αρχαιοκάπηλοι συνελήφθησαν και έγιναν οι απαραίτητες κατασχέσεις τόσο αρχαιοτήτων όσο και άλλων παράνομων αντικειμένων τα οποία θα παρέχουν την καλύτερη δυνατή βοήθεια στην προσπάθεια κατανόησης και σκιαγράφησης του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας, αλλά και τη σχέση που αυτό διατηρεί με το κοινό έγκλημα και περισσότερο με το οργανωμένο έγκλημα. Οι υπόλοιπες 117 υποθέσεις αφορούν αρκετά αξιόπιστες πληροφορίες οι οποίες έχουν κατατεθεί από πληροφοριοδότες οι οποίοι κατά το παρελθόν είχαν προσκομίσει και τις περισσότερες από τις πληροφορίες οι οποίες οδήγησαν σε συλλήψεις και εξιχνιάσεις υποθέσεων.

Ο αντικειμενικός σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η εξαγωγή αξιόπιστων αποτελεσμάτων γύρω από το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας. Τα αποτελέσματα αυτά θα συνοδεύονται από όγκο δεδομένων τα οποία θα παρουσιαστούν σε ειδικούς πίνακες στη συνέχεια της εργασίας ώστε να δύναται η μελέτη τους από το σύνολο των ερευνητών στο μέλλον. Τα αποτελέσματα στα οποία θέλει να φθάσει η παρούσα έρευνα είναι συνδεδεμένα με μια σειρά κρίσιμων ερωτημάτων, τα οποία θα παρουσιαστούν παρακάτω, και τα οποία όλα μαζί ή/και μεμονωμένα όταν απαντηθούν μπορούν να διαφωτίσουν το καταστρεπτικό αυτό φαινόμενο. Δυστυχώς παλαιότερες αναφορές σε έρευνες περί ελλιπών φακέλων των διωκτικών αρχών επιβεβαιώθηκε και στην περίπτωση μας. Ο πολύ μεγάλος όγκος των επίσημων αναφορών σε συνδυασμό με τον διαφορετικό χρόνο επίλυσης γραφειοκρατικών

ζητημάτων –ανάλογα με τον όγκο εργασιών που η κάθε υπηρεσία έχει να αντιμετωπίσει- μεταξύ Ελληνικής Αστυνομίας, Υπουργείου Πολιτισμού, Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, Νομισματικού Μουσείου, Εφορειών Αρχαιοτήτων της Περιφέρειας, Δικαστικών Αρχών κτλ. ήταν, και εξακολουθεί να είναι, καθοριστικός παράγοντας ο οποίος συμβάλει στη μη ορθή καταγραφή στοιχείων. Όμως ένας πολύ μεγάλος αριθμός υποθέσεων διαθέτε επαρκεί στοιχεία τα οποία εξετάσαμε ως εξής.

8.1 Φάκελοι

Η εξέταση των φακέλων με τις υποθέσεις έγινε με τον εξής τρόπο. Κάθε φάκελος υποθέσεως περιέχει την τοποθεσία της σύλληψης ή της καταγγελίας την οποία αφορά, και την ημερομηνία όπου έλαβε χώρα το γεγονός. Εάν αφορά σύλληψη αναγράφει, τις περισσότερες φορές, τον αριθμό των ατόμων οι οποίοι συμμετείχαν και συνελλήφθησαν αλλά και τον αριθμό των ατόμων που διέφυγαν τη σύλληψη. Μια τέτοια κρίσιμη πληροφορία μας δίνει τη δυνατότητα να εντάξουμε ένα έγκλημα στην κατηγορία του οργανωμένου εγκλήματος, ασχέτως αν αυτό δεν κατέστη δυνατό από τις αστυνομικές αρχές λόγω της μη σύλληψης ορισμένων συμμετεχόντων οι οποίοι διέφυγαν. Σε πολλές περιπτώσεις, ιδίως παλαιότερων αρχείων, αναγράφεται το ακριβές επάγγελμα το οποίο ασκούσαν οι συλληφθέντες. Ακριβώς αυτό το στοιχείο το οποίο δεν αποτελεί ευαίσθητο προσωπικό δεδομένο θα μας δώσει την ευκαιρία να σκιαγραφήσουμε το κοινωνικό προφίλ των αρχαιοκάπηλων. Στη συνέχεια, συνήθως, ακολουθούν τα πρακτικά κατάσχεσης και μαζί βρίσκονται –τις περισσότερες φορές- οι επίσημες εκτιμήσεις για την εμπορική/οικονομική αξία των αντικειμένων και την εκτίμησή τους ως προς τον τύπο, την χρονολόγησή τους και τις πιθανές τοποθεσίες από τις οποίες φαίνεται να έχουν έρθει στο φως. Γι' αυτή την εκτίμηση επιφορτισμένα είναι το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, το Νομισματικό Μουσείο και το Βυζαντινό Χριστιανικό Μουσείο μέσω ειδικών τριμελών επιτροπών οι οποίες συγκροτούνται γι' αυτόν ακριβώς το λόγο. Πολλές φορές οι φάκελοι διαθέτουν και αναφορές των τοπικών Εφορειών Αρχαιοτήτων της Περιφέρειας στην οποία έλαβε χώρα η λαθρανασκαφή και η σύλληψη. Τέλος, σε πολλές περιπτώσεις οι διωκτικές αρχές προβαίνουν και σε κατασχέσεις άλλων αντικειμένων, εκτός των αρχαιοτήτων, όπως όπλα, ναρκωτικά, παράνομα έγγραφα κ.α. οπότε οι εκθέσεις κατάσχεσης και τεκμηρίωσης αυτών των παράνομων αντικειμένων βρίσκονται μαζί και θα μας επιτρέψουν, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, να παρατηρήσουμε τι άλλα παράνομα αντικείμενα οι αρχαιοκάπηλοι διέθεταν.

Ο περιορισμός που μας τέθηκε λαμβάνοντας την ειδική άδεια έχει να κάνει με ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα οπότε σημαντικό είναι να δηλώσουμε το τι –ορθώς- δεν μας επιτράπη να ερευνήσουμε και να αναφέρουμε στην παρούσα έρευνα. Σύμφωνα με το νόμο περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων στην παρούσα έρευνα και εργασία δεν θα γίνει καμία αναφορά σε θρησκευτική, πολιτική, συνδικαλιστική, εθνική και σεξουαλική προτίμηση των υποκειμένων-δραστών όπως και αναφορά σε ασθένειες, ή παθήσεις ή δυσμορφίες των υποκειμένων (Νόμος 2472/97). Επίσης δεν θα γίνει καμία συνδυαστική αναφορά με την οποία μπορεί να υπάρξει έμμεση στοχοποίηση των υποκειμένων-δραστών για παράδειγμα δημόσιος υπάλληλος ο οποίος υπηρετεί στην τάδε υπηρεσία του τάδε νησιού κτλ. Τα επαγγέλματα των δραστών όμως είναι ένα στοιχείο το οποίο μπορούμε να εξετάσουμε και να παρουσιάσουμε μιας και δεν υπόκειται σε περιορισμό από το νόμο.

9. Τα δεδομένα της έρευνας

Η έρευνα η οποία θα παρουσιαστεί στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκε στις υποθέσεις οι οποίες έλαβαν χώρα μεταξύ των ετών 1999 και 2009 και πιο συγκεκριμένα ανάμεσα στο διάστημα από 23.04.1999 έως και 06.05.2009. Όπως αναφέραμε και παραπάνω το σύνολο των υποθέσεων είναι 363 σε αριθμό από τις οποίες οι 246 αφορούν συλλήψεις και κατασχέσεις στις οποίες οι αρμόδιοι φορείς προέβησαν. Τέλος οι 117 υποθέσεις αποτελούν αρκετά αξιόπιστες καταγγελίες οι οποίες όμως για διάφορους λόγους δεν κατέστη δυνατόν να μετατραπούν σε συλλήψεις. Δυστυχώς, όπως αναφέραμε και παραπάνω, το αρχείο της συγκεκριμένης υπηρεσίας είχε αρκετές ελλείψεις. Κάποιοι φακέλοι διέθεταν τα επαγγέλματα των συμμετεχόντων ενώ άλλα όχι. Σε ορισμένους φακέλους υπήρχε η επίσημη οικονομική εκτίμηση των αντικειμένων ενώ σε άλλους όχι κτλ.

10. Αποτελέσματα.

10.1 Γεωγραφική κατανομή του προβλήματος

Τα αποτελέσματα της έρευνας ξεκινάνε με την παρουσίαση της γεωγραφικής κατανομής των κρουσμάτων αρχαιοκαπηλίας. Για την εξαγωγή των συμπερασμάτων μας συμπεριλάβαμε τόσο τις συλλήψεις οι οποίες είχαν πραγματοποιηθεί σε αυτές τις τοποθεσίες, όσο και τις καταγγελίες, οι οποίες όμως δεν εξελίχθηκαν σε συλλήψεις. Από το σύνολο των 316 τοποθεσιών τις οποίες εξετάσαμε η συντριπτική πλειοψηφία των υποθέσεων απασχόλησε την Αττική με 179 μεμονωμένα περιστατικά. Υψηλά ποσοστά αποκαλύφθηκαν και στους νομούς Εύβοιας, Κυκλάδων, στην Κρήτη, στη Βοιωτία και στη Φωκίδα. Ακολουθούν αναλυτικά τα στοιχεία των υποθέσεων ανά νομό. Όλοι οι νομοί παρουσιάζονται μόνοι τους εκτός της Κρήτης όπου συμπτύξαμε μαζί τους νομούς Ηρακλείου, Λασιθίου, Ρεθύμνου και Χανίων:

Αττική	Εύβοια	Κυκλάδες	Κρήτη	Βοιωτία	Φθιώτιδα
179	20	18	13	11	10
Δωδεκάνησα	Φωκίδα	Αιτωλοακαρνανία	Κορινθία	Αργολίδα	Ιωάννινα
7	6	6	6	4	4
Ξάνθη	Πρέβεζα	Αρκαδία	Μαγνησία	Θεσσ/νικη	Μυτιλήνη
3	3	3	2	2	2
Λάρισα	Κεφαλληνία	Τρίκαλα	Κοζάνη	Χαλκιδική	Λακωνία
2	1	1	1	1	1
Πιερία	Καρδίτσα	Μεσσηνία	Αχαΐα	Σέρρες	Άρτα
1	1	1	1	1	1
Δράμα	Πέλλα	Ηλεία			

1	1	1			
---	---	---	--	--	--

Πίνακας 1. Απεικόνιση των νομών και του αριθμού των υποθέσεων με τις οποίες κάθε ένας απασχόλησε την ΕΛ.ΑΣ

Η αναρρίχηση του νομού της Αττικής στην πρώτη θέση με υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας αυτομάτως δεν επιβεβαιώνει την ερευνητική μας υπόθεση την οποία θέσαμε εξ αρχής. Σύμφωνα με την υπόθεσή μας περιοχές και διάφοροι νομοί όπως η Αργολίδα, η Κορινθία αλλά και άλλες περιοχές, όπου υπάρχουν μεγάλες εκμεταλλεύσιμες εκτάσεις καλλιέργειας θα βρισκόντουσαν στις πρώτες θέσεις με υποθέσεις και αρχαιοκαπηλίας μιας και φαινόντουσαν –τουλάχιστον στην αρχή- ευνοϊκές οι συνθήκες σε αυτά τα μέρη για την ύπαρξη αρχαιοκαπηλικών δράσεων.. Ακόμη και αν αθροίσουμε τα κρούσματα σε όλες τις περιοχές, πλην της Αττικής, και πάλι το αποτέλεσμα είναι σαφώς μικρότερο, σε ποσοστό, απ' ότι η πρωτεύουσα. Οι συλλήψεις και οι καταγγελίες στην περιοχή της Αττικής καταλαμβάνουν πέραν του μισού ποσοστού των υποθέσεων, και για την ακρίβεια το 55, 41% ενώ όλες μαζί οι λοιπές περιοχές της ελληνικής επικράτειας φθάνουν το 44,58%.

10.2 Χώρες προορισμού των ελληνικών αρχαιοτήτων

Οι συλλήψεις οι οποίες έλαβαν χώρα μεταξύ του διαστήματος στο οποίο επικεντρώνεται η έρευνά μας αλλά και αρκετές καταγγελίες μας παρείχαν πολύ σημαντικά στοιχεία για τις χώρες στις οποίες οι ελληνικές αρχαιότητες φαίνεται να καταλήγουν. Μάλιστα πολλές καταγγελίες τις περισσότερες φορές συνοδεύονταν από φωτογραφίες στις οποίες παρουσιάζονται τα αντικείμενα και άλλα στοιχεία, αλλά για διάφορους λόγους δεν μπόρεσαν να μετατραπούν σε συλλήψεις.

Πρώτη χώρα διακίνησης των ελληνικών αρχαιοτήτων με 9 υποθέσεις είναι η Ελβετία και ακολουθούν με 7 υποθέσεις τα Βαλκάνια (Σκόπια, Μαυροβούνιο, Αλβανία, Σερβία, Βουλγαρία, Ρουμανία), με 6 υποθέσεις η Γερμανία, με 4 υποθέσεις οι Η.Π.Α., η Βρετανία, η Ιταλία και τα Βαλκάνια (Σκόπια, Μαυροβούνιο, Σερβία και Αλβανία, Βουλγαρία, Ρουμανία). Στη συνέχεια ακολουθούν με 2 υποθέσεις η Γαλλία και τέλος με 1 μόνο υπόθεση οι εξής χώρες Ουκρανία, Τουρκία και η Αργεντινή. .

Ελβετία	Γερμανία	Η.Π.Α	Η.Β.	Ιταλία	Βαλκάνια	Γαλλία	Ουκρανία	Τουρκία	Αργεντινή
9	6	4	4	4	7	2	1	1	1

Πίνακας 2. Πίνακας ο οποίος δείχνει τις χώρες προορισμού ελληνικών αρχαιοτήτων, προϊόντων αρχαιοκαπηλικής δράσης, και τον αριθμό των υποθέσεων.

Η ενδελεχής εξέταση όμως των υποθέσεων φανέρωσε πως εκτός της εξαγωγής ελληνικών αρχαιοτήτων υπάρχουν και περιστατικά/καταγγελίες παράνομης εισαγωγής αντικειμένων από άλλες χώρες προς την Ελλάδα. Από τις χώρες της Εγγύς Ανατολής Αίγυπτο, Συρία, Ιράκ και Πακιστάν το αρχείο διαθέτει 11 υποθέσεις με αντικείμενα τα οποία φαίνεται να προέρχονται από αυτές τις χώρες ενώ ακολουθούν με 4 υποθέσεις οι χώρες των Βαλκανίων, ενώ με 1 υπόθεση ακολουθούν χώρες όπως η Αυστραλία και η Ιταλία. Η συμμετοχή πολλών δυτικών χωρών όπως η Ελβετία, η Γερμανία, η Βρετανία και η Η.Π.Α. επιβεβαιώνουν την ερευνητική μας υπόθεση πως οι πλούσιες χώρες του δυτικού κόσμου αποτελούν τον τελικό προορισμό των ελληνικών αρχαιοτήτων.

Εγγύς Ανατολή	Βαλκάνια	Αυστραλία	Ιταλία
11	4	1	1

Πίνακας 3. Πίνακας ο οποίος δείχνει τις χώρες και τις υποθέσεις οι οποίες απασχόλησαν τις δικτικές αρχές και είχαν να κάνουν με την παράνομη είσοδο αρχαιοτήτων από άλλες χώρες προς την Ελλάδα.

10.3 Οι διάφοροι τύποι των αρχαιοτήτων

Για την εξέταση των τύπων των αντικειμένων και για την καλύτερη καταχώρηση τους, δημιουργήσαμε 13 κατηγορίες με βάση κυρίως το είδος των αντικειμένων οι οποίες είναι οι κάτωθι:

Η 1^η κατηγορία την οποία δημιουργήσαμε είναι η πολύ σημαντική κατηγορία νομίσματα. Τα νομίσματα αποτελούν ίσως το σημαντικότερο στοιχείο για την ακριβή χρονολόγηση ενός χώρου, ενώ παράλληλα μας παρέχουν πληροφορίες για συμμαχίες μεταξύ πόλεων, σημαντικά θρησκευτικά, ιστορικά και αθλητικά γεγονότα (Grierson 2007, 52-61 · Franke 2006, 48-49) Σε αυτή την κατηγορία εντάξαμε όλα τα νομίσματα τα οποία μπορούν να χρονολογηθούν στην Αρχαϊκή, Κλασική, Ελληνιστική, Ρωμαϊκή, Παρθική, Σασανιδική, Βυζαντινή Περίοδο. Ακόμη εντάξαμε νομίσματα της Περιόδου Κουσάν, Κελτικά νομίσματα της Κεντρικής Ευρώπης και των Πολιτισμών που άκμασαν κατά μήκος του Δούναβη, νομίσματα της Μεσαιωνικής Περιόδου όπως Ενετικά και τέλος Αραβικά και Οθωμανικά νομίσματα αλλά και νεώτερα για τα οποία ο νόμος ορίζει πως προστατεύονται και αποτελούν κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας μας. Όπως είναι φυσικό τα νομίσματα σε μέγεθος είναι πολύ μικρά.

2^η κατηγορία λίθινα αντικείμενα. Σε αυτή την κατηγορία εντάξαμε, κυρίως, αντικείμενα της Νεολιθικής Περιόδου όπως λίθινα αγγεία, χρηστικά αντικείμενα όπως πέλεκυς, τριπτήρες αλλά και λίθινα ειδώλια τα οποία απεικονίζουν ανθρώπους ή/και ζώα και τα οποία δεν ξεπερνούν τα 30 εκατοστά.

3^η κατηγορία πήλινα αγγεία. Η μεγάλη διάδοση και χρήση του πηλού πριν την βιομηχανική επανάσταση και την εμφάνιση αντικειμένων που δημιουργούνται από πετρέλαιο συνέβαλε όσο κανένας άλλος παράγοντας ώστε τα πήλινα αγγεία να αποτελούν το συχνότερο, και κατά χιλιάδες σε αριθμό, εύρημα στη διάρκεια ανασκαφών –τόσο νόμιμων όσο και παράνομων. Για το λόγο αυτό εντάχθηκαν, τα πήλινα αγγεία όλων των τύπων, όπως κυάθια, αρύβαλλοι, αμφορείς, λήκυθοι, πυξίδες, ρυτά, οινοχόες, κάνθαροι, οξυπύθμενοι αμφορείς, γαμικοί λέβητες (Scheibler, 2010), κτλ σε μία κατηγορία. Τα αγγεία αυτής της κατηγορίας δεν ξεπερνούν τα 40 εκατοστά.

4^η κατηγορία μεταλλικά αντικείμενα. Η κατηγορία αυτή δημιουργήθηκε για να συμπεριλάβει αντικείμενα κατασκευασμένα από μέταλλο όπως κοσμήματα, τόσο χάλκινα όσο χρυσά και σιδερένια, χρηστικά αντικείμενα όπως μαχαίρια, πέλεκυς, αιχμές βελών και δοράτων, πόρπες αλλά και ειδώλια ανθρώπων και ζώων τα οποία χρονολογούνται από την αρχή της Εποχής του Χαλκού και ύστερα. Τα αντικείμενα αυτής της κατηγορίας δεν ξεπερνούν τα 30 εκατοστά.

Η 5^η κατηγορία δημιουργήθηκε για να συμπεριλάβει τα λοιπά αντικείμενα. Εδώ εντάξαμε τα αντικείμενα τα οποία είναι δημιουργημένα από άλλα υλικά όπως γυαλί, φαγεντιανή, ελεφαντόδοντο κτλ και τα οποία έχουν μέγεθος έως 20 εκατοστά

6^η κατηγορία πήλινα ειδώλια. Η μεγάλη καλλιτεχνική αξία των πήλινων ειδωλίων μας ανάγκασε να ασχοληθούμε μεμονωμένα με αυτά και να δημιουργήσουμε μια ξεχωριστή κατηγορία η οποία συμπεριλαμβάνει ειδώλια ανθρώπων, θεών, ζώων αλλά και οικιών και συμπλέγματα τα οποία χρονολογούνται από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού και φθάνουν την Ύστερη Αρχαιότητα. Τα πήλινα ειδώλια της κατηγορίας αυτής δεν ξεπερνούν τα 30 εκατοστά.

Η 7^η κατηγορία αφορά θρησκευτικές εικόνες, στην πλειοψηφία τους από ξύλο, οι οποίες χρονολογούνται από την Βυζαντινή έως και τη Μεταβυζαντινή Περίοδο και προστατεύονται από τη νομοθεσία. Η χώρα μας έχει ως επίσημη θρησκεία το Χριστιανισμό και η εκκλησία της Ελλάδας ακολουθεί το δόγμα της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Θρησκευτικές φορητές εικόνες βρίσκονται παντού, τόσο εντός μεγάλων αστικών δικτύων όσο και σε τοποθεσίες απομονωμένες κάτι που κάνει εύκολη την κλοπή τους (Σακελλιάδης 2008, 37 · Herscher 1987, 223). Οι εικόνες που εντάσσονται σε αυτή την κατηγορία δεν ξεπερνούν τα 40 εκατοστά.

Η 8^η κατηγορία μας αποτελείται από αρχιτεκτονικά μέλη. Η κατηγορία αυτή συγκεντρώνει τα μεγάλα, βαριά και ογκώδη αρχιτεκτονικά μέλη κτηρίων και ναών τα οποία χρονολογούνται από την αρχαιότητα έως και τα Βυζαντινά και Μεταβυζαντινά χρόνια. Ορισμένα από αυτά είναι κίονες, κιονίσκοι, βημόθυρα, κιονόκρανα κ.α. Ορισμένα από τα αντικείμενα που εντάχθηκαν σε αυτή την κατηγορία είναι μικρά σε μέγεθος, έως 50 εκατοστά. Τα περισσότερα είναι μεγάλα σε μέγεθος, άνω των 60 εκατοστών. Όμως αμφότερα διαθέτουν πολύ μεγάλο βάρος, άνω των 50 κιλών.

Η 9^η κατηγορία σχετίζεται με τα αρχαία αγάλματα και τμήματα αυτών. Η κατηγορία των αγαλμάτων και των τμημάτων τα οποία σχετίζονται με αυτά όπως κεφαλές, κορμοί, συμπλέγματα κτλ είναι ίσως το αντικείμενο το οποίο σχεδόν όλα τα μουσεία επιθυμούν να κατέχουν αλλά και να προβάλουν στις επίσημες συλλογές τους. Τα αντικείμενα αυτής της κατηγορίας έχουν μέγεθος άνω του ενός μέτρου ενώ παράλληλα διαθέτουν μεγάλο βάρος και επομένως είναι πιο δύσκολα στη μεταφορά και απόκρυψή τους.

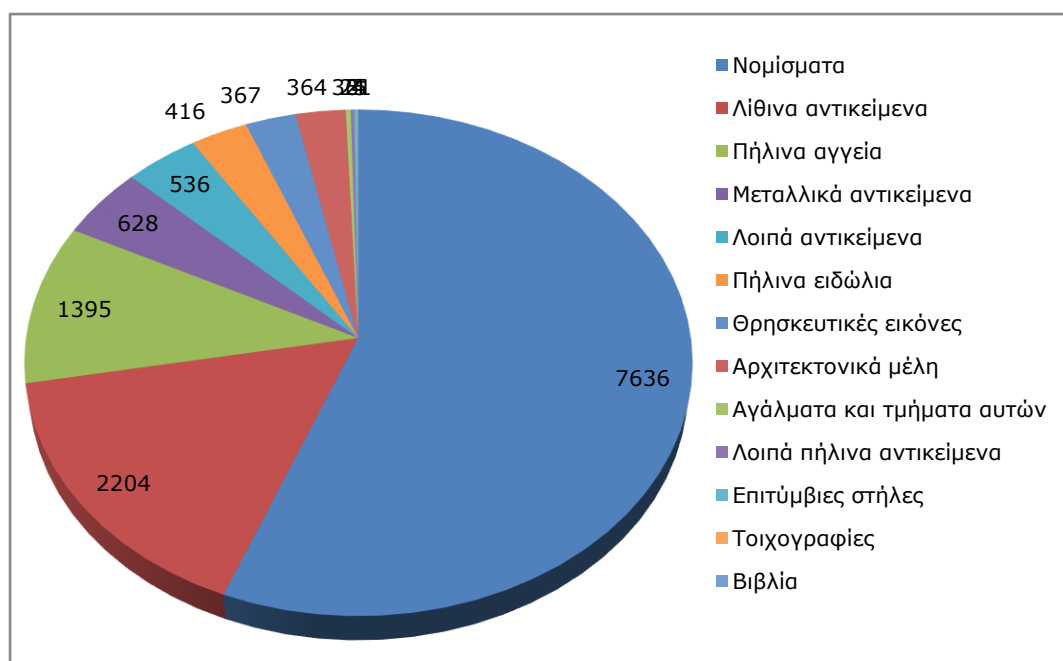
10^η κατηγορία πήλινα αντικείμενα τα οποία δεν εντάσσονται στην κατηγορία των ειδωλίων ούτε και στην κατηγορία των αγγείων. Μέσα από την προσεκτική έρευνα των αρχείων διαπιστώσαμε πως διάφορα πήλινα αντικείμενα όπως σφοντύλια, πήλινα καρφιά, κτλ., έχουν πέσει στα χέρια των αρχαιοκάπηλων. Λόγω του ότι δεν μπορούσαμε να τα εντάξουμε ούτε σε αγγεία, ούτε στα ειδώλια δημιουργήσαμε αυτή την κατηγορία και στην οποία τα αντικείμενα είναι μικρού μεγέθους, έως 10 εκατοστά.

11^η κατηγορία επιτύμβιες στήλες. Οι επιτύμβιες στήλες είναι ακόμη μια μορφή αντικειμένων τα οποία έχουν ξεχωριστή καλλιτεχνική αξία. Αν και κατά την κλασική εποχή δημιουργούνται στήλες δίχως περίτεχνη διακόσμηση από τα μέσα του 5^{ου} αιώνα, και έως την απαγόρευση που το διάταγμα Δημητρίου του Φαληρέως έβαλε, στην Αττική –και έπειτα και σε άλλες πόλεις- δημιουργούνται εξαιρετικές επιτύμβιες στήλες. Η μεγάλη διάδοσή τους σε όλο τον ελληνιστικό κόσμο (Kurtz και Boardman 1994) δημιούργησε τις κατάλληλες συνθήκες ώστε αρκετά μουσεία ανά τον κόσμο να έχουν ειδικές συλλογές με επιτύμβιες στήλες. Οι επιτύμβιες στήλες της κατηγορίας αυτής διαθέτουν μέγεθος άνω του ενός μέτρου.

Η 12^η κατηγορία αφορά τοιχογραφίες, κυρίως της Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Περιόδου. Τέτοιες τοιχογραφίες βρίσκονται διάσπαρτες σε πολλές μικρές εκκλησίες ακόμη και σε μεγάλες πόλεις και σε ναούς οι οποίοι λειτουργούν έως τις ημέρες μας. Κάποια τέτοια παραδείγματα είναι η Παναγία Νερατζιώτισσα στο Μαρούσι, ο Άγιος Θωμάς επίσης στο Μαρούσι, ο Άγιος Χαράλαμπος Κερατέας και ο Άγιος Γεώργιος στα Καλύβια Θορικού. Οι τοιχογραφίες όταν αφαιρεθούν διαθέτουν τις περισσότερες φορές μέγεθος άνω 50 εκατοστά. Επιπρόσθετα, λόγω του ότι είναι εύθραυστες, δυσχεραίνουν την μετακίνησή τους και επομένως θα ενταχθούν στην κατηγορία των μεγάλων αντικειμένων.

13^η και τελευταία κατηγορία που δημιουργήσαμε είναι αυτή που συμπεριλαμβάνει τα βιβλία. Βιβλία τα οποία προστατεύονται από το νόμο περί αρχαιοτήτων είναι κυρίως εκκλησιαστικά βιβλία- τόσο χριστιανικά όσο και ισλαμικά- κείμενα, επιστολές κτλ. Τα βιβλία, όπως είναι φυσικό, είναι μικρού μεγέθους και βάρους.

Η ερευνητική μας υπόθεση για το μικρό μέγεθος των αντικειμένων τα οποία συνήθως αποτελούν στόχο των αρχαιοκάπηλων επιβεβαιώνεται και συνάδει απόλυτα με παλαιότερες έρευνες οι οποίες αναφέρουν πως αυτά –τα αντικείμενα- είναι μικρού μεγέθους και μπορούν εύκολα να μετακινούνται αλλά και να αποκρύπτονται. Σε απόλυτους αριθμούς τα κατασχεμένα αντικείμενα ανά κατηγορία είχαν ως εξής: 1^η κατηγορία νομίσματα: 7.636. 2^η κατηγορία λίθινα αντικείμενα: 2.204. 3^η κατηγορία πήλινα αγγεία. 1.395. 4^η κατηγορία μεταλλικά αντικείμενα: 628. 5^η κατηγορία, λοιπά αντικείμενα: 536. 6^η κατηγορία πήλινα ειδώλια: 416. 7^η κατηγορία θρησκευτικές εικόνες: 367. 8^η κατηγορία αρχιτεκτονικά μέλη: 364. 9^η κατηγορία αγάλματα και τμήματα αυτών: 36. 10^η κατηγορία λοιπά πήλινα αντικείμενα: 25. 11^η κατηγορία επιτύμβιες στήλες: 21. 12^η τοιχογραφίες: 4. 13^η βιβλία-έγγραφα: 4.

Γράφημα 1. Απεικόνιση σε απόλυτους αριθμούς των τύπων των αντικειμένων τα οποία κατασχέθηκαν σε χέρια αρχαιοκάπηλων.

Όσον αφορά τους τύπους των αντικειμένων οι οποίοι φαίνεται να προτιμούνται από αρχαιοκάπηλους εδώ τα αποτελέσματα δεν είναι ξεκάθαρα και δεν

μπορούμε επομένως να μιλήσουμε για συγκεκριμένες προτιμήσεις για παράδειγμα αγαλμάτων της Ελληνιστικής Εποχής ή αγγείων της Μινωικής Εποχής κ.α. Αναλύοντας τα αποτελέσματα διαπιστώνει κανείς πως έχουν κλαπεί σχεδόν ίδιου αριθμού θρησκευτικές εικόνες, 364, αλλά και αρχιτεκτονικά μέλη, 367. Η πρώτη κατηγορία είναι εύκολη στην κλοπή -ιδίως όπως αναφέραμε από απομονωμένους χριστιανικούς ναούς- στην μεταφορά και στην απόκρυψη τους, εν αντιθέσει με τη κατηγορία των αρχιτεκτονικών μελών τα οποία είναι πολύ μεγάλου όγκου, βαριά και δύσκολα στη μεταφορά. Η εκπροσώπηση όλων των αντικειμένων στα αποτελέσματα της έρευνάς μας φαίνεται να αποκαλύπτει πως οι αρχαιοκάπηλοι έχουν ως στόχο, όχι συγκεκριμένης περιόδου αντικείμενα αλλά ό,τι είναι διαθέσιμο και εύκολο για κλοπή.

10.4 Οικονομική διάσταση

Συνεχίζουμε με τα αποτελέσματα του δεύτερου ερωτήματος το οποίο καλείται η παρούσα έρευνα και εργασία να απαντήσει και είναι η οικονομική διάσταση της παράνομης διακίνησης αρχαιοτήτων στη χώρα μας. Δυστυχώς, όπως αναφέρθηκε και στην αρχή της εργασίας, τα αρχεία που εξετάσαμε είχαν πολλά κενά. Κατέστη δυνατή η συλλογή 169 επίσημων εκτιμήσεων οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από ομάδες αρχαιολόγων, που συγκροτηθήκαν γι' αυτό το σκοπό, και ανήκαν στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών ή/και το Νομισματικό Μουσείο ή/και το Βυζαντινό Χριστιανικό Μουσείο. Οι 169 αυτές επίσημες εκτιμήσεις αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 69% των υποθέσεων –για την ακρίβεια το 68, 69 %- και, πιθανώς, αποτελούν ένα ικανοποιητικό δείγμα για εξαγωγή συμπερασμάτων. Σε αυτές τις εκτιμήσεις επί των αντικειμένων το συνολικό ποσό φθάνει τα € 6.477.463. Οι συγκεκριμένες εκθέσεις δεν είχαν καμία απολύτως αναφορά στον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η εκτίμηση, πλην του γεγονότος πως λαμβάνουν υπ' όψιν διεθνείς καταλόγους δημοπρασιών.

10.5 Πλαστά αντικείμενα

Η μελέτη των υποθέσεων με συλλήψεις αποκάλυψε πως αρκετές συλλήψεις πραγματοποιήθηκαν για αντικείμενα τα οποία ήταν πλαστά και τα οποία οι κάτοχοί τους προσπαθούσαν να παρουσιάσουν ως γνήσια, με σκοπό την προσπόριση κέρδους από μία ενδεχόμενη πώλησή τους. Το φαινόμενο των πλαστών αντικειμένων μπορεί κάλλιστα να χωριστεί σε δύο κύριες κατηγορίες. Η πρώτη περιλαμβάνει τις υποθέσεις όπου απατεώνες –θα χρησιμοποιήσουμε αυτό τον όρο και όχι τον όρο

αρχαιοκάπηλοι, μιας και οι συγκεκριμένοι συλληφθέντες δεν προέβησαν σε λαθρανασκαφές ή κλοπές αρχαίων αντικειμένων- προσπαθούσαν να πωλήσουν αντικείμενα πλαστά παρουσιάζοντάς τα ως γνήσια. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τις υποθέσεις όπου αρχαιοκάπηλοι εκτός των λαθρανασκαφών και των κλοπών, στις οποίες είχαν προφανώς προβεί, κατείχαν γνήσια αρχαία αντικείμενα και μαζί με αυτά διέθεταν και πλαστά αντικείμενα. Αμφότερα, πλαστά και γνήσια, προσπαθούσαν να τα διαθέσουν σε επίδοξους αγοραστές. Τα πλαστά αντικείμενα τα οποία κατασχέθηκαν και εμπίπτουν και στις δύο κατηγορίες τις οποίες αναφέραμε παραπάνω ήταν τα εξής:

Υπ. 1982: Λίθινο ειδώλιο της ΥΕΧ. Χάλκινο ειδώλιο της Ρωμαϊκής Περιόδου. Χάλκινο ειδώλιο της Κλασικής Περιόδου.

Υπ. 1998: Δύο χάλκινα ειδώλια της Αναγέννησης.

Υπ. 2000: 724 χάλκινα νομίσματα της Κλασικής Περιόδου, 381 ασημένια νομίσματα της Ελληνιστικής Περιόδου. 10 καλούπια κατασκευής αρχαίων νομισμάτων και 477 κέρια ομοιώματα αρχαίων νομισμάτων.

Υπ. 2022: 82 χάλκινα νομίσματα της Κλασικής Περιόδου και 7 καλούπια κατασκευής αρχαίων νομισμάτων.

Υπ. 2071: 1 ασημένιο νόμισμα της Ελληνιστικής Περιόδου και 41 χάλκινα νομίσματα επίσης της Ελληνιστικής Περιόδου.

Υπ. 2070: 14 ασημένια νομίσματα της Ρωμαϊκής Περιόδου και 5 ασημένια νομίσματα της Ελληνιστικής Περιόδου.

Υπ. 2056: Χάλκινο κάτοπτρο της Κλασικής Περιόδου.

Υπ. 2058: Μαρμάρινη κεφαλή αγάλματος, πιθανόν Κλασικής Περιόδου.

Υπ. 2063: 5 χάλκινα νομίσματα της Βυζαντινής Περιόδου.

Υπ. 2095: 72 χάλκινα ειδώλια της Κλασικής Περιόδου, 28 πήλινα ειδώλια της Κλασικής Περιόδου, 36 λίθινα και μαρμάρινα ειδώλια τα οποία χρονολογούνται από στη Νεολιθική, στη Μέση Εποχή του Χαλκού και στην Ύστερη Εποχή του Χαλκού. 2 μαρμάρινα αγάλματα της Κλασικής Περιόδου και τέλος 23 κέρια ομοιώματα αρχαίων νομισμάτων.

- Υπ. 2098: Χάλκινο δακτυλίδι της Βυζαντινής Περιόδου.
- Υπ. 2011: 16 ασημένια νομίσματα της Ελληνιστικής Περιόδου και 2 χάλκινα νομίσματα της Ελληνιστικής Περιόδου.
- Υπ. 2177: 4 χάλκινα νομίσματα της Κλασικής Περιόδου.
- Υπ. 2116: 23 χάλκινα νομίσματα της Ρωμαϊκής Περιόδου.
- Υπ. 2179: Χάλκινο ειδώλιο της Κλασικής Περιόδου.
- Υπ. 2205: 1 ασημένιο νόμισμα της Κλασικής Περιόδου.
- Υπ. 2181: Μαρμάρινο ειδώλιο της Κλασικής Περιόδου και μαρμάρινη κεφαλή αγάλματος της Ρωμαϊκής Περιόδου.
- Υπ. 2207: 2 πήλινα ειδώλια της Κλασικής Περιόδου.
- Υπ. 2210: Χάλκινο ειδώλιο της Νέο Χεττιτικής Περιόδου.
- Υπ. 2208: 1 ασημένιο νόμισμα και 2 χρυσά της Κλασικής Περιόδου.
- Υπ. 2046: 2 μαρμάρινα αγαλματίδια νεώτερων χρόνων τα οποία παρουσιάζανε ως αρχαία.
- Υπ. 2316: Χάλκινο ειδώλιο της Ύστερης Μινωικής Περιόδου.
- Υπ. 2368: Δύο χάλκινα νομίσματα της Κλασικής Περιόδου και 1 λίθινο ειδώλιο της Νεολιθικής Περιόδου.
- Υπ. 1906: Χάλκινο ειδώλιο της Κλασικής Περιόδου.
- Υπ. 1900: Χρυσή ζώνη της Ελληνιστικής Περιόδου.
- Υπ. 1868: Δύο χρυσά περιάπτα της Κλασικής Περιόδου.
- Υπ. 1859: Πήλινη οينوχόη της Κλασικής Περιόδου.
- Υπ. 1865: Έξι χρυσά νομίσματα και επτά ασημένια νομίσματα της Ελληνιστικής Περιόδου.
- Υπ. 2341: Τέσσερα χάλκινα νομίσματα της Κλασικής Περιόδου και δύο χάλκινα νομίσματα της Βυζαντινής Περιόδου.

Όλες οι χρονολογήσεις τις οποίες χρησιμοποιήσαμε για να εντάξουμε τα αντικείμενα σε κάποια περίοδο της αρχαιότητας αντικατοπτρίζουν προσπάθειες σύνδεσης, μέσω τεχνοτροπιών, με τις συγκεκριμένες εποχές. Συνολικά βρέθηκαν 1.482 αντικείμενα από τα οποία 938, υποτίθεται, ήταν της Κλασικής εποχής, 460 της Ελληνιστικής εποχής, 39 της Ρωμαϊκής εποχής, 39 τα οποία χρονολογούνται από την Νεολιθική περίοδο έως την Ύστερη Εποχή του Χαλκού, 3 της Βυζαντινής εποχής, 2 της Αναγέννησης και τέλος 1 της Νεοχρυσωτικής Περιόδου.

Όσον αφορά τον τύπο των πλαστών αντικειμένων, φυσικά όπως ήταν αναμενόμενο λόγω ευκολίας στην κατασκευή τους, τα πλαστά νομίσματα βρίσκονται στην πρώτη θέση με 1.323. Από αυτά τα 825 χρονολογούνται στην Κλασική περίοδο (821 χάλκινα, 2 ασημένια και 2 χρυσά). Τα 459 χρονολογούνται στην Ελληνιστική περίοδο (410 ασημένια, 43 χάλκινα και 6 χρυσά), 37 χρονολογούνται στην Ρωμαϊκή περίοδο (23 χάλκινα και 14 ασημένια) και τέλος μόνο 2 χάλκινα νομίσματα χρονολογούνται στην Βυζαντινή περίοδο. Ο χαλκός με μεγάλη διαφορά είναι το υλικό με το οποίο οι πλαστουργοί καταπιάνονται για τη δημιουργία πλαστών νομισμάτων, έπειτα ακολουθεί το ασήμι και τέλος ο χρυσός.

Εποχή	Κλασική	Ελληνιστική	Ρωμαϊκή	Βυζαντινή
Σύνολο	825	459	37	2
Χάλκινα	821	43	23	2
Ασημένια	2	410	14	0
Χρυσά	2	6	0	0

Πίνακας 4. Ο πίνακας παρουσιάζει σε απόλυτους αριθμούς το σύνολο των πλαστών νομισμάτων, την εποχή στην οποία –υποτίθεται– άνηκαν αυτά, και το υλικό κατασκευής τους.

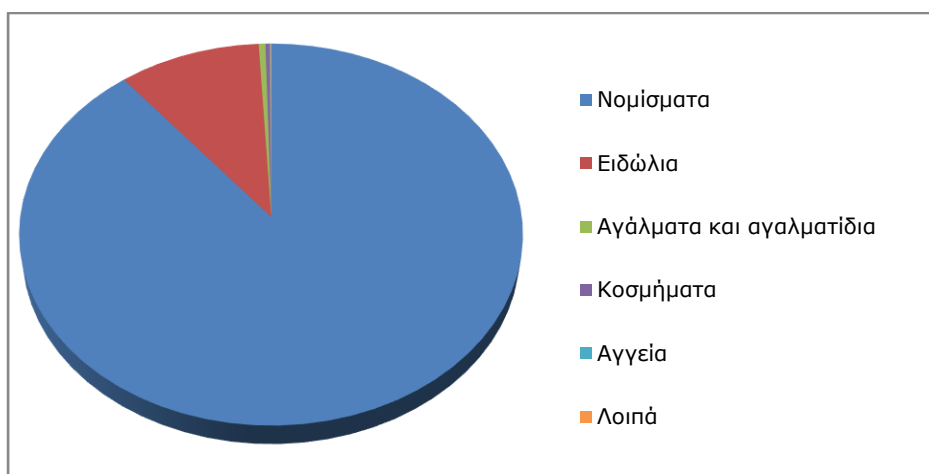
Αν αφαιρέσουμε τα νομίσματα, τα οποία είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση αντικειμένων, από την εξέταση των πλαστών αρχαιοτήτων έχουμε τα εξής αποτελέσματα. Το σύνολο των πλαστών αντικειμένων εντάσσεται χρονολογικά στην Κλασική περίοδο με 113 αντικείμενα. Ακολουθεί η κατηγορία των αντικειμένων τα οποία χρονολογούνται από τη Νεολιθική περίοδο έως και την Ύστερη Εποχή του Χαλκού με 39 αντικείμενα, 2 αντικείμενα της Ρωμαϊκής περιόδου, 2 αντικείμενα της

Αναγέννησης και με 1 αντικείμενο εκπροσωπούνται η Ελληνιστική, η Βυζαντινή και η Νεοχρτιτική περίοδος.

Εποχή	Κλασική	Νεολιθική-YEX	Ρωμαϊκή	Αναγέννηση	Ελληνιστική	Βυζαντινή	Νεο-Χρτιτική
Σύνολο	113	39	2	2	1	1	1

Πίνακας 5. Το σύνολο των πλαστών αντικειμένων που κατασχέθηκαν σε απόλυτους αριθμούς και οι υποτιθέμενες εποχές που αυτά εντάσσονται.

Όσον αφορά τους τύπους των αντικειμένων τα οποία οι πλαστουργοί προσπαθούν να αντιγράψουν με σκοπό την πώλησή τους τα ειδώλια, είτε ανθρώπων είτε ζώων, είναι πρώτα στις προσπάθειές τους για εξαπάτηση των επίδοξων «πελατών» τους με 147 προσπάθειες. Ακολουθούν τα αγάλματα, αγαλματίδια και οι κεφαλές αγαλμάτων με 7 προσπάθειες, τα κοσμήματα με 4 προσπάθειες και τέλος τα αγγεία με 1 προσπάθεια όπως και τα λοιπά αντικείμενα, δηλαδή ένα κάτοπτρο.

Γράφημα 2. Γράφημα το οποίο δείχνει τους συχνότερους τύπους πλαστών αντικειμένων με βάσεις τις κατασχέσεις.

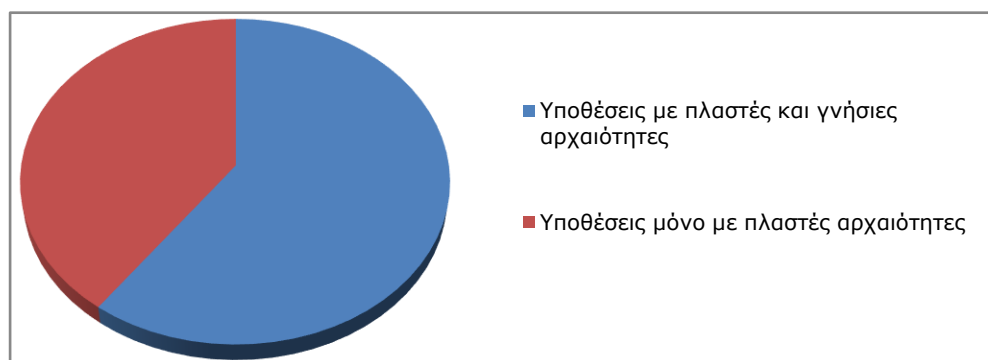
Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε για να κατασκευαστούν τα αντικείμενα αυτά ήταν με μεγάλη διαφορά και πάλι ο χαλκός με 82 αντικείμενα, ο λίθος ή/και το

μάρμαρο με 43 αντικείμενα, για 31 αντικείμενα χρησιμοποιήθηκε ο πηλός και τέλος 3 αντικείμενα ήταν κατασκευασμένα από χρυσό.

Υλικό	Χαλκός	Λίθος/Μάρμαρο	Πηλός	Χρυσός
Αριθμός	82	43	31	3

Πίνακας 6. Η συχνότητα -σε απόλυτους αριθμούς- των υλικών που χρησιμοποιήσαν οι πλαστουργοί για την κατασκευή αντικειμένων.

Η έρευνα αποκάλυψε ένα μεγάλο αριθμό πλαστών αντικειμένων τα οποία, όπως αναφέραμε, οι αρχαιοκάπηλοι ή οι απατεώνες προσπαθούσαν να διαθέσουν, με απώτερο σκοπό το κέρδος, προβάλλοντάς τα ως γνήσια αρχαία αντικείμενα. Οι 30 υποθέσεις τις οποίες χειρίστηκαν οι διωκτικές αρχές χωρίζονται, όπως αναφέραμε, σε δύο κατηγορίες. Οι 18 υποθέσεις, δηλαδή σε ποσοστό το 60%, διέθεταν γνήσια αρχαία αντικείμενα μαζί με πλαστά. Οι υπόλοιπες 11, δηλαδή το 40% ήταν υποθέσεις συλλήψεων ατόμων που προσπαθούσαν να διαθέσουν μόνο πλαστές αρχαιότητες.

Γράφημα 2. Ποσοστό υποθέσεων με πλαστές και γνήσιες αρχαιότητες και υποθέσεων μόνο με πλαστές αρχαιότητες.

Η περίοδος η οποία φαίνεται να αποτελεί σημείο αναφοράς, για τους απατεώνες και τους αρχαιοκάπηλους οι οποίοι βρίσκονται στον Ελληνικό χώρο, είναι με μεγάλη διαφορά η Κλασική Περίοδος και αυτό το αποτέλεσμα επιβεβαιώνει παλιότερες αναφορές γύρω από το θέμα. Φαίνεται πως αποτελεί μια ασφαλή οδό η δημιουργία αντικειμένων τα οποία, υποτίθεται, έλκουν την καταγωγή τους στη χρυσή εποχή της Ελληνικής αρχαιότητας (Dyson 2012, 52).

10.6 Κοινωνικό προφίλ των συμμετεχόντων

Η συνέχεια της εργασίας εισέρχεται σε ένα ενδιαφέρον κομμάτι το οποίο, φυσικά, είναι το κοινωνικό προφίλ των αρχαιοκάπηλων. Αυτό το ερώτημα παραμένει άλυτο μυστήριο έως τις ημέρες μας, μιας και όπως αναφέραμε πολλοί ερευνητές δίνουν διαφορετικές εκδοχές για το από ποια κοινωνική τάξη προέρχονται οι αρχαιοκάπηλοι. Τα φτωχά στρώματα έχουν πολλάκις κατηγορηθεί για τη συμμετοχή τους στην κλοπή αρχαιολογικών αντικειμένων αλλά επίσης και ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Οι περιορισμοί που ο νόμος περί προσωπικών δεδομένων έθεσε, αναγκάζει, όπως επισημίναμε παραπάνω, την έρευνα να ασχοληθεί με τα επαγγέλματα των συλληφθέντων, σε όσες υποθέσεις αυτά αναγράφονται. Με αυτό τον τρόπο θα δοθεί μια λίγο ή πολύ καθαρή εικόνα την κοινωνική διαστρωμάτωση των συμμετεχόντων σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας. Για την καλύτερη εξυπηρέτηση του σκοπού μας δημιουργήσαμε 10 κατηγορίες επαγγελμάτων ανάλογα με την εγγύτητα αυτών. Οι κατηγορίες μας είναι οι εξής:

1^η κατηγορία *Αγροτικός Τομέας*. Σε αυτή την κατηγορία τοποθετήσαμε τα εξής επαγγέλματα: αγρότης γενικά, τυροκόμος, βοσκός, μικροκτηματίας, Γεωργός.

Η 2^η κατηγορία περιλαμβάνει τους *Επιχειρηματίες*. Εδώ τοποθετήσαμε τους επιχειρηματίες γενικά, εμπόρους, ιδιοκτήτες κοσμηματοπωλείων, ιδιοκτήτης βιοτεχνίας, εφοπλιστής, ιδιοκτήτης φαρμακείων.

3^η κατηγορία *Κατασκευαστικός Τομέας*. Οι επικείμενοι –τότε- Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας οι οποίοι και θα πραγματοποιούνταν το καλοκαίρι του 2004 δημιούργησε συνθήκες έντονης οικοδομικής δραστηριότητας και μια πλειάδα επαγγελμάτων να υπάρχουν γύρω από τις κατασκευές. Αυτά είναι οικοδόμος, εργάτης κατασκευαστικής εταιρείας, χειριστής μηχανημάτων εκσκαφής, πολιτικός μηχανικός, μεσίτης, εργοδηγός, εργολάβος, σιδεράς, υπάλληλος κατασκευαστικής, εργοδηγός, κ.α.

Η 4^η κατηγορία αποτελείται από αρχαιολόγους, συντηρητές, ζωγράφους, γλύπτες, μουσικούς, κ.α. και είναι η κατηγορία *Αρχαιολογία και Καλές Τέχνες*.

5^η κατηγορία *Ελεύθεροι Επαγγελματίες*. Η συγκεκριμένη κατηγορία περιλαμβάνει επαγγέλματα όπως κομμωτής, μάρμαν, αρτοποιός, ηλεκτρολόγος, οδηγός κτλ.

6^η κατηγορία *Λοιπά*. Δημιουργήσαμε αυτή την κατηγορία για να εντάξουμε επαγγέλματα όπως άνεργος, άεργος, οικιακά, συνταξιούχος κτλ.

7^η κατηγορία *Ιδιωτικός Τομέας* με επαγγέλματα όπως τραπεζικός υπάλληλος, ιδιωτικός υπάλληλος γενικά κτλ.

8^η κατηγορία *Δημόσιος Τομέας*. Επαγγέλματα τα οποία είναι συνδεδεμένα με τον δημόσιο τομέα της χώρας εκπροσωπούνται εδώ, όπως ιερέας, εκπαιδευτικός, αστυνομικός, τελωνιακός, καθηγητής πανεπιστημίου, νηπιαγωγός, δημόσιος υπάλληλος γενικά, δημοτικός υπάλληλος κ.α.

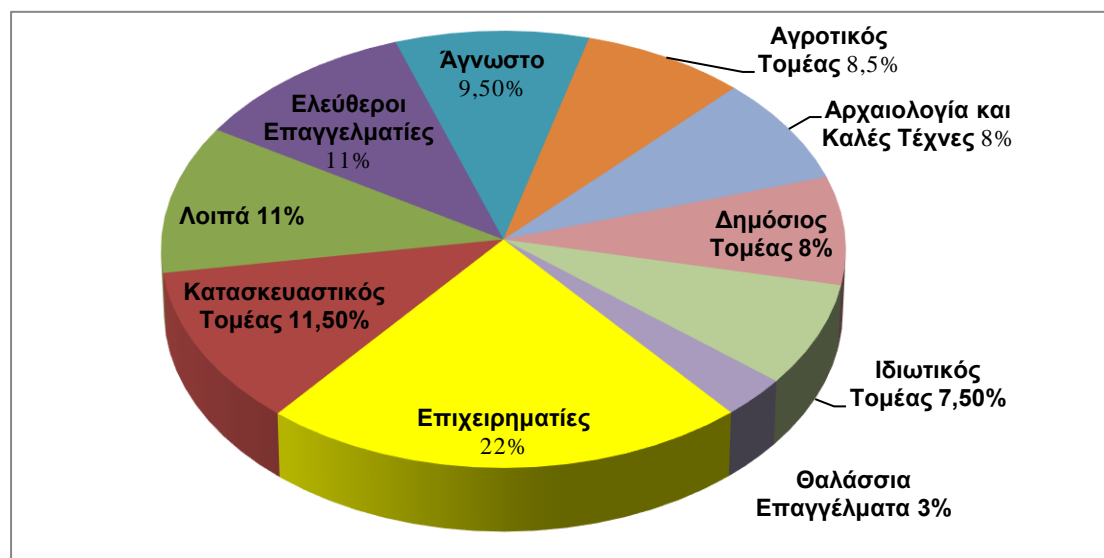
9^η κατηγορία *Θαλάσσια Επαγγέλματα*. Η τεράστια ακτογραμμή της χώρας μας και τα εκατοντάδες νησιά δημιουργούν συνθήκες εύκολης λεηλασίας των χώρων που βρίσκονται κοντά σε θάλασσα ή αρχαίων ναυαγίων. Η κατηγορία αυτή δημιουργήθηκε για να συμπεριλάβει επαγγέλματα όπως ψαράς, ναυτικός κτλ.

Τέλος από το δείγμα μας δεν θα μπορούσε να λείπει η 10η κατηγορία *Άγνωστο*, μιας και σε αρκετές υποθέσεις συλλήψεως δεν αναγράφεται το επάγγελμα του αρχαιοκάπηλου.

Οι υποθέσεις τις οποίες ερευνήσαμε αποκαλύψανε τη συμμετοχή 401 ατόμων από τα οποία οι 372 συνελλήφθησαν ενώ ο υπόλοιπος αριθμός, 29, αφορά πληροφορίες και καταγγελίες αλλά όχι συλλήψεις. Το δείγμα των 372 ατόμων μας έδωσε για πρώτη φορά την ευκαιρία να μελετήσουμε το ποιοι ακριβώς, με βάση τα επαγγέλματά τους, συμμετέχουν σε παράνομες αρχαιοκαπηλικές δράσεις. Τα αποτελέσματα ήταν τα παρακάτω.

Η κατηγορία η οποία βρίσκεται στην κορυφή ως προς τη συμμετοχή της σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας είναι η κατηγορία *Επιχειρηματίες* με 22 %. Οι επόμενες τρεις κατηγορίες είναι σχεδόν ίδιου μεγέθους και είναι *Κατασκευαστικός Τομέας* 11, 50 %, *Λοιπά* με 11 %, *Ελεύθεροι Επαγγελματίες* 11 %. Τέταρτη κατηγορία σε συμμετοχές είναι η κατηγορία η οποία περιλαμβάνει τα *Άγνωστα* επαγγέλματα με 9, 50% και πέμπτος στην κατάταξη έρχεται ο *Αγροτικός Τομέας* με ποσοστό 8, 50%. Δυστυχώς ο τομέας ο οποίος περιλαμβάνει επαγγέλματα τα οποία σχετίζονται περισσότερο ή λιγότερο, με την αρχαιολογία –*Αρχαιολογία και Καλές Τέχνες*- έρχεται στην έκτη θέση με ποσοστό 8%, ίδιο ποσοστό καταλαμβάνει και ο *Δημόσιος Τομέας* με τον *Ιδιωτικό Τομέα* να είναι λίγο χαμηλότερα στην ένατη θέση με 7, 50%. Η

ποσόστωση κλείνει με τα *Θαλάσσια Επαγγέλματα* τα οποία καταλαμβάνουν την τελευταία θέση με ποσοστό 3%.

Γράφημα 3. Τα ποσοστά που κάθε κατηγορία επαγγελματιών καταλαμβάνει στις υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας

Αναλυτικά τα αποτελέσματα ήταν τα εξής:

1. Επιχειρηματίες: Επιχειρηματίας γενικά 22, Έμπορος 31, Κοσμηματοπώλης 24, Βιοτέχνης 2, Εφοπλιστής 1, Φαρμακοποιός 1, Ιδιοκτήτης Ξενοδοχείου 1.
2. Κατασκευαστικός Τομέας: Πολιτικός Μηχανικός 7, Οικοδόμος 17, Εργάτης 10, Σιδεράς 3, Υπάλληλος Κατασκευαστικής Εταιρείας 1, Μηχανοτεχνίτης 1, Χειριστής Μηχανημάτων Εκσκαφής 6, Εργοδηγός 2, Μεσίτης 2, Αρχιτέκτων 1.
3. Ελεύθεροι Επαγγελματίες: Ελεύθερος επαγγελματίας γενικά 1, οδηγός 9, αρτοποιός 1, Μηχανικός Αυτοκινήτων 6, Ηλεκτρολόγος/Ηλεκτρονικός 5, Εκτελωνιστής 1, Ζαχαροπλάστης 2, Καφεπώλης 1, Ξυλουργός 3, Φανοποιός 2, Κρεοπώλης 1, Υδραυλικός 1, Τεχνικός ήχου 1, Επιπλοποιός 1, Οικονομολόγος 1, Κομμωτής 1, Μικροπωλητής 2, Καθηγητής Πολεμικών Τεχνών 1, Ελαιοχρωματιστής 2, Μάγειρας 1, Σερβιτόρος 1, Ράφτης 1.
4. Άλλα Επαγγέλματα: Οικιακά 6, Άνεργος 11, Άεργος 7, Συνταξιούχος 17, Φοιτητής 1, Εισοδηματίας 1.

5. Αρχαιολογία και Καλές Τέχνες: Μουσικός 4, Παλαιοπόλης/Ιδιοκτήτης Gallery 14, Συγγραφέας 1, Έμπορος Έργων Τέχνης 2, Ζωγράφος 4, Μαρμαροτεχνίτης/Γλύπτης 2, Συντηρητής 1, Αρχαιολόγος 5.
6. Δημόσιος Τομέας: Δημόσιος Υπάλληλος Γενικά 7, Ιερέας 2, Εκπαιδευτικός 1, Ιατρός 8, Αστυνομικός 7, Νηπιαγωγός 1, Στρατιωτικός 1, Καθηγητής Πανεπιστημίου 3, Δημοτικός Υπάλληλος 1.
7. Άγνωστο: 49
8. Αγροτικός Τομέας: Αγρότης Γενικά 18, Κτηνοτρόφος 5, Γεωργός 6, Κτηματίας 1, Τυροκόμος 1.
9. Ιδιωτικός Τομέας: Ιδιωτικός Υπάλληλος Γενικά 27, Πωλητής 1, Τραπεζικός Υπάλληλος 1, Φύλακας 1.
10. Θαλάσσια Επαγγέλματα: Ναυτικός 4, Ψαράς 6, Πλοίαρχος 1.

10.7 Οργανωμένο Έγκλημα

Η διερεύνηση πιθανών σχέσεων μεταξύ αρχαιοκαπηλίας, οργανωμένο εγκλήματος, κοινού εγκλήματος και τρομοκρατίας ήταν μία παράμετρος που από την έναρξη της έρευνας αποτελούσε τη μέγιστη προτεραιότητα. Παρακάτω θα αναλυθεί διεξοδικά αυτό το ζήτημα. Μέσα από την εξέταση των φακέλων προσπαθήσαμε να διακρίνουμε πιθανές σχέσεις των αρχαιοκάπηλων με το οργανωμένο έγκλημα. Το βασικό εργαλείο μας για αυτό το συμπέρασμα ήταν κυρίως ο αριθμός των συμμετεχόντων. Σε αρκετές υποθέσεις ο αριθμός των αρχαιοκάπηλων που συνελήφθησαν είναι τρία ή/και περισσότερα άτομα όμως σε κάποιες υποθέσεις γίνεται αναφορά σε περισσότερα άτομα τα οποία είχαν ενεργή συμμετοχή στις παράνομες πράξεις αλλά δυστυχώς διέφυγαν τη σύλληψη. Επίσης σε κάποιες υποθέσεις είναι ξεκάθαρη η συμμετοχή, και μάλιστα με ξεχωριστές αρμοδιότητες, διαφορετικών ατόμων όπως η υπόθεση αριθμός 2058. Σε αυτή την υπόθεση μια ανάγλυφη στήλη η οποία ήταν εντοιχισμένη σε εξωτερικό τοίχο οικίας ενός χωριού αποκολλήθηκε, με σκοπό να πωληθεί. Η στήλη αυτή ήταν γνωστή τόσο στην τοπική Εφορεία Αρχαιοτήτων όσο και στην επιστημονική κοινότητα μιας και είχε αναφερθεί από παλαιό ερευνητή (Woodward 1907, 257). Η αποκόλλησή της δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθεί με ένα μόνο άτομο μιας και ήταν πολύ καλά πακτωμένη στον

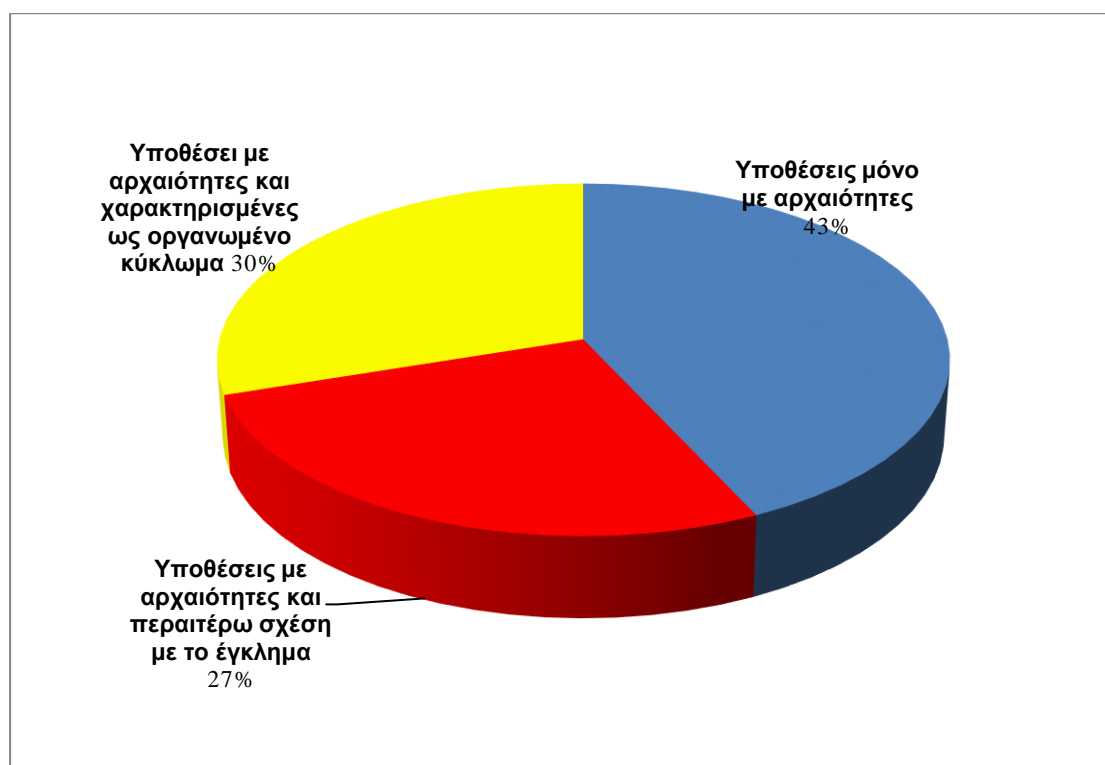
τοίχο, ενώ βρίσκονταν σε πολύ ψηλό σημείο του τοίχου, σχεδόν στον 2^ο όροφο. Παρ' όλα αυτά αποκολλήθηκε και καθοδόν για την Αθήνα συνελήφθη ένας μόνο αρχαιοκάπηλος ο οποίος εκτός της στήλης διέθετε και μία κίβδηλη ασβεστολιθική κεφαλή αγάλματος η την οποία επιθυμούσε να πωλήσει μαζί με την ανάγλυφη στήλη για να εξασφαλίσει, πιθανόν, μεγαλύτερο οικονομικό όφελος. Η μελέτη παρόμοιων περιπτώσεων αποκαλύπτει πως παρά τον αριθμό των συλληφθέντων, ο οποίος κάποιες φορές μπορεί να μην εμπίπτει στον ακριβή ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, τέτοιες υποθέσεις όντως ανήκουν σε δράσεις οργανωμένων κυκλωμάτων.

Ακολουθούν παρακάτω τα αποτελέσματα για τα οποία δημιουργήσαμε δύο κατηγορίες για τον πρώτο έλεγχο. Η πρώτη κατηγορία έχει να κάνει με τις σχέσεις, σε γενικό επίπεδο, της αρχαιοκαπηλίας με το έγκλημα και η δεύτερη κατηγορία είναι μόνο υποθέσεις που είχαν αρχαιότητες και καμία άλλη σχέση με το έγκλημα. Οι υποθέσεις στις οποίες οι κατασχέσεις φανέρωσαν εκτός από αρχαιότητες και άλλα παράνομα αντικείμενα και έδειξαν πως αυτές, οι υποθέσεις, είχαν μια περαιτέρω σχέση με το έγκλημα καταλαμβάνουν ποσοστό 57%. Οι υποθέσεις στις οποίες οι διωκτικές αρχές ανακάλυψαν μόνο αρχαιότητες έχουν ποσοστό 43%

Γράφημα 4, το οποίο παρουσιάζει τα ποσοστά των δύο κατηγοριών, η πρώτη είναι αρχαιότητες και σχέση με το έγκλημα ενώ η δεύτερη είναι μόνο αρχαιότητες.

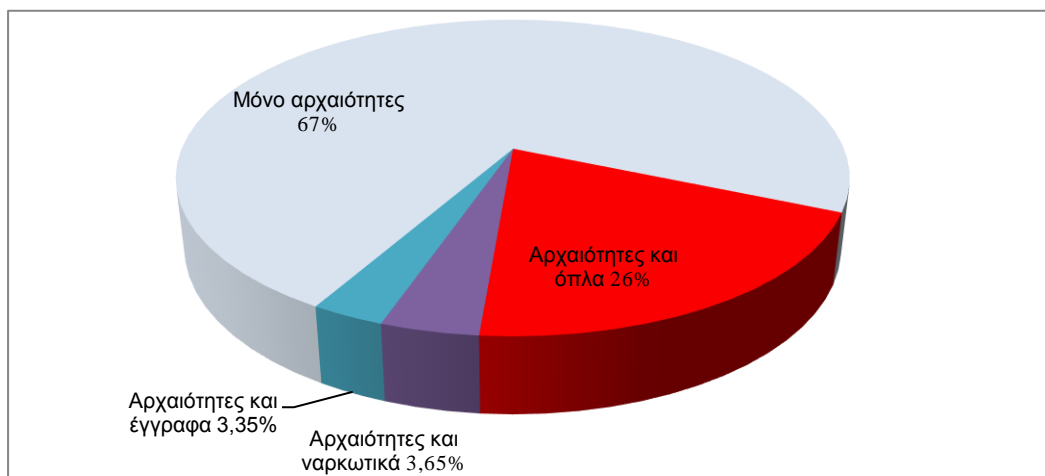
Συνεχίζοντας την έρευνα μας διαχωρίσαμε εκ νέου τις υποθέσεις οι οποίες είχαν κάποια σχέση με το έγκλημα. Το πρώτο κομμάτι αφορά υποθέσεις στις οποίες βρέθηκαν αρχαιότητες και διαθέτουν ορισμένες κρίσιμες λεπτομέρειες με τις οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως υποθέσεις οργανωμένου κυκλώματος. Αυτή η κατηγορία καταλαμβάνει ποσοστό 30%. Η άλλη κατηγορία αφορά υποθέσεις στις οποίες βρέθηκαν αρχαιότητες, είχαν κάποια περαιτέρω σχέση με το έγκλημα αλλά δεν αποτελούσαν δράσεις οργανωμένου κυκλώματος, και οι οποίες καταλαμβάνουν ποσοστό 27%. Σε αυτές τις υποθέσεις η σύνδεση και σχέση αρχαιοκαπηλίας-εγκλήματος διαπιστώνεται από τα υπόλοιπα παράνομα αντικείμενα τα οποία βρέθηκαν στα χέρια των αρχαιοκάπηλων. Με αυτό τον τρόπο μπορούμε να περάσουμε στην επόμενη εξέταση μας η οποία αφορά αυτά ακριβώς τα παράνομα αντικείμενα.

Γράφημα 5, το οποίο διαχωρίζει τις υποθέσεις σε α. υποθέσεις στις οποίες βρέθηκαν αρχαιότητες και χαρακτηρίστηκαν ως οργανωμένο κύκλωμα, β. υποθέσεις στις οποίες βρέθηκαν αρχαιότητες και σχέση με το έγκλημα, όχι όμως το οργανωμένο και τέλος γ. υποθέσεις στις οποίες βρέθηκαν μόνο αρχαιότητες.

10.8 Λοιπά παράνομα αντικείμενα

Όπως αναφέραμε και παραπάνω, οι διωκτικές αρχές ενεπλάκησαν σε υποθέσεις πολλές από τις οποίες εξελίχθηκαν σε συλλήψεις αλλά και σε κατ' οίκον έρευνες. Μέσα από αυτές τις περαιτέρω έρευνες οι αρμόδιες αρχές βρέθηκαν μπροστά σε άλλα παράνομα αντικείμενα τα οποία φυσικά και κατέσχεσαν. Αυτά ήταν ναρκωτικά, όλων των ειδών όπως κάνναβη, ηρωίνη, παραισθησιογόνα χάπια, κοκαΐνη κτλ, πλαστά έγγραφα και χρεογραμμάτια όπως πλαστά διαβατήρια, πλαστές ταυτότητες, πλαστά χρήματα κ.α., αλλά και όπλα. Εξετάσαμε λοιπόν τις υποθέσεις βάσει μόνο του κατασχεμένου υλικού και τα αποτελέσματα ήταν τα εξής. Οι υποθέσεις στις οποίες οι κατασχέσεις έδειξαν μόνο αρχαιότητες καταλαμβάνουν ποσοστό 67%. Οφείλουμε εδώ να κάνουμε μια διευκρίνιση. Σε αυτό το ποσοστό που αφορά μόνο αρχαιότητες και φθάνει το 67% του συνόλου των υποθέσεων, συμπεριλαμβάνονται υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος στις οποίες κατασχέθηκαν μόνο αρχαιότητες αλλά δεν είχαν λοιπά παράνομα αντικείμενα, όπως αυτά που αναφέραμε παραπάνω. Ποσοστό 26% των υποθέσεων, πάντα βάσει των κατασχέσεων, διέθετε όπλα. Σε 3, 65% των υποθέσεων βρέθηκαν ναρκωτικά και τέλος σε 3, 35% των υποθέσεων βρέθηκαν παράνομα έγγραφα. Αυτό το αποτέλεσμα καταρρίπτει ακόμη μία ερευνητική μας υπόθεση η οποία υπέθεσε πως πλαστά έγγραφα θα καταλαμβάνουν την πρώτη θέση στα λοιπά αντικείμενα τα οποία οι διωκτικές αρχές είχαν κατασχέσεις σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας.

Γράφημα 6, το οποίο δείχνει τις υποθέσεις με βάση μόνο τις κατασχέσεις στις οποίες προέβησαν οι αρμόδιες διωκτικές αρχές.

Οι κατασχέσεις οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από τις διωκτικές αρχές αποκάλυψαν πως τα όπλα κατέχουν την πρώτη θέση στα λοιπά παράνομα αντικείμενα με τα οποία οι αρχαιοκάπηλοι, είτε μεμονωμένοι είτε οργανωμένοι σε κύκλωμα, σχετίζονται. Αυτό το μεγάλο ποσοστό παράνομων όπλων μας ώθησε να συνεχίσουμε την έρευνα σε βάθος, ώστε να διαπιστώσουμε τι ακριβώς όπλα ήταν αυτά τα οποία βρέθηκαν και κατασχέθηκαν. Γι αυτό το λόγο και λαμβάνοντας υπόψη το νόμο περί όπλων (Νόμος 2168/93) δημιουργήσαμε επτά κατηγορίες οι οποίες και είναι οι εξής:

Πολεμικά όπλα. Σε αυτή την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται όπλα όπως πιστόλια, περίστροφα, οπλοπολυβόλα, καλάσνικωφ κτλ.

Κυνηγετικά όπλα. Εδώ εντάξαμε καραμπίνες μονόκαννες, δίκαννες κτλ.

Μαχαίρια τα οποία διαθέτουν μήκος πάνω του επιτρεπτού, και έτσι θεωρούνται όπλα σύμφωνα με το νόμο.

Εκρηκτικά και εξαρτήματα αυτών. Είναι ίσως η πιο ενδιαφέρουσα κατηγορία, μαζί με τα πολεμικά όπλα. Σε αυτήν εντάξαμε εκρηκτικές ύλες, βραδύκαυστα φυτίλια εκρηκτικών μηχανισμών, γενικά φυτίλια εκρηκτικών μηχανισμών και πυροκροτητές

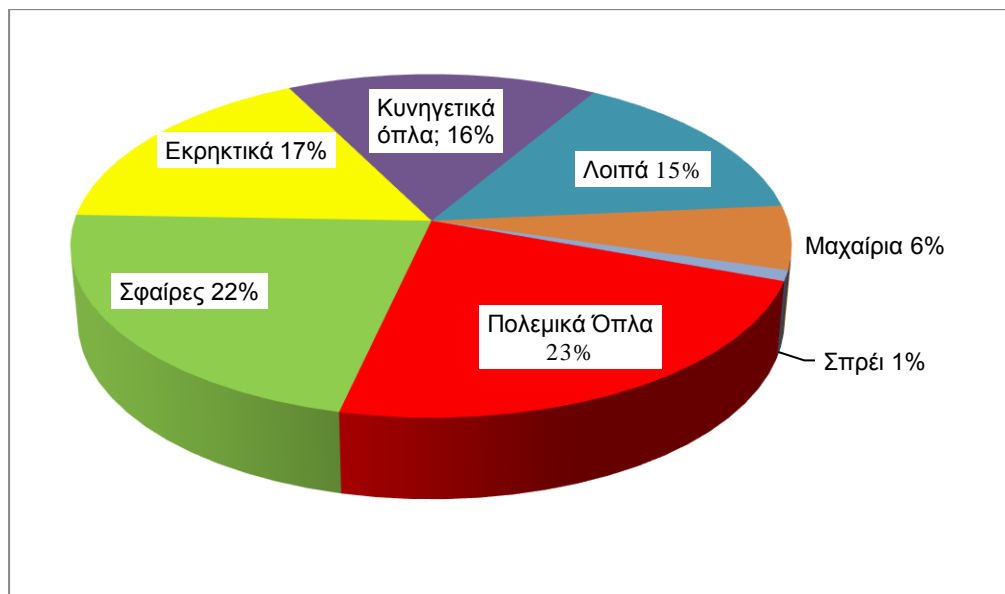
Σφαίρες. Η κατηγορία αυτή συμπεριλαμβάνει τόσο σφαίρες για πολεμικά όπλα όσο και σφαίρες κυνηγετικών όπλων.

Λοιπά όπλα. Αυτή η κατηγορία δημιουργήθηκε για να εντάξει αντικείμενα που όπως κλομπ, σιδερογροθιές, αλεξίσφαιρα γιλέκα κτλ.

Η τελευταία κατηγορία την οποία δημιουργήσαμε είναι η κατηγορία Σπρέι όπου και εντάχθηκαν μηχανισμοί εκτόξευσης χημικών τα οποία ο νόμος θεωρεί πως βλάπτουν ως όπλα τον άνθρωπο.

Παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον τα γεγονότα πως στις τρεις πρώτες θέσεις ποσοστώς των όπλων τα οποία κατασχέθηκαν σε χέρια αρχαιοκάπηλων οι αρχές βρήκαν πολεμικά όπλα, σφαίρες –μεγάλος αριθμός- και φυσικά εκρηκτικά. Συγκεκριμένα τα ποσοστά ήταν τα εξής. Πολεμικά όπλα 23%, Σφαίρες 22%,

Εκρηκτικά 17%, Κυνηγετικά όπλα 16%, Λοιπά 15%, Μαχαίρια 6% και μόνο 1% Σπρέι.

Γράφημα 7, με το οποίο παρουσιάζονται οι ποσοστώσεις και κατηγορίες όπλων τα οποία κατασχέθηκαν σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας.

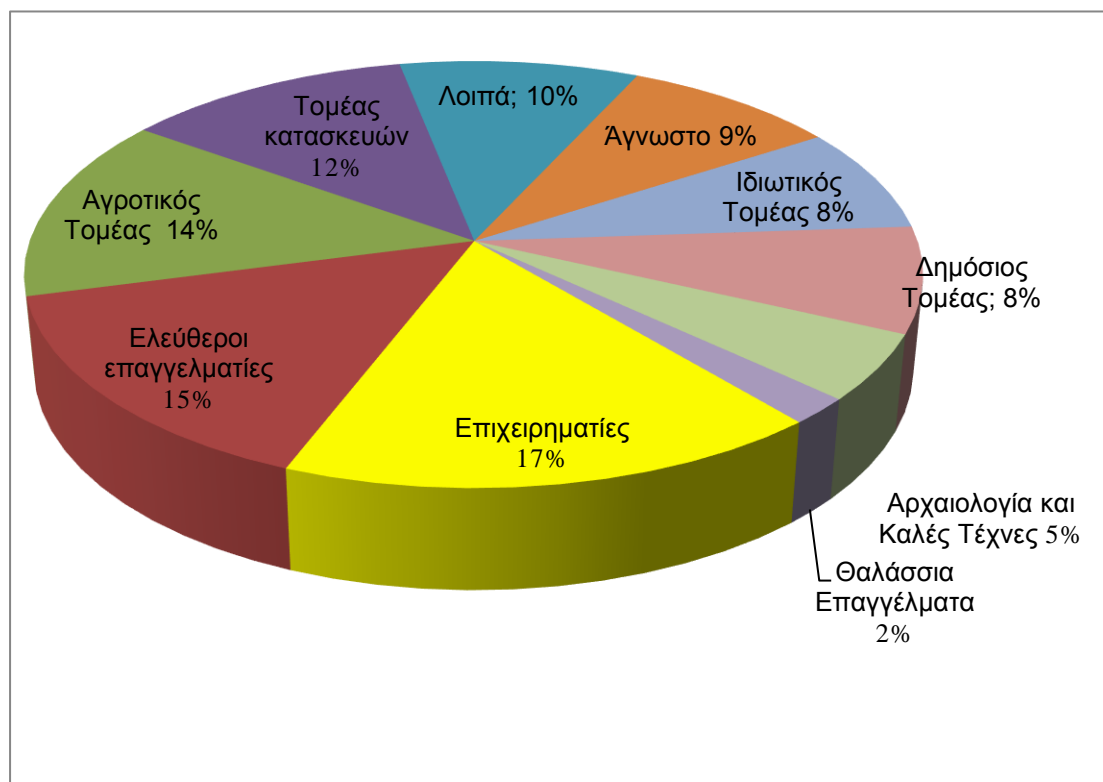
10.9 Περαιτέρω έρευνα επί των υποθέσεων του οργανωμένου εγκλήματος

Τα στοιχεία της έρευνας έδειξαν μια αρκετά μεγάλη συμμετοχή του οργανωμένου εγκλήματος στις υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας, όπως και την ασυνήθιστα μεγάλη εύρεση και κατάσχεση όπλων και εκρηκτικών. Αυτοί οι λόγοι μας οδήγησαν να εξετάσουμε πιο διεξοδικά τις υποθέσεις στις οποίες διαπιστώθηκε εμπλοκή του οργανωμένου εγκλήματος. Με αυτή την περαιτέρω εξέταση επιθυμούσαμε να έχουμε στοιχεία και να διακρίνουμε ακόμη πιο καθαρά το προφίλ των ανθρώπων οι οποίοι συμμετείχαν σε τέτοια οργανωμένα κυκλώματα, την οικονομική ζημιά η οποία προήλθε από υποθέσεις στις οποίες το οργανωμένο έγκλημα είχε συμμετοχή –και διαθέταμε επίσημες εκτιμήσεις των αρχών- και τέλος τι είδους παράνομα αντικείμενα είχαν στην κατοχή τους αυτά τα οργανωμένα κυκλώματα.

Ξεκινήσαμε ερευνώντας το κοινωνικό προφίλ των αρχαιοκάπηλων χρησιμοποιώντας τις ίδιες κατηγορίες επαγγελμάτων οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν και στη γενική έρευνα για το κοινωνικό προφίλ γενικά των αρχαιοκάπηλων παραπάνω. Τα αποτελέσματα ήταν τα εξής. 17% των συμμετεχόντων σε υποθέσεις

αρχαιοκαπηλίας οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως οργανωμένο έγκλημα εμπίπτουν στην κατηγορία Επιχειρηματίες. Ποσοστό 15% καταλαμβάνουν οι Ελεύθεροι Επαγγελματίες, 14% τα Αγροτικά Επαγγέλματα. Τα επαγγέλματα της κατηγορίας Κατασκευαστικός Τομέας καταλαμβάνουν ποσοστό 12%, τα Λοιπά επαγγέλματα ποσοστό 10%, στην έκτη θέση βρίσκεται η Άγνωστη κατηγορία με 9%, την έβδομη θέση μοιράζονται με ίδιο ποσοστό 8% ο Δημόσιος Τομέας και ο Ιδιωτικός Τομέας, στην όγδοη θέση βρίσκονται τα επαγγέλματα τα οποία σχετίζονται με Αρχαιολογία και Καλές Τέχνες με 5% και τέλος με 2% τα Θαλάσσια

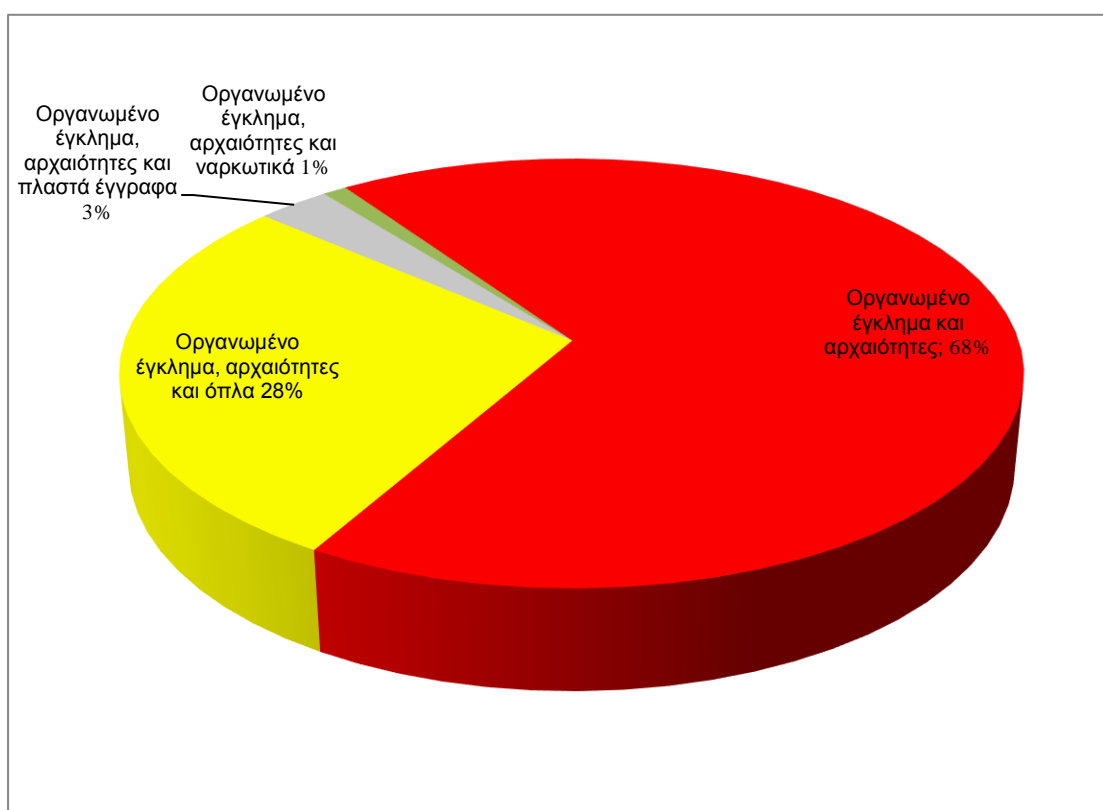
Επαγγέλματα.

Γράφημα 8, με το οποίο φαίνονται οι ποσοστώσεις των κατηγοριών επαγγελμάτων τα οποία συμμετείχαν σε υποθέσεις οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως οργανωμένο έγκλημα.

Ακριβώς όπως συνέβη και στα γενικά αποτελέσματα γύρω από το κοινωνικό προφίλ των αρχαιοκάπηλων, έτσι και στην εξέταση του κοινωνικού προφίλ των συμμετεχόντων σε υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος οι επιχειρηματίες βρίσκονται στην πρώτη θέση. Συνέχεια στην έρευνά μας λαμβάνει η εξέταση των άλλων

παράνομων αντικειμένων τα οποία κατασχέθηκαν στα χέρια του οργανωμένου εγκλήματος. Διατηρήσαμε και πάλι τις ίδιες κατηγορίες, δηλαδή όπλα, ναρκωτικά και έγγραφα. Αποσπάσαμε το 30% των συνολικών υποθέσεων οι οποίες είχαν χαρακτηριστεί ως υποθέσεις οργανωμένου εγκλήματος και τις εξετάσαμε χωριστά. Το αποτέλεσμα ήταν πως σε ποσοστό 68% οι υποθέσεις αυτές είχαν χαρακτηριστεί μόνο ως οργανωμένο έγκλημα αλλά δεν διέθεταν άλλα παράνομα αντικείμενα. 28% των υποθέσεων όμως διέθεταν αρχαία αντικείμενα αλλά και όπλα. Ποσοστό 3% αυτών διέθετε αρχαία αντικείμενα και παράνομα έγγραφα και τέλος ποσοστό 1% διέθετε αρχαία αντικείμενα και ναρκωτικά.

Γράφημα 9, το οποίο δείχνει, επί των υποθέσεων οι οποίες μπορούν να χαρακτηριστούν ως οργανωμένο κύκλωμα, τα κατασχεμένα αντικείμενα.

Όπως συνέβη και κατά την εξέταση του γενικού συνόλου των υποθέσεων οι κατασχέσεις σε υποθέσεις οι οποίες διαθέτουν όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά τα οποία μπορούν να τις εντάξουν στην κατηγορία του οργανωμένου εγκλήματος αποκάλυψαν πως η κατοχή όπλων είναι η συνηθέστερη αξιόποινη πράξη με την οποία

σχετίζονται τα συγκεκριμένα κυκλώματα.. Εκτός όμως των όπλων, το οργανωμένο έγκλημα συμμετείχε ενεργά και στις υποθέσεις με τις πλαστές αρχαιότητες μιας και στο σύνολο των 29 υποθέσεων, τις οποίες εξετάσαμε παραπάνω σε 9 υποθέσεις, δηλαδή ένα ποσοστό τις τάξεως του 31, %, διέθεταν τα χαρακτηριστικά για να ενταχθούν στην κατηγορία οργανωμένου εγκλήματος.

10.10 Οικονομική διάσταση από την συμμετοχή του οργανωμένου εγκλήματος

Η επιβεβαιωμένη, πλέον, συμμετοχή οργανωμένων κυκλωμάτων στο χώρο της αρχαιοκαπηλίας και οι κίνδυνοι που απορρέουν από μια τέτοια σχέση μας αναγκάζει να ερευνήσουμε και κάποιες άλλες πτυχές, ώστε να κατανοηθεί το φαινόμενο στην ολότητά του. Μια πτυχή την οποία εξετάσαμε στην παρούσα έρευνα είναι η οικονομική διάσταση από το φαινόμενο της παράνομης διακίνησης αρχαίων αντικειμένων, η οποία ανέρχεται στο ποσό των 6.477.463€. Η ερώτηση που γεννήθηκε αυτόματα, μετά την αποκάλυψη πως οργανωμένα κυκλώματα δρουν στο χώρο της αρχαιοκαπηλίας, είναι το ποσοστό, της οικονομικής διάστασης, που αναλογεί στη συμμετοχή των οργανωμένων αυτών κυκλωμάτων. Ερευνώντας τις υποθέσεις καταφέραμε να συλλέξουμε 37 επίσημες εκτιμήσεις οι οποίες αφορούσαν κατασχέσεις αντικειμένων σε συλλήψεις οργανωμένων κυκλωμάτων. Σε αυτές τις 37 υποθέσεις το ποσό ανήλθε στα € 4.007.783,7. Το ποσό αυτό στο σύνολο του μπορεί να μην είναι εξωπραγματικό ούτε να φαίνεται τεράστιο. Όμως αυτό το οποίο πρέπει πραγματικά να απασχολήσει και να προβληματίσει την Ελληνική Πολιτεία και περισσότερο τις υπηρεσίες οι οποίες πολεμούν το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας είναι πως για το 61,87% της οικονομικής εκτίμησης προήλθε από τη δράση οργανωμένων κυκλωμάτων.

11. Συμπεράσματα

Η έρευνα της παρούσας εργασίας ολοκληρώθηκε έχοντας καταφέρει να απαντήσει είτε θετικά είτε αρνητικά σε όλα τα ερωτήματα και τις ερευνητικές υποθέσεις τις οποίες από την πρώτη στιγμή της έναρξής τέθηκαν αλλά και προβληματίσαν. Όντως τα δεδομένα και οι φάκελοι οι οποίοι εξετάστηκαν είχαν αρκετές ελλείψεις, όμως σίγουρο ο όγκος των δεδομένων αποτελεί μια πολύ καλή - απόπειρα κατανόησης του προβλήματος.

Η πρώτη ερευνητική μας υπόθεση πως το μεγαλύτερο ποσοστό καταγεγραμμένων υποθέσεων, -είτε αυτές είχαν τη μορφή συλλήψεων είτε είχαν τη μορφή επίσημων καταγγελιών- θα βρίσκεται εκτός αστικών κέντρων και συγκεκριμένα σε περιοχές με έντονη τη γεωργική παραγωγή δεν επιβεβαιώθηκε. Η Αττική, όπως φαίνεται από την προσεκτική καταγραφή των υποθέσεων, είναι με διαφορά η περιοχή στην οποία οι αρχαιοκάπηλοι δραστηριοποιούνται περισσότερο απ' ότι σε άλλες περιοχές. Ο αριθμός των 179 υποθέσεων που απασχόλησαν τις αρχές στην Αττική είναι ένα ποσοστό πέραν του μισού επί του συνόλου των υποθέσεων. Συγκεκριμένα 55, 41% των υποθέσεων απασχόλησαν τις αρχές στην Αττική, όταν οι υπόλοιπες περιοχές όλες μαζί μας παρουσίασαν 139 υποθέσεις, οι οποίες καταλαμβάνουν το εναπομείναν 44, 59%. Αυτό το υπόλοιπο ποσοστό του 44, 59% των υποθέσεων είναι διασκορπισμένο σε διάφορους νομούς της χώρας, όμως όχι τυχαία. Η Εύβοια, η Βοιωτία, οι Κυκλάδες, τα Δωδεκάνησα, η Φωκίδα, η Αιτωλοακαρνανία, η Αργολίδα και η Κορινθία είναι περιοχές με έντονο αρχαιολογικό ενδιαφέρον μιας και από την Πρώιμη Εποχή του Χαλκού στις περισσότερες από τις προαναφερθείσες περιοχές άκμασαν πολιτισμοί οι οποίοι έχουν αφήσει στο πέρασμά τους κατάλοιπα τα οποία εκτός από τις επιθέσεις του αδυσώπητου χρόνου, δέχονται και τις επιθέσεις αρχαιοκάπηλων, απ' όσο φαίνεται.

Στο σημείο αυτό οφείλουμε να προβούμε σε μια σημαντική διευκρίνιση σχετικά με αυτό το μεγάλο ποσοστό των υποθέσεων το οποίο φαίνεται να κατέχει η Αττική. Η επιτυχία ή όχι των διωκτικών αρχών είναι σε μεγάλο βαθμό συνδεδεμένη με την οριζόμενη από το νόμο 3028/2002 χρηματική αμοιβή την οποία λαμβάνουν όσοι φέρουν σαφείς πληροφορίες οι οποίες και θα οδηγήσουν στην εξάρθρωση και σύλληψη είτε κυκλωμάτων είτε απλώς αρχαιοκάπηλων. Μάλιστα η αμοιβή, όπως είναι εξάλλου φυσιολογικό, σχετίζεται με την αξία των αντικειμένων τα οποία και θα

κατασχεθούν. Με αυτό τον τρόπο τα ποσοστά που η Αττική καταλαμβάνει, όσον αφορά τις υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας, δεν σημαίνουν πως στην Αττική διαδραματίζεται ένα όργιο αρχαιοκαπηλικών δράσεων, αλλά πως α) στην Αττική θα μπορούσαν –και όντως συμβαίνει στην πραγματικότητα- απλώς να καταλήγουν τα περισσότερα αντικείμενα, που έχουν κλαπεί ή έχουν προέλθει μέσα από λαθρανασκαφές σε διάφορα άλλα σημεία και περιοχές της χώρας, για τα οποία οι αρχαιοκάπηλοι αναζητούν αγοραστές. Ο πληθυσμός της Αττικής, τα μεγάλα επιχειρηματικά συμφέροντα, ο ρόλος των τουριστών που επισκέπτονται την πρωτεύουσα, και γενικά οι ευκαιρίες για ανεύρεση αγοραστών σίγουρα αυξάνονται στην Αττική, δημιουργώντας συνθήκες ευνοϊκές για τέτοιου είδους πιθανές πωλήσεις και β) η πρωτιά της Αττικής θα μπορούσε να συνδυαστεί με το γεγονός πως ίσως η Ελληνική Αστυνομία διαθέτει καλύτερο δίκτυο πληροφοριοδοτών στην πρωτεύουσα και όχι σε μικρές επαρχιακές πόλεις. Μάλιστα η εγγύτητα που υπάρχει μεταξύ των συμπολιτών και οι διάφορες σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ των πολιτών μικρού μεγέθους αστικών κέντρων ή/και κομμοπόλεων σίγουρα θα δημιουργούσε αρκετά προβλήματα στους φερόμενους ως πληροφοριοδότες. Η σχετική ανωνυμία που παρέχει η Αττική θα μπορούσε να εξασφαλίσει καλύτερη απόκρυψη στους πληροφοριοδότες και επομένως ένα δίκτυο πληροφοριοδοτών το οποίο βρίσκεται στην Αττική να είναι πιο παραγωγικό καταφέροντας να διεισδύσει σε κυκλώματα και να προσκομίσει πολύτιμες πληροφορίες στις διωκτικές αρχές.

Όσον αφορά τις χώρες οι οποίες δέχονται ελληνικές αρχαιότητες οι οποίες είναι προϊόν λαθρανασκαφής ή/και κλοπής, η ερευνητική μας υπόθεση επιβεβαιώθηκε μιας και η πλειοψηφία ήταν χώρες του λεγόμενου δυτικού κόσμου. Ελβετία, Γερμανία, Βρετανία και Η.Π.Α. σε καμία περίπτωση δεν βρίσκονται τυχαία στα υψηλότερα ποσοστά της έρευνάς μας. Οι χώρες αυτές είτε δεν έχουν ενσωματώσει τις διεθνείς συνθήκες με τις οποίες γίνεται προσπάθεια να μειωθεί το φαινόμενο, είτε δεν τις έχουν αποδεχθεί στο σύνολό τους. Με αυτό τον τρόπο δημιουργείται μια ασφαλής οδός για τους αρχαιοκάπηλους ώστε να μεταφέρουν τα αντικείμενά τους στις συγκεκριμένες χώρες.

Τα ποσοστά τα οποία η έρευνά μας αποκάλυψε στον τομέα του μεγέθους των αντικειμένων τα οποία είχαν κλαπεί επιβεβαιώνει την ερευνητική μας υπόθεση, αλλά και παλιές αναφορές στο ζήτημα, μιας και η συντριπτική πλειοψηφία των αντικειμένων emπίπτουν στην κατηγορία των *μικρών σε μέγεθος αντικειμένων*. Το

ποσοστό του 92 % των αντικειμένων τα οποία είναι μικρά σε μέγεθος δηλώνει με απόλυτη καθαρότητα πως η μεταφορά και η απόκρυψη των αντικειμένων είναι, ίσως, μια από τις μεγαλύτερες προτεραιότητες των αρχαιοκάπηλων. Όμως και πάλι θα μπορούσαν να δημιουργηθούν κάποιοι προβληματισμοί, οι οποίοι πρέπει να απασχολήσουν τις αρμόδιες αρχές που έχουν επιφορτιστεί με τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η έρευνα έδειξε πως ανάμεσα στα αντικείμενα που είχαν κλαπεί υπήρχαν 367 θρησκευτικές εικόνες. Οι περισσότερες ήταν δημιουργημένες από ξύλο και σε κάποιες περιπτώσεις διέθεταν προσθήκη λεπτών μεταλλικών φύλλων, όμως όλες ήταν πολύ μικρού βάρους και μεγέθους. Παράλληλα η έρευνα αποκάλυψε και την κλοπή 364 αρχιτεκτονικών μελών από διάφορα κτήρια της αρχαιότητας. Εδώ τα δεδομένα αντιστρέφονται. Τα αντικείμενα αυτά είναι βαριά –σε κάποιες περιπτώσεις εξαιρετικά βαριά- και ογκώδη και για τα οποία σε πολλές περιπτώσεις οι αρμόδιες αρχές δεν είχαν άλλη λύση παρά τη λύση της μεσεγγύησης. Η λύση της μεσεγγύησης χρησιμοποιείται όταν είναι αδύνατη η μεταφορά των αντικειμένων λόγω συγκεκριμένων συνθηκών, κυρίως λόγω του μεγάλου βάρους των αντικειμένων. Δηλαδή τα αντικείμενα παραμένουν στο χώρο, τις περισσότερες φορές στο κατάστημα ή στην οικία του δράστη με δική του ευθύνη, έως ότου βρεθεί λύση στη μεταφορά τους. Αυτές οι δύο κατηγορίες φαίνεται να δηλώνουν πως οι αρχαιοκάπηλοι δεν διστάζουν να προβούν και σε κλοπές αντικειμένων τα οποία είναι μεγάλα σε όγκο και πολύ βαριά σε βάρος.

Τα ποσοστά των παράνομων νομισμάτων που βρέθηκαν σε χέρια αρχαιοκάπηλων -7.636 αρχαία νομίσματα- είναι το λιγότερο απογοητευτικά και επιβεβαιώνουν παλιές εργασίες γύρω από το ζήτημα των νομισμάτων. Συγκεκριμένα κατασχέθηκαν 2.399 νομίσματα της κλασσικής περιόδου από τα οποία 1.568 ήταν χάλκινα, 826 ήταν ασημένια, 4 ήταν χρυσά και 1 ήταν δημιουργημένο από ήλεκτρο. Βρέθηκαν επίσης 1.746 νομίσματα της Ελληνιστικής εποχής, από τα οποία τα 1.684 ήταν χάλκινα, τα 55 ασημένια, τα 6 χρυσά ενώ ένα ήταν δημιουργημένο από κράμα μετάλλων. Τα νομίσματα της Ρωμαϊκής εποχής τα οποία κατασχέθηκαν ήταν στο σύνολό τους 2.170 από τα οποία 1.951 ήταν χάλκινα, 216 ήταν ασημένια, 1 ήταν επάργυρο και 2 ήταν δημιουργημένα από κράμα μετάλλων. Επίσης η Βυζαντινή εποχή με τις πολλές κοπές νομισμάτων δεν θα μπορούσε να λείπει από τον κατάλογό μας και τα νομίσματα αυτής της εποχής που κατασχέθηκαν ήταν 1.090 στο σύνολό τους από τα οποία 1005 ήταν χάλκινα, 61 ήταν ασημένια, 15 ήταν χρυσά ενώ 9 ήταν

δημιουργημένα από κράμα μετάλλων. Πέραν των εποχών και των πολιτισμών οι οποίοι άκμασαν σε ελληνικό έδαφος η έρευνα αποκάλυψε πως οι αρχαιοκάπηλοι στάθηκαν ικανοί να βρουν και νομίσματα άλλων πόλεων, αυτοκρατοριών και περιοχών τα οποία, προφανώς μέσω του εμπορίου, πρέπει να είχαν φθάσει στον – τωρινό- Ελληνικό χώρο. Βρέθηκαν 3 ασημένια παρθικά νομίσματα, 1 ασημένιο σασανιδικό, 1 χάλκινο κέλτικο της περιοχής του Δούναβη, 3 αραβικά, 204 οθωμανικά από τα οποία 203 χάλκινα και το ένα ασημένιο. Τέλος ανάμεσα στα κατασχεμένα νομίσματα βλέπουμε 19 ενετικά νομίσματα από τα οποία 4 χάλκινα, 3 ασημένια και 12 χρυσά.

Όλοι οι παραπάνω αριθμοί παρουσιάζουν με τον καλύτερο τρόπο το μέγεθος του προβλήματος που έχει να κάνει με την ανεξέλεγκτη χρήση των ανιχνευτών μετάλλων. Στην πραγματικότητα ο οποιοσδήποτε μπορεί ελεύθερα να αγοράσει από τα πολλά καταστήματα του χώρου ανιχνευτές μετάλλων και να διενεργήσει έρευνες σε όποια περιοχή επιθυμεί. Αν και υπάρχει σαφής νομοθεσία η οποία προβλέπει κατάλογο κατόχων ανιχνευτών μετάλλων και ειδική άδεια την οποία οι κάτοχοι αυτοί μπορούν και οφείλουν να ζητούν από την ελληνική πολιτεία για να διενεργήσουν έρευνες, στην πραγματικότητα ένα πολύ μικρό ποσοστό το πράττει.

Πάρα πολλά σημαντικά στοιχεία τα οποία οι ερευνητές μπορούν να συλλέξουν μέσα από την ανεύρεση νομισμάτων, και που έχουν να κάνουν τόσο με την απόλυτη χρονολόγηση ενός χώρου όσο και με την εξέταση εμπορικών επαφών μεταξύ των πόλεων της Κλασικής, Ελληνιστικής και Ρωμαϊκής περιόδου οι οποίες υπήρχαν στον Ελλαδικό χώρο όσο και με τις επαφές κατά τη Βυζαντινή περίοδο μεταξύ Βυζαντίου και μακρινών περιοχών χάθηκαν για πάντα με την δράση των αρχαιοκάπηλων. Σημαντική πληροφορία είναι πως σε τουλάχιστον 10 περιπτώσεις κατάσχεσης νομισμάτων, το Νομισματικό Μουσείο μέσω των εκτιμήσεών του, έκανε λόγο για «σπάνιους θησαυρούς οι οποίοι περιείχαν νομίσματα από διαφορετικές περιοχές και διαφορετικές περιόδους». Μία ακόμη σημαντική καταστροφή η οποία συντελείται είναι η ακριβής τοποθεσία ανεύρεσης αυτών των νομισμάτων. Οι αρχαιοκάπηλοι σχεδόν ποτέ δεν αποκαλύπτουν την πραγματική τοποθεσία ανεύρεσης των αντικειμένων τους και μάλιστα δεν έχουν καμία κύρωση γι' αυτό από τη νομοθεσία. Με αυτό τον τρόπο η αρχαιολογική υπηρεσία χάνει αποδείξεις οι οποίες παρέχονται μέσω των νομισμάτων για γνωστές αρχαιολογικές θέσεις, αλλά το κυριότερο είναι πως χάνει αποδείξεις για θέσεις οι οποίες δεν είναι γνωστές.

Το μέγεθος της καταστροφής από την παράνομη αναζήτηση και εύρεση νομισμάτων φαίνεται και από ένα άλλο στοιχείο το οποίο η έρευνα μας ανέδειξε. Στο σύνολο των 246 συλλήψεων, στις 99 υποθέσεις οι αρχαιοκάπηλοι διέθεταν παράνομα αρχαία νομίσματα ή διάφορα αρχαία αντικείμενα και αρχαία νομίσματα μαζί. Το 40, 24 % των υποθέσεων αφορούσε νομίσματα μόνο ή/και νομίσματα. Το ποσοστό αυτό της παράνομης ανεύρεσης νομισμάτων ταιριάζει στις παλαιότερες δημοσιεύσεις οι οποίες αναφέρουν πως για την εξέταση του παράνομου εμπορίου αρχαίων νομισμάτων χρειάζεται μια περαιτέρω ενδελεχής μελέτη και έρευνα. Οπωσδήποτε η ευκολία με την οποία κάποιος μπορεί να μεταφέρει αρχαία νομίσματα αλλά και οι εξωφρενικές τιμές τις οποίες αγγίζουν κάποιες φορές σπάνια αρχαία νομίσματα φαίνεται να παρακινούν τους αρχαιοκάπηλους να ασχολούνται εντατικά με την ανεύρεση αρχαίων νομισμάτων (Elkins 2012, 98-99). Μάλιστα η ευκολία των διαδικτυακών αγορών και τα χιλιάδες ιστοσελίδες νομισμάτων, κρυφά ή φανερά, τα οποία σε σταθερές ημερομηνίες διενεργούν δημοπρασίες διογκώνουν το πρόβλημα.

Ακόμη μια ερευνητική υπόθεση, η οποία δεν επιβεβαιώθηκε, είναι οι φερόμενες ως «ειδικές προτιμήσεις» σε αντικείμενα κάποιας συγκεκριμένης εποχής από τους αρχαιοκάπηλους. Ο κατάλογος των καταγεγραμμένων αντικειμένων ξεκινάει με αντικείμενα της Νεολιθικής Περιόδου και τελειώνει με αντικείμενα νεώτερα που προστατεύονται από το νόμο ως αντικείμενα νεώτερης πολιτιστικής κληρονομιάς. Ο κατάλογος με τις κατηγορίες των αντικειμένων που κατασχέθηκαν στα χέρια αρχαιοκάπηλων -πέραν από τα νομίσματα που είναι μια ειδική κατηγορία μιας και δεν χρειάζεται να προβεί κάποιος σε λαθρανασκαφή, αλλά απλά να ερευνησει κάποιο χώρο με ένα ανιχνευτή μετάλλων- δεν φαίνονται ικανά να μας υποδείξουν κάποια συγκεκριμένη ιδιαίτερη προτίμηση σε συγκεκριμένο είδος τεχνέργων, συγκεκριμένης περιόδου. Γενικά οι αρχαιοκάπηλοι στοχεύουν τα πάντα. Διενεργούν λαθρανασκαφές, προβαίνουν σε κλοπές ιδιωτικών συλλογών, σε κλοπές μουσείων όπως αυτή του μουσείου Ολυμπίας, κλοπές μονών και ναών οι οποίοι είναι απομακρυσμένοι, ή όχι, αποκολλήσεις σπολίων αλλά και τοιχογραφιών και τέλος μετακίνηση μεγάλων αρχιτεκτονικών μελών. Στην ουσία το δείγμα των αντικειμένων τα οποία η έρευνα αποκάλυψε δεν μπορεί με σαφή τρόπο να προσφέρει στις αρμόδιες αρχές μια βάση για το ποιες τοποθεσίες πρέπει να τεθούν υπό άμεση επίβλεψη για την αποτροπή κλοπών και λαθρανασκαφών. Δυστυχώς τοποθεσίες οι οποίες βρίσκονται πολύ κοντά ή στην καρδιά των αστικών κέντρων και τα οποία δεν

διαθέτουν κάποια ειδική φύλαξη, ή μέρη σε κάποια σχετική απομόνωση σίγουρα στο μέλλον θα αποτελέσουν στόχο των αρχαιοκάπηλων. Υπάρχουν εντός της Αττικής – και όχι μόνο- ακόμη αρκετά παραδείγματα αρχαιολογικών χώρων τα οποία βρίσκονται στο έλεος των αρχαιοκάπηλων και ανά πάσα στιγμή είναι δυνατή η απομάκρυνση διαφόρων αντικειμένων από αυτούς. Η Παναγία Μερέντα στο Μαρκόπουλο (Εικ. 1), η Παλαιοχριστιανική Βασιλική Βραυρώνας (Εικ. 2), η Παναγία Νερατζιώτισσα στο Μαρούσι, Άγιος Πέτρος Καλυβίων, είναι ορισμένα από αυτά. Σε όλα τα προαναφερθέντα μέρη μπορεί ο οποιοσδήποτε να εισέλθει δίχως μεγάλη δυσκολία και απρόσκοπτα να συλλέξει διάφορα αρχιτεκτονικά μέλη που βρίσκονται εντός των αυλών. Σίγουρα στο μέλλον τις αρχές θα απασχολήσουν και αποκολλήσεις σπολίων όπως αυτό που υπάρχει σε τοίχο παλαιού καταστήματος στη Γλώσσα της Σκοπέλου (Εικ. 3). Η άμεση απομάκρυνση των μελών αυτών πρέπει να καταστεί άμεση προτεραιότητα για της αρμόδιες εφορίες αρχαιοτήτων.

Το αποτέλεσμα της ερευνητικής μας υπόθεσης γύρω από το θέμα της οικονομικής ζημιάς την οποία υφίσταται η χώρα μας θα μπορούσε να αποτελέσει θέμα πολλών συζητήσεων. Το συνολικό ποσό των € 6.477.463 δεν μπορεί με ακρίβεια να ενταχθεί ούτε στην κατηγορία των μικρών ποσών ούτε στην κατηγορία των μεγάλων ποσών. Αυτό το ποσό αντιστοιχεί σε 169 υποθέσεις στις οποίες οι φάκελοι περιείχαν την επίσημη εκτίμηση των αρμόδιων αρχών και είναι στη διακριτική ευχέρεια των μελλοντικών ερευνητών να αποφασίσουν αν αποτελεί μικρή ή μεγάλη ζημιά για το Ελληνικό Κράτος. Όμως οφείλουμε να κάνουμε μία διευκρίνιση στο σημείο αυτό. Οι εκτιμήσεις τις οποίες κάνουν οι επιτροπές που συγκαλούνται γι' αυτό το σκοπό βασίζονται σε διεθνείς καταλόγους αγοραπωλησιών αρχαιοτήτων. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να ορίζουν τιμή ενός αντικειμένου την αρχική τιμή με την οποία ξεκινάει μια δημοπρασία. Στην πραγματικότητα όμως κανένα αντικείμενο δεν παραμένει σε αυτή την τιμή αλλά σχεδόν δεκαπλασιάζει την τιμή του (Εικ. 4). Παραδείγματα εκτόξευσης τιμών αντικειμένων αποτελεί η πώληση ενός αργυρού τετράδραχμου Συρακουσών δημιουργημένο από τον χαράκτη Κίμωνα. Το νόμισμα χρονολογείται μεταξύ 405-400 π.Χ και πωλήθηκε σε δημοπρασία στην τιμή ρεκόρ των 2.737.000 CHF ελβετικών φράγκων ή \$ 3.052.750 δολάρια Η.Π.Α. Τέτοια παραδείγματα υπάρχουν πάρα πολλά σε τέτοιου είδους δημοπρασίες και μας δημιουργεί την πεποίθηση πως το ποσό των € 6.477.463 θα μπορούσε τουλάχιστον να δεκαπλασιαστεί, όπως σαφέστατα αποκαλύπτει επίσημο έγγραφο από τους φακέλους

που εξετάσαμε φθάνοντας κάλλιστα τα € 60.000.000 και φυσικά τότε θα μιλούσαμε για ένα εξαιρετικά μεγάλο ποσό.

Η έρευνά μας και οι υποθέσεις τις οποίες θέσαμε γύρω από το θέμα των πλαστών αρχαιοτήτων επιβεβαιώθηκαν. Η προσεκτική μελέτη των υποθέσεων φανέρωσε πως υπάρχει μια ολόκληρη βιομηχανία πίσω από την δημιουργία πλαστών αντικειμένων με σκοπό την πώλησή τους ως γνήσια, όπως αυτή της υπόθεσης 2095 που εξετάσαμε παραπάνω. Η ανακάλυψη και η περιέργεια η οποία γεννήθηκε, από πλευράς των δυτικών χωρών, για όλους τους παλιούς πολιτισμούς δημιούργησε σχεδόν παράλληλα με την έναρξη της αγοράς αυθεντικών έργων και τη δημιουργία πλαστών. Κανείς δεν φαίνεται να γλίτωσε από την εξαπάτηση και την αγορά κίβδηλων αντικειμένων. Τόσο ιδιώτες αλλά και μεγάλα μουσεία βρίσκονται ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα στον κατάλογο των εξαπατημένων αγοραστών (Cooper 2011, 47· Summerfield 1990, 435· Stanish 2009, 56). Προσανατολισμένοι σε αυτή την πρακτική δεν είναι μόνο απατεώνες οι οποίοι απλώς δημιουργούν κίβδηλα έργα της αρχαιότητας αλλά αρχαιοκάπηλοι και οργανωμένα κυκλώματα τα οποία παράλληλα με λαθρανασκαφές και κλοπές αρχαιοτήτων προβαίνουν και σε δημιουργία κίβδηλων έργων, προφανώς με σκοπό την επίτευξη του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους. Ορισμένα αποτελέσματα παλαιότερων ερευνών επιβεβαιώθηκαν επίσης γύρω από το θέμα των πλαστών αρχαιοτήτων. Ένα από αυτά είναι πως η κατοχή αρχαίων αντικειμένων τα οποία προήλθαν από λαθρανασκαφές ή/και κλοπές και η παράλληλη κατοχή και προσπάθεια διάθεσης και πλαστών αντικειμένων φαίνεται να φανερώνει πως τα κυκλώματα που δραστηριοποιούνται στο χώρο της αρχαιοκαπηλίας γνωρίζουν την μεγάλη ζήτηση μουσείων, ιδιωτών ή/και τουριστών για αγορά αρχαιοτήτων με αποτέλεσμα να προβαίνουν σε αυτές τις δημιουργίες κίβδηλων. Μία τέτοια υπόθεση μπορεί να εξαχθεί από το γεγονός πως πάνω από τις μισές υποθέσεις με πλαστές αρχαιότητες εντάσσονται στην κατηγορία η οποία συγκεντρώνει πλαστά και γνήσια αντικείμενα μαζί και επιβεβαιώνει την πρόθεση των αρχαιοκάπηλων να πωλήσουν τα κίβδηλα αντικείμενα μαζί με τα γνήσια (Fleming 1982, 75). Το μεγάλο ποσοστό πλαστών αρχαιοτήτων οι οποίες –υποτίθεται- είναι δημιουργήματα της Κλασικής περιόδου έρχεται να επιβεβαιώσει το γεγονός πως ο πιο σίγουρος τρόπος πώλησης ενός αρχαίου αντικειμένου είναι η ένταξή του στην Κλασική περίοδο (Dyson 2012, 52). Τέλος ο αριθμός των πλαστών νομισμάτων είναι από μόνος του ένα ολόκληρο θέμα για συζήτηση. Η άνοδος του διαδικτύου με τις

εκατοντάδες φανερές και μη δημοπρασίες σε πολλές χώρες του κόσμου αλλά και η πραγματική φρενίτιδα γύρω από την αγορά και συλλογή νομισμάτων φυσικό είναι να ωθήσει τους αρχαιοκάπηλους στη δημιουργία ενός από τα πιο εύκολα αντικείμενα για απομίμηση, των νομισμάτων.

Οι συνέπειες από τη δημιουργία και διάθεση πλαστών αρχαιοτήτων εκτός από το οικονομικό όφελος, το οποίο προσπαθούν να αποκομίσουν οι επίδοξοι απατεώνες, επεκτείνονται σε μεγάλο βαθμό και στον επιστημονικό τομέα. Μία πρώτη σοβαρή συνέπεια είναι το κόστος τόσο σε εργατοώρες για έρευνες και τεκμηρίωση των αντικειμένων αυτών, οι οποίες πραγματοποιούνται από την πλευρά του κράτους ώστε να μπορέσει να αποδείξει πως τα αντικείμενα αυτά είναι όντως πλαστά (Τιβέριος 2014). Όμως ίσως η σημαντικότερη συνέπεια είναι οι λανθασμένες απόψεις και τα διαστρεβλωμένα αποτελέσματα στα οποία μπορούν να φθάσουν διάφοροι ερευνητές, είτε με είτε χωρίς τη θέλησή τους, υιοθετώντας και εντάσσοντας πλαστά αντικείμενα κατά τη διάρκεια των μελετών τους. Οι πολύ μικρές ποινές που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι πλαστουργοί σε γενικές γραμμές φαίνεται να διαιωνίζει το πρόβλημα της δημιουργίας και διάθεσης πλαστών αντικειμένων (Whittaker και Stafford 1999, 203-04).

Μια ακόμη ερευνητική υπόθεση η οποία δεν επιβεβαιώθηκε αλλά τα αποτελέσματα της έρευνας δημιουργούν την ανάγκη για λήψη άμεσων μέτρων, είναι η υπόθεση και τα αποτελέσματα γύρω από το κοινωνικό προφίλ των συμμετεχόντων σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας. Υποθέσαμε πως φτωχά κοινωνικά στρώματα θα βρίσκονται στην κορυφή της έρευνάς μας γύρω από το κοινωνικό προφίλ των συμμετεχόντων σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας. Αγρότες, γεωργοί και εργάτες λαμβάνουν χαμηλούς μισθούς και πολλές φορές εκτελούν εργασίες σε υπαίθρια μέρη, όπως αγροτεμάχια κτλ. Αμφότερες αυτές οι δύο λεπτομέρειες μας ανάγκασαν να υποθέσουμε, στην αρχή της εργασίας μας, πως η συμμετοχή τους σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας θα είναι μεγάλη. Η εξέταση των επαγγελματιών των συλληφθέντων σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας με πανηγυρικό τρόπο κατέταξε την κατηγορία *Επιχειρηματίες* στην πρώτη θέση των συμμετεχόντων, με την κατηγορία των *Ελεύθερων Επαγγελματιών* να βρίσκεται στη δεύτερη θέση. Εκτός από τα καθαρά στατιστικά δεδομένα που παρουσίασε η έρευνα, η ουσία της εξέτασης γύρω από το κοινωνικό προφίλ των αρχαιοκάπηλων είναι το λιγότερο απογοητευτική. Ιερείς, αστυνομικοί, καθηγητές πανεπιστημίων, άτομα που δηλώνουν ως επάγγελμα τα

οικιακά, αρτοποιοί, φοιτητές, εφοπλιστές, επιχειρηματίες, αγρότες, ηλεκτρολόγοι, νηπιαγωγοί, εκπαιδευτικοί, τελωνιακοί, υδραυλικοί, αλλά και πολλά άλλα επαγγέλματα τα οποία παρουσίασε η έρευνά μας εμπλέκονται στο φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας. Μάλιστα ο τρόπος δημιουργίας τέτοιων εγκληματικών ομάδων είναι τρομερά ρευστός κάτι που καταδεικνύει το πόσο άμεσα πρέπει να δράσουν όλοι οι φορείς.

Ορισμένα παραδείγματα ακριβώς τέτοιας ρευστότητας στη συμμετοχή των εμπλεκομένων αποτελούν οι περιπτώσεις 1831, 2414, 2403, 1920, 1905, 1907, 1911, 2038, 2048, 2068 όπου αντίστοιχα είχαμε τη συμμετοχή αρκετά διαφορετικών ανθρώπων, πάντα με βάση το επάγγελμά τους και ήταν οι εξής:

Επιχειρηματίας / ελαιοχρωματιστής / ιδιωτικός υπάλληλος,

Άνεργος / εργάτης / ιδιωτικός υπάλληλος,

Επιχειρηματίας / επιχειρηματίας / επιχειρηματίας,

Αγρότης / επιχειρηματίας / μηχανικός / επιχειρηματίας,

Αγρότης / οδηγός / φανοποιός,

Ράφτης / επιχειρηματίας / άεργος,

Άεργος / ιατρός / οδηγός,

Επιχειρηματίας / ιδιωτικός υπάλληλος / οικοδόμος / ξυλουργός / ιδιοκτήτης gallery,

Δημόσιος υπάλληλος / συνταξιούχος / άνεργος / χειριστή μηχανημάτων εκσκαφής,

Τραπεζικός υπάλληλος / επιχειρηματίας / ιδιωτικός υπάλληλος,

Εργάτης / μηχανικός αυτοκινήτων / ναυτικός,

Αυτή η συγκλονιστική συμμετοχή ανθρώπων από όλες τις κοινωνικές τάξεις, όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, και από όλους τους επαγγελματικούς κλάδους πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπ' όψιν κυρίως από τους ανθρώπους οι οποίοι δραστηριοποιούνται τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση στη χώρα μας. Το φαινόμενο απαιτεί άμεσες παρεμβάσεις και κυρίως σεμινάρια και διαλέξεις με ακατάπαυστο ρυθμό ώστε να καταστεί δυνατή η ύπαρξη

απτόν αποτελεσμάτων στο μέλλον. Η πρόληψη, μέσω της συνεχούς εκπαίδευσης, και όχι μόνο μέσω της καταστολής του φαινομένου φαίνεται να αποτελεί μονόδρομο. Σε αυτό το σημείο οφείλουμε να αναφέρουμε πως στο σύνολό τους οι αρχαιολόγοι, οι φοιτητές αρχαιολογίας και πολλά πανεπιστημιακά ιδρύματα δεν έχουν καταβάλει τις απαιτούμενες προσπάθειες ώστε να υπάρξει σωστή ενημέρωση του κοινού γύρω από το φαινόμενο. Αντίστοιχα πολλές υπηρεσίες όπως η Ελληνική Αστυνομία, το Λιμενικό Σώμα, το Υπουργείο Πολιτισμού, αλλά και όλα τα κατά τόπους γραφεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν έχουν εξαντλήσει τις δυνατότητες μείωσης του φαινομένου μέσω συνεχών σεμιναρίων προς τους μαθητές της χώρας μας.

Η ερευνητικές υποθέσεις για τις πιθανές σχέσεις μεταξύ των αρχαιοκάπηλων με οργανωμένα κυκλώματα που παράλληλα εμπλέκονται σε παράνομο εμπόριο ναρκωτικών, πλαστών εγγράφων, όπλων αλλά και με τρομοκρατικές ομάδες, εν μέρει επιβεβαιώθηκαν. Όσον αφορά τον πολύ σοβαρό τομέα της τρομοκρατίας δεν υπήρξε ούτε μια υπόθεση, ανάμεσα σε αυτές τις οποίες εξετάσαμε, η οποία να δίνει στοιχεία μιας τέτοιας σχέσης. Η μεγαλύτερη και η πιο σοβαρή ερευνητική υπόθεση η οποία επιβεβαιώθηκε είναι αυτή η οποία υποδεικνύει άμεση σχέση μεταξύ αρχαιοκαπηλίας και οργανωμένου εγκλήματος. Το ποσοστό του 30% του συνόλου των υποθέσεων μπορεί να χαρακτηριστεί άνετα ως άμεση εμπλοκή του οργανωμένου εγκλήματος σε αρχαιοκαπηλικές δραστηριότητες. Μάλιστα αν κατά τις συλλήψεις ή το προανακριτικό στάδιο αρκετοί μεμονωμένοι αρχαιοκάπηλοι είχαν αποκαλύψει τους συνδέσμους τους ή τους άλλους συμμετέχοντες –κάτι που δεν γίνεται σχεδόν ποτέ– τότε ίσως ήμασταν σε θέση να μιλήσουμε για καθολική συμμετοχή του οργανωμένου εγκλήματος στο φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας, διότι θα είχαμε τουλάχιστον μια σοβαρή ένδειξη εγκλήματος η οποία να εμπίπτει στον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος και είναι, φυσικά, η ύπαρξη τριών ατόμων τουλάχιστον. Αντιθέτως σε πολλές υποθέσεις οι δράστες διέφυγαν τη σύλληψη, το άτομο το οποίο συνέλαβαν οι αρχές δεν κατονόμασε τους συνεργούς του και επομένως πολλές υποθέσεις δεν χαρακτηρίστηκαν ως οργανωμένο κύκλωμα. Εντούτοις το 30% των υποθέσεων στις οποίες καταφέραμε να διακρίνουμε σοβαρές ενδείξεις και αποδείξεις συμμετοχής οργανωμένων κυκλωμάτων δείχνει να είναι αρκετά μεγάλο. Το ποσοστό αυτό χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή, επιπλέον έρευνα, καθορισμό μέτρων πρόληψης, ενώ

επιβεβαιώνει παλιές υποθέσεις και έρευνες οι οποίες είχαν πραγματοποιηθεί και αφορούσαν το ζήτημα (Campbell 2013, 114· Calvani 2008, 33).

Η ερευνητική μας υπόθεση, η οποία έθεσε τα παράνομα πλαστά έγγραφα ως το αντικείμενο το οποίο εκτός των αρχαιοτήτων θα κατέχουν οι αρχαιοκάπηλοι δεν επιβεβαιώθηκε, μιας και το πολύ μικρό ποσοστό του 3, 35% σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί ποσοστό επιβεβαίωσης μιας τέτοιας υπόθεσης. Αντίστοιχα το ποσοστό των ναρκωτικών τα οποία βρέθηκαν και το οποίο ήταν 3, 65% επίσης δεν τεκμηριώνει σχέσεις αρχαιοκαπηλίας και εμπορίου ναρκωτικών. Τα κατασχεμένα ποσοστά ναρκωτικών τα οποία βρέθηκαν στα χέρια αρχαιοκαπήλων ήταν πολύ μικρά και συνιστούσαν κατοχή για προσωπική τους χρήση. Αντιθέτως το ποσοστό των όπλων τα οποία βρέθηκαν και κατασχέθηκαν στα χέρια αρχαιοκάπηλων είναι ένα γεγονός μείζονος σημασίας. Πολεμικά όπλα όπως καλάσνικωφ, πυροβόλα, αυτόματα, ημιαυτόματα, πιστόλια και περίστροφα με τα οποία κάποιος, ή κάποιιοι, μπορούν να απειλήσουν αλλά και να αφαιρέσουν ζωές, είναι η πρώτη –και με μεγάλη διαφορά– η κατηγορία όπλων που κατασχέθηκε στα χέρια των αρχαιοκάπηλων. Αντίστοιχα κυνηγετικά όπλα δίχως άδειες μπορούν να μετατραπούν με ευκολία σε εργαλείο ληστειών αλλά και ανθρωποκτονιών. Ορισμένα από τα παραπάνω όπλα, και των δύο κατηγοριών, δεν ήταν σε λειτουργικά, όμως ένα πολύ μεγάλο ποσοστό ήταν λειτουργικά με τα οποία οι δράστες θα μπορούσαν να πράττουν, αν όντως δεν το είχαν κάνει, άλλες παράνομες ενέργειες όπως ληστείες. Το γεγονός αυτό πρέπει να προβληματίσει τους αρμόδιους φορείς και να σημάνει συναγερμό μιας και σε δύο περιστατικά –ένα στη Φθιώτιδα και ένα στην Ολυμπία– οι αρχαιοκάπηλοι χρησιμοποίησαν όπλα για εκφοβισμό με σκοπό την κλοπή αρχαίων αντικειμένων. Ο μεγάλος αριθμός όπλων σημαίνει πως οι αρχαιοκάπηλοι σε πολλές περιπτώσεις οπλοφορούν και είναι εξαιρετικά επικίνδυνοι. Οι χιλιάδες παράνομες σφαίρες, όλων των ειδών και όλων των διαμετρημάτων, οι οποίες βρέθηκαν και ακόμη περισσότερο η ποσότητα πλαστικών εκρηκτικών αποτελεί με τη σειρά του ένα γεγονός αξιοσημείωτο. Η κατοχή των πλαστικών εκρηκτικών θα μπορούσε να συσχετισθεί με την μεγάλη συμμετοχή ανθρώπων που δραστηριοποιούνται στο χώρο των κατασκευών. Πολλές φορές διάφοροι εργολάβοι και άλλες ειδικότητες του τομέα των κατασκευών, πολλές από τις οποίες βρίσκονται στον κατάλογο με τα επαγγέλματα τα οποία συλλέξαμε μέσα από τις συλλήψεις, χρειάζονται να προβούν σε εργασίες οι οποίες προϋποθέτουν την ελεγχόμενη χρήση εκρηκτικών υλών. Όλες αυτές οι

εργασίες είναι ελεγχόμενες χρειάζονται άδεια για συγκεκριμένη χρήση και σε συγκεκριμένο χρόνο από τους αρμόδιους φορείς. Φαίνεται πως για διάφορους λόγους αρκετοί αρχαιοκάπηλοι διατηρούν ποσότητες εκρηκτικών υλών, μικρές οι μεγάλες, παράνομα για διάφορους λόγους. Βέβαιο είναι πως το αδίκημα της παράνομης κατοχής, μεταφοράς και χρήσης εκρηκτικών υλών, αλλά και όλων των παραπάνω όπλων που αναφέραμε είναι σημαντικό και γι αυτό ο νομοθέτης έχει θεσπίσει αυστηρές ποινές (Νόμος 2168/1993). Ο συνδυασμός οργανωμένου εγκλήματος – αρχαιοκαπηλίας - παράνομης κατοχής όπλων και εκρηκτικών υλών πρέπει να δημιουργήσει εύλογες ανησυχίες και προβληματισμούς.

Η μεγάλη συμμετοχή του οργανωμένου εγκλήματος σε υποθέσεις κλοπών, λαθρανασκαφών αλλά και στο παράνομο εμπόριο αρχαιοτήτων δημιούργησε τις κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε να ερευνήσουμε ακόμη περισσότερο τη συμμετοχή των οργανωμένων κυκλωμάτων στο φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας, ξεκινώντας από το ποιοί ακριβώς –όσον αφορά το κοινωνικό τους προφίλ- συμμετέχουν σε τέτοιου είδους κυκλώματα. Το αποτέλεσμα της έρευνας απόρροια πολλών συλλήψεων εγείρει ανησυχίες. Με μεγάλο ποσοστό την πρώτη θέση στους συμμετέχοντες σε υποθέσεις οι οποίες μπορούν και έχουν χαρακτηριστεί ως οργανωμένο κύκλωμα κατέχουν άτομα τα οποία δραστηριοποιούνται στον τομέα των επιχειρήσεων. Αν αναλογιστεί κανείς πως οι προσπάθειες για το ξέπλυμα μαύρου χρήματος είναι μια σοβαρή παράμετρος -δεν ανήκει όμως στα στοιχεία εκείνα τα οποία είναι αναγκαία να ισχύουν- την οποία αρκετοί νομοθέτες έχουν εντάξει στα χαρακτηριστικά τα οποία διέπουν τη σύσταση κυκλωμάτων που μπορούν να χαρακτηριστούν ως οργανωμένο έγκλημα, τότε ο συνδυασμός των στοιχείων επιχειρηματίας/επιχειρήσεις – αρχαιοκαπηλία, και ίσως, - ξέπλυμα χρήματος φαίνεται να είναι επικίνδυνος. Φυσικά η έρευνά μας δεν απέδειξε το ξέπλυμα μαύρου χρήματος, από την πλευρά των συμμετεχόντων οι οποίοι διέθεταν επιχειρηματικά σχήματα, όμως σίγουρα άνθρωποι οι οποίοι εργάζονται στον ιδιωτικό ή στον δημόσιο τομέα –όπου υφίσταται σε πολλές περιπτώσεις η αρχή του πόθεν έσχες- έχουν σαφώς μεγαλύτερες δυσκολίες στο να ξεπλύνουν και να νομιμοποιήσουν ένα μεγάλο ποσό που ενδέχεται να έχει προέλθει από αρχαιοκαπηλικές δράσεις, παρά οι έχοντες επιχειρήσεις ή/και οι ελεύθεροι επαγγελματίες οι οποίοι μέσω των επιχειρήσεών τους θα μπορούσαν ευκολότερα να προβούν σε νομιμοποιήσεις τέτοιων χρημάτων.

Επίσης τα λοιπά παράνομα αντικείμενα με τα οποία οι συλληφθέντες σε υποθέσεις αρχαιοκαπηλίας, οι οποίες μπορούν κάλλιστα να χαρακτηριστούν ως οργανωμένο κύκλωμα σχετίζονται, πλην των αρχαίων αντικειμένων, είναι πάλι τα όπλα. Αυτό το γεγονός δημιουργεί, όπως είναι φυσικό, την ανάγκη για διαρκή επαγρύπνηση των φορέων αντιμετώπισης του φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας και της καταστολής του οργανωμένου εγκλήματος. Μάλιστα όλα τα παραπάνω στοιχεία τα οποία η έρευνα έδειξε να σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα έρχονται να προστεθούν στο αποτέλεσμα της έρευνας γύρω από το μέγεθος της οικονομικής ζημιάς η οποία προήλθε από τη συμμετοχή του οργανωμένου εγκλήματος στις υποθέσεις που χειριστήκαμε. Το ποσοστό του 61, 87%, δηλαδή πάνω από τα μισά χρήματα, τα οποία οι επιτροπές εκτιμήσανε, θα κατέληγαν στα χέρια οργανωμένων κυκλωμάτων. Μόνο, όπως αναφέραμε και παραπάνω, 37 υποθέσεις τις οποίες μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως οργανωμένο έγκλημα φανέρωσαν το ποσό € 4.007.783, 7 όταν για το σύνολο των 169 υποθέσεων το ποσό ήταν € 6.477.463. Αν αναλογιστούμε την πιθανότητα δεκαπλασιασμού, όπως πράξαμε παραπάνω, του ποσού αυτού, τότε μιλάμε για ένα ποσό της τάξεως των € 40.000.000 τα οποία θα μπορούσαν εκ νέου να χρησιμοποιήσουν με όποιο τρόπο επιθυμούν τα κυκλώματα αυτά. Η διαφθορά και ο χρηματισμός κρατικών υπαλλήλων αποτελεί μεγάλο κίνδυνο μιας και παλαιότερες έρευνες, όπως αναφέραμε και στην αρχή της εργασίας, κάνουν λόγο για τέτοια φαινόμενα. Η έρευνα έδειξε πως όντως αρκετοί κρατικοί υπάλληλοι συμμετείχαν σε αρχαιοκαπηλικές δραστηριότητες όπως αστυνομικοί, τελωνιακοί, ιερείς, καθηγητές πανεπιστημίου, στρατιωτικοί κτλ. Ο συνδυασμός όλων των παραπάνω πρέπει να κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου για τη λήψη μέτρων. Μολονότι η συμμετοχή των οργανωμένων κυκλωμάτων είναι μεγάλη, δεν σημαίνει πως το φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας προϋποθέτει τη συμμετοχή των κυκλωμάτων αυτών ή ακόμη δε σημαίνει πως η συμμετοχή τρομοκρατικών ομάδων είναι κάτι επιβεβλημένο (Bower 2009, 22).

Η έρευνα η οποία διεξήχθη και η οποία εξέτασε στο σύνολο της 363 υποθέσεις του Τμήματος Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων της Ελληνικής Αστυνομίας ευελπιστεί πως μπόρεσε να παρουσιάσει κάποια, άγνωστα έως τώρα στοιχεία, του καταστρεπτικού φαινομένου της αρχαιοκαπηλίας. Το φαινόμενο το ίδιο δημιουργεί δυνατότητες για γρήγορο, εύκολο και μεγάλο κέρδος έχοντας το μικρότερο δυνατό ρίσκο, όσον αφορά τις ποινές. Σίγουρα η αρχαιοκαπηλία στο

σύνολό της διαθέτει, και θα διαθέτει, ακόμη καλύτερα κρυμμένα στοιχεία και λεπτομέρειες οι οποίες δύσκολα μπορούν να ερευνηθούν. Οι επιτυχίες των διωκτικών αρχών σχετίζονται άμεσα με την χορήγηση χρηματικής αμοιβής, η οποία και δίνεται στους φέροντες αξιόπιστες πληροφορίες, οι οποίες θα οδηγήσουν στη σύλληψη αρχαιοκάπηλων και την κατάσχεση αντικειμένων. Αν για κάποιο λόγο αυτή η αμοιβή σταματήσει να χορηγείται τότε σίγουρα οι καταγγελίες, και επομένως οι επιτυχίες των διωκτικών αρχών ίσως φανερώσουν φθίνουσα πορεία. Αυτό το γεγονός μας αναγκάζει να παραδεχτούμε πως ποσοτικές μετρήσεις για την αύξηση ή μείωση του φαινομένου δυστυχώς δεν είναι δυνατόν να πραγματοποιηθούν και αν όντως γίνουν πιθανόν να είναι πλασματικές. Μια μείωση των κρουσμάτων, τόσο των καταγγελιών όσο και των συλλήψεων, σε καμία περίπτωση δεν αντικατοπτρίζει μείωση του φαινομένου μιας και είναι ένα μη μετρήσιμο στοιχείο. Παλαιότερες αναφορές οι οποίες κάνουν λόγο για μείωση ή αύξηση (Μπουτοπούλου 2008, 63-67) δεν μας επιτρέπουν να κατανοήσουμε το πρόβλημα στην ολότητά του. Αντιστοίχως άλλες παράμετροι και στοιχεία φαίνεται να είναι επίσης μη μετρήσιμα δημιουργώντας επιπρόσθετα προβλήματα. Το καταστρεπτικό φαινόμενο της αρχαιοκαπηλίας, μέσα από την παρούσα εργασία, φάνηκε πως έχει απλωθεί αρκετά και έχει ήδη διαβρώσει την ελληνική κοινωνία δημιουργώντας προβλήματα σε πολλούς τομείς της καθημερινότητας. Όπως επισημάναμε χρειάζεται επαγρύπνηση και άμεσες κινήσεις από το σύνολο των φορέων ώστε να γίνει εφικτή μια πραγματική αντιμετώπιση μείωσή τους.

Η παρούσα εργασία στην κατακλείδα της δεν θα μπορούσε να μην αναφερθεί στην πολύ σημαντική καταγραφή περιπτώσεων παράδοσης αρχαιοτήτων από ευσυνείδητους πολίτες οι οποίοι δίχως να σκεφτούν την πιθανότητα να αποκομίσουν κέρδος από μια ενδεχόμενη προσπάθεια πώλησης των αντικειμένων, είτε επικοινωνήσαν με τις αρμόδιες αρχές, είτε οι ίδιοι μετέφεραν τα αντικείμενα τα οποία ανακάλυψαν και τα παραδώσαν. Ακόμη και αν είναι μικρές στον αριθμό αυτές οι υποθέσεις δείχνουν πως ακόμη υπάρχει ελπίδα για τη μείωση του φαινομένου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Al-Hamdani, A. 2008. “Protecting and Recording Our Archaeological Heritage in Southern Iraq”, *Near Eastern Archaeology* 71(4): 223-7.

Atwood, R. 2008. “Guardians of Antiquity?” *Archaeology*, Vol. 61, No. 4: 66-9.

Bailey, D. 1993. “Looting Bulgaria”, *Archaeology*, Vol. 43, Issue 2: 5.

Bauer, A. 2015. “The destruction of heritage in Syria and Iraq and its implications”. *International Journal of Cultural Property* 22: 1-3.

Blake, J. 2000. “On Defining the Cultural Heritage”. *The International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 49, No. 1: 84.

Borodkin, J. L. 1995. “The Economics of Antiquities Looting and a Proposed Legal Alternative”. *Columbia Law Review*, Vol. 95, No. 2: 383, 393.

Boutopoulou, S. 2008. The Efforts of Greek State to Combat the Illicit Traffic of its Cultural Crime. In *Organized Crime in Art and Antiquities*, edited by Stefano Manacorda. Selected papers and contributions from the international conference on organized crime in art and antiquities, Courmayeur, Mont Blanc Italy 12-14 December 2008, 117-121.

Bower, B. 2009. “Networks of Plunder”. *Science News*, Vol. 175, No. 7: 22.

Brodie Neil, 2003. “Spoils of War”. *Archaeology*, Vol 56, No. 4: 17.

Brodie, N., Doole, J., Watson, P. 2000. *Stealing History: The illicit trade in cultural material*. The McDonald Institute for Archaeological Research.

Brodie, N. και Kersel, M. “The Social and Political Consequences of Devotion to Biblical Artifact”, in in *All the King Horses: Essays on the impact of looting and the illicit trade on our knowledge of the past*, edited by Paula K. Lazrus and Alex W. Barker, 111. Washington: The Society for American Archaeology.

Brodie, N. και Renfrew, C. 2005. “Looting and the World’s Archaeological Heritage: The Inadequate Response”. *Annual Review of Anthropology*, Vol. 34: 343-44, 349.

Bruhns, O. K. 1972. “The Methods of Guaqueria: Illicit Tomb Looting in Colombia”. *Archaeology*, Vol. 25: No. 2: 140.

Campbell, P. 2013. “The illicit antiquities trade as a transnational criminal network: Characterizing and anticipating trafficking in cultural heritage”. *International Journal of Cultural Property* 20: 114-15, 120-21.

Calvani, S. 2008. Frequency and Figures of Organized Crime in Art and Antiquities. In *Organized Crime in Art and Antiquities*, edited by Stefano Manacorda. Selected papers and contributions from the international conference on organized crime in art and antiquities, 28-9, 33-34. Courmayeur, Mont Blanc Italy 12-14 December 2008.

Coggins, C. 1969. “Illicit Traffic in Pre-Columbian Antiquities”. *Art f.* 29, 94-8.

Coombe J. R. και Aylwin N., 2014. “The evolution of cultural heritage ethics through the lens of human rights norms”, In *Dynamic Fair Dealing: Creating Canadian Culture Online*, 203. Edited by R.J. Coombe, D. Wershler and M. Zeilinger. Toronto: University of Toronto Press.

Cooper, R.S. 2011. “Clues to the Past”. *Central States Archaeological Journal*, Vol 58, No. 1: 46-7.

Danti, M. 2015. “Ground-Based Observations of Cultural Heritage Incidents in Syria and Iraq”, *Near Eastern Archaeology*, Vol. 78, No. 3: 132-41.

Dyson, L. S. 2012. “Moot Loot Speaks: Classical Archaeology and the Displaced Object”, in *All the King Horses: Essays on the impact of looting and the illicit trade on our knowledge of the past*, edited by Paula K. Lazrus and Alex W. Barker, 13-4, 44-6, 48, 52. Washington: The Society for American Archaeology.

Elkins, N.2008. *Survey of the Material and Intellectual Consequences of Trading in Undocumented Ancient Coins: A Case Study on the North American*

Trade.

https://www.academia.edu/3038122/_A_Survey_of_the_Material_and_Intellectual_Consequences_of_Trading_in_Undocumented_Ancient_Coins_A_Case_Study_on_the_North_American_Trade_Frankfurter_elektronische_Rundschau_zur_Altertumskunde_7_2008_1-13

Elkins, N.2012. “The Trade in Fresh Supplies of Ancient Coins: Scale Organization and Politics”, in *All the King Horses: Essays on the impact of looting and the illicit trade on our knowledge of the past*, edited by Paula K. Lazrus and Alex W. Barker, 98-9. Washington: The Society for American Archaeology.

Fisman R. και Wei S-J, 2009. “The Smuggling of Art and the Art of Smuggling Uncovering the Illicit Trade in Cultural Property and Antiquities”, *American Economic Journal: Applied Economics*, Vol 1, No. 3: 82.

Franke, P.R. 2006. *Η Μικρά Ασία στους Ρωμαϊκούς Χρόνους: Τα Νομίσματα Καθρέπτης της Ζωής των Ελλήνων*. Μετάφραση Τουρατσόγλου Γιάννης, Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης Gill, D. W. J. και Chippindale, C. 1993. “Material and Intellectual Consequences of Esteem for Cycladic Figures”, *AJA* Vol. 97: 601-59

Graepler, D. 1993. *Fundort: Unbekannt. Raubrabungen Zerstoren das.*

Grierson, P. 2007. *Βυζαντινή Νομισματοκοπεία*. Μετάφραση Σκλαβενίτη Κωστούλα. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Hamilakis, Y. 2009. “The War on Terror and the Military Archaeology Complex: Iraq, Ethics and neo-Colonialism”, *Archaeologies*, Vol. 5, No.1: 39.

Hanson, K. 2008. “Why Does Archaeology Context Matter?” In *Catastrophe: The looting and destruction of Iraq’s past*, edited by Gill Stein, Geoff Emberling and Katharyn Hanson, 46-8. *Oriental Institute Museum Publication* No. 28.

Herscher, E., 1987. “The Antiquities Market”. *Journal of Field Archaeology*, Vol. 14, No. 2: 213, 223.

Kersel, M. M. και Kletter, R. 2006. “Heritage for Sale? A Case Study from Israel”. *Journal of Field Archaeology*, Vol. 31, No. 3: 318-9.

Kirkpatrick S. D. 1992. *Lords of Sipan*. New York: Morrow.

Meyer, E. K. 2005. “The Sack of Mesopotamia”, *World Policy Journal*, Vol 21, No. 4: 91.

Mackenzie M. R. S. 2005. “Law, Regulation and the Illicit Antiquities Market”, *The British Journal of Criminology*, Vol. 45: 250, 262.

McGuire, G. 2008. “The Looting of Iraq Museum in Context”, in *Catastrophe: The looting and destruction of Iraq’s past*, edited by Gill Stein, Geoff Emberling and Katharyn Hanson, 13, 14, 18-21. *Oriental Institute Museum Publication No. 28*.

Merryman, H.J. 1985. “Thinking about the Elgin Marbles”. *Michigan Law Review*, Vol. 83, No.8: 1881-1883.

Μπουτοπούλου, Σ. 2008. “Δέσμη Μέτρων και Ενεργειών της Διεύθυνσης Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών από την Παράνομη Διακίνηση: Διαπιστώσεις-Επισημάνσεις, 63-7.”. Η Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών από την Παράνομη Διακίνησή τους και η Διεκδίκησή τους, Πρακτικά Δημερίδας 24-25 Σεπτεμβρίου 2008.

Νόμος 2168/1993 περί όπλων και εκρηκτικών.

Νόμος 2472/97 περί προστασίας των προσωπικών δεδομένων.

Νόμος 3028/2002 για την προστασία των αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Νόμος 3658/2008 μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις.

Νόμος 4139/2013 περί εξαρτησιογόνων ουσιών και άλλες διατάξεις.

O’Keefe, P. J. 1997. *Trade in Antiquities: Reducing Destruction and Theft*. London: Archetype/UNESCO.

OSCE <http://www.osce.org/tajikistan/254366>

Pollock, S. και Bernbeck, R., ed. 2005. *Archaeologies of the Middle East: Critical Perspectives*. Oxford: Blackwell.

Proulx, B. B. 2013. “Looting in “Global” Perspective: Nature, Scope, and Frequency”. *American Journal of Archaeology*, Vol. 1:17, No. 1: 111, 112.

Reichel, C. 2009. “Cataloging the Losses: The Oriental Institute’s Iraq Museum Data Base Project”. In *Catastrophe: The looting and destruction of Iraq’s past*, edited by Geoff Emberling and Katharyn Hanson, 51. Oriental Institute Museum Publication No. 28.

Renfrew, C. και Bahn, P. 2001. *Αρχαιολογία: Θεωρίες, Μεθοδολογία και Πρακτικές Εφαρμογές*. Μετάφραση Ιουλία Καραλή-Γιαννακοπούλου. Αθήνα: Καρδαμίτσα

Rodriguez, J. 2008. “Early Looting and Destruction of Australian Shipwreck Sites: Legislations, Education and an Amnesty for Long Term Preservation”. In *All the King Horses: Essays on the impact of looting and the illicit trade on our knowledge of the past*, edited by Paula K. Lazrus and Alex W. Barker, 72-3, 92. Washington: The Society for American Archaeology.

Russell, M. J. 2008. “Efforts to protect archaeological sites and monuments in Iraq 2003-2004”. In *Catastrophe: The looting and destruction of Iraq’s past*, edited by Geoff Emberling and Katharyn Hanson, 29-32, 42. Oriental Institute Museum Publication No. 28.

Σακελλιάδης, Β. 2008. “Κλοπές αντικειμένων λατρείας και άλλων έργων τέχνης από ιερούς ναούς και ιερές μονές”. Η Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών από την Παράνομη Διακίνησή τους και η Διεκδίκησή τους, 27. Πρακτικά Δημερίδας 24-25 Σεπτεμβρίου 2008.

Scheibler, I. 2010. *Ελληνική Κεραμική: Παραγωγή, Εμπόριο και Χρήση των Αρχαίων Ελληνικών Αγγείων*. Μετάφραση Ελένη Μανακίδου. Αθήνα: Καρδαμίτσα.

Schnapp, A. 2007. *Η κατάκτηση του παρελθόντος: Οι απαρχές της αρχαιολογίας*. Μετάφραση Κατερίνα Δελούκα. Δεύτερη έκδοση. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης

Sease, C. 1997. “Conservation and the Antiquities Trade”. *Journal of the American Institute for Conservation*, Vol. 36, No. 1: 49-52.

Seidel, M. και Schulz, R. 2008. *Τέχνη και Αρχιτεκτονική: Αίγυπτος*. Αθήνα: Ελευθερουδάκης.

Snow A. D. και Binder, O. 1995. “Turkey vs Illicit Antiquities Trade”. *Archaeology*, Vol. 48 No. 4: 11.

Stanish, C. 2009. “Forging Ahead”, *Archaeology*, Vol. 62 No. 3: 18, 56.

Stone, E. 2008. “Archaeological site looting: The destruction of cultural heritage in southern Iraq”. In *Catastrophe: The looting and destruction of Iraq’s past*, edited by Geoff Emberling and Katharyn Hanson, 68-74, 76. Oriental Institute Museum Publication No. 28.

Summerfield, A. 1990. “Stacking out Fakes”. *Royal Society for the Encouragement of Arts, Manufactures and Commerce*. Vol. 138, No. 540: 435.

Τιβέριος, Μ. 2014. *Πλαστές αρχαιότητες και παραχάραξη της ιστορίας: η περίπτωση ενός εικονογραφημένου μοναδικού ελάσματος*. Αθήνα: Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Thomas, S. και Grove, L. 2014. Introduction in *Heritage Crime: Progress, Prospects and Prevention*. New York and Hampshire: Palgrave MacMillan.

UNESCO, 1970. Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property

UNESCO. 2005. Defining and capturing the flows of global cultural trade. International Flows of Selected Cultural Goods and Services, 1994-2003. UNESCO Institute for Statistics, Montreal.

UNIDROIT, 1995. Convention on Stolen or Illegally Exported Cultural Objects.

UNODC <https://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/index.html>

United Nations Security Council Resolution 2199. 2015

W.C.O. 2016. Resolution of the Customs co-operation Council on the Role of Customs in Preventing Illicit Trafficking of Cultural Objects. Brussels, July 2016.

Whittaker, C. J. και Stafford, M. 1999. ‘‘Replicas, Fakes, and Art: The Twentieth Century Stone Age and Its Effects on Archaeology’’. *American Antiquity*, Vol 64, No. 2: 203-204.

Woodward, A.M. 1907. ‘‘Laconia II Topography’’, *BSA* 13: 257.

www.coinworld.com/news/world-coins/2015/01/2014-top-10-stories--world--ancient-coins-sell-for-record-prices.html#

Παράρτημα εικόνων

Εικόνα 1 Το προαύλιο της βυζαντινής εκκλησίας Παναγίας Μερέντα στο Μαρκόπουλο όπου βρίσκονται αρκετά αρχιτεκτονικά μέλη. Φωτογραφία προσωπικού αρχείου.

Εικόνα 2. Κατάλοιπα της Παλαιοχριστιανικής Βασιλικής η οποία βρίσκεται δίπλα από τον αρχαιολογικό χώρο της Βραυρώνας. Εντός του χώρου διάσπαρτα αρχιτεκτονικά μέλη. Φωτογραφία προσωπικού αρχείου

Εικόνα 3. Ανάγλυφο ρωμαϊκής εποχής το οποίο απεικονίζει νεκρόδειπνο και βρίσκεται ενσωματωμένο σε τοίχο παλαιού καταστήματος στην πόλη της Γλώσσας Σκοπέλου. Φωτογραφία προσωπικού αρχείου.

β) Τα κατασχεθέντα αργαία αντικείμενα, που περιγράφονται λεπτομερώς στο συνημμένο στην έκθεση κατ'όγκον έρευνας και κατήσχεσης σχετικό πρακτικό, εξετάστηκαν από ομάδα αρχαιολόγο που αποδάνθηκε ότι υπάρχουν στις προστατευτικές διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου, ότι ανάγονται σε διάφορες ιστορικές εποχές από τα προϊστορικά μέχρι και τα ρωμαϊκά χρόνια και ότι η αξία τους υπερβαίνει τα (2.000.000) δολ., ενώ η αξία τους στο εξωτερικό, αν εξαχθούν όπως συνήθως συμβαίνει, δεκαπλασιάζεται.

Εικόνα 4. Επίσημο έγγραφο το οποίο αποκαλύπτει πως η τιμή του αντικειμένου θα δεκαπλασιαζόταν αν αυτό είχε διατεθεί στο εξωτερικό. Πηγή: προσωπικό αρχείο.